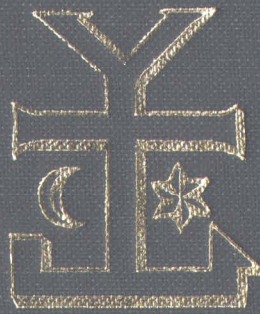

*THE
LETTERS
OF
IVAN MAZEPA*

Orest Subtelny

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК У США

НАПЕРЕДОДНІ ПОЛТАВИ:

**ЛИСТИ ІВАНА МАЗЕПИ ДО АДАМА
СИНЯВСЬКОГО
1704 — 1708**

Редакція, вступ і анотація
ОРЕСТА СУБТЕЛЬНОГО

Передмова ОЛЕКСАНДРА ОГЛОБЛИНА

Видано Українською Вільною Академією Наук у США

Нью-Йорк

1975

THE UKRAINIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
IN THE UNITED STATES

**ON THE EVE OF POLTAVA:
THE LETTERS OF IVAN MAZEPA
TO ADAM SIENIAWSKI
1704 — 1708**

Edited and annotated with an introduction
by
OREST SUBTELNY

Preface by OLEKSANDER OHLOBLYN

diasporiana.org.ua

Published by The Ukrainian Academy of Arts and Sciences
in the United States, Inc.

New York

1975

Cover and jacket design: Petro Cholodny, Jr.

Managing Editor: Iwan Zamsha

Copyright 1975, by the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S., Inc.
Library of Congress Catalog Card Number: 75-26066

Printed in U.S.A. by Computoprint Corporation
335 Clifton Avenue, Clifton N.J., 07011

МОЇМ БАТЬКАМ ПРИСВЯЧУЮ

*Adam Sieniawski
Crown Hetman of Poland*

Ivan Mazepa
Hetman of the Zaporozhian Host

ACKNOWLEDGEMENTS

The appearance of this publication is due to a great extent to the support and cooperation I have received from four scholarly institutions: the International Research and Exchanges Board, which in 1971 provided me with the opportunity to work for almost a year in the archives of Poland; the Czartoryski Library in Cracow, whose staff was unsparing in its time and efforts to acquaint me with its rich collection; the Harvard Ukrainian Research Institute, which made me its research fellow for 1973-74, thereby giving me the time and the facilities necessary to complete this work; and the Ukrainian Academy of Arts and Sciences which agreed to include this volume in its series of publications. To all these institutions I express my sincerest gratitude.

It is also my pleasant obligation to mention some of the individuals who aided me in the preparation of this volume: Z. Wojnar (of the Czartoryski Library) and W. Czyz were invaluable in helping me decipher some of the more difficult documents; Dr. M. Strutynska transcribed many of the letters; Professor Z. Wojcik obtained for me the rare photograph of Adam Sieniawski; Professor O. Ohloblyn read the manuscript, offered many useful suggestions and contributed the preface; M. Luczkiw helped edit the introduction; and my father, M. Subtelny, prepared the index. My thanks to them all.

Orest Subtelny
Cambridge, Massachusetts

CONTENTS

Portraits	6
Preface	12
Introduction	15
Correspondence	34
Summaries	114
Notes	136
Facsimiles	148
Index	153

PREFACE

The problem of the Ukrainian-Russian conflict of 1708-1709 initiated by Hetman Ivan Mazepa, the ally of Charles XII, King of Sweden, remains unresolved to this day despite the great amount of scholarly literature devoted to this crucial moment in the history of the Northern War (1700-1721). For this there are several reasons. On the one hand, we have the great complexity of the problem itself which demands the examination of the international, East European and Ukrainian aspects of this question, without which a deeper understanding of the events of 1708-1709 and especially of the catastrophe at Poltava, is impossible. On the other hand, scholars have generally been deprived of the opportunity to analyze deeply these important events either due to tendentiousness of one type or another or because the necessary sources are lacking. This is especially true in regard to the Ukrainian aspect of the problem. Therefore, if further progress is to be made in the study of this crucial moment in the history of Eastern Europe, and especially of Ukraine, making new archival materials accessible is a major prerequisite. For this reason the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States has decided to publish the important collection of archival materials which has been edited and annotated by Dr. Orest Subtelny of Harvard University who is also a junior member of the Academy.

In connection with his research in early 18th century East European and Ukrainian history, which Dr. Subtelny conducted in the archives of Poland in 1971, he came upon a large collection of letters in the Czartoryski Library in Cracow, written between 1704 and 1708 by Ivan Mazepa to Adam Sieniawski, the Wojewoda of Belz and Hetman of Poland, undoubtedly one of the most important political figures in Poland during this period. Both Polish (L. Powidaj, 1867 and J. Gierowski, 1959) and Ukrainian historians (P. Khrushch, 1935 and M. Andrusiak, 1938) knew about the existence of these letters for many years. Surprisingly, however, except for brief references and the publication of short excerpts, these letters did not receive more detailed treatment. Meanwhile, their importance, both from the standpoint of the time and circumstances (not to mention their valuable content) in which they were written and from that of the crucially important role the two correspondents played in the history of the period, is exceedingly great. Moreover, there is another circumstance which gives these letters added significance: they are the only part of the Mazepa-Sieniawski correspondence which survived, for Sieniawski's letters to Mazepa (together with the reports of Hryhorii Novytskyi, the Ukrainian resident at the Crown Hetman's court) probably perished during Prince A. Menshikov's destruction of Baturyn in November, 1708, at which time almost all the state archives of Cossack Ukraine were destroyed.

What new information do Mazepa's letters to Sieniawski provide for the historian? Leaving aside matters of secondary importance and details dealing with current events, these letters, especially those written in the final period (1707-1708), prove that at a critical moment in the Northern War Hetman Mazepa was not only participating in the formation of a broad coalition consisting of Sweden, Poland, Ukraine and eventually of the Ottomans, the Crimean Tatars, the Don Cossacks and the peoples of the Volga against Muscovy, but that he also intended to create a common front with Poland which, although primarily aimed against the Tsar, could, if necessary, defend the interests of both countries against Swedish hegemony. Up to this point historians have taken for granted (although without sufficient reason) that Mazepa's major contact in Poland was Stanislaw Leszczynski, the Swedish protege on the Polish throne. However, Mazepa's letters to Sieniawski (and the related and highly interesting reports of Grabia, Sieniawski's resident at Mazepa's court) reveal that the Ukrainian Hetman also sought the understanding and cooperation of Sieniawski, a leading supporter of August II and an enemy (and competitor) of Stanislaw Leszczynski. In the final analysis it appears that Mazepa wished for a suspension of the internecine conflicts among the Polish magnates since only then could the Polish Commonwealth be transformed from a weak and unreliable partner in the struggle against Muscovy into an effective and steady ally. This goal was not achieved and as a result, in 1709, Sweden, Ukraine, and, eventually, Poland, suffered the fatal consequences of Poltava.

The second important aspect of Mazepa's correspondence with Sieniawski is that it corrects the widely held view that Mazepa prepared his anti-Muscovite projects in complete secrecy from the Ukrainian people and even from his own officers and officials of his government. Actually this view is based on a misunderstanding. Sources which have been published long ago (for instance, Vasyl Kochubei's denunciations of Mazepa or Pylyp Orlyk's letter to Stefan Iavorskyi) clearly show that the Hetman did not hide his Polish plans from the starshyna (although he did not reveal his Swedish plans). Nor did he necessarily have to, since among the starshyna there had long existed strong anti-Muscovite feelings which reflected to a large extent the starshyna's class interests and the desire to reach an understanding with Poland along the lines of the Hadiach Union of 1658. The reports of Grabia to Sieniawski vividly reflect these attitudes which predominated in Baturyn. However, the requirements of conspiracy, the necessity to ensure personal safety and the strong anti-Polish feelings among the masses, especially those on the Right-Bank, forced both the Hetman and the starshyna to maintain secrecy and prevent their views from becoming known beyond their circle. Therefore, Mazepa's correspondence demonstrates that the Hetman was not a lone conspirator or an ambitious adventurer but rather that he was acting as the leader and representative of the Ukrainian elite which was searching for a solution to the dilemma in which the

Hetmanate found itself during the Great Northern War, namely, how to ensure the well being of the Ukrainian Cossack state in the expected event of a Swedish victory and the subsequent dismemberment of the Muscovite empire.

And finally, the third conclusion which can be made on the basis of this correspondence: it is well known that Sieniawski was a supporter of Poland's alliance with Muscovy and that he had close personal relations with Tsar Peter I and his government while his wife was simultaneously in the employ of the Russians and of Stanislaw Leszczynski. It is also known that Sieniawski was the owner of vast properties in Right-Bank Ukraine whose fate depended on the good will of the Tsar as well as that of the Ukrainian Hetman. Moreover, Sieniawski was under the strict surveillance of A. Dashkov, the skillful Muscovite resident at his court who raised the question with his government of whether Sieniawski "does not have (secret) contacts with Mazepa." This surveillance, no doubt, influenced the manner in which Sieniawski reacted to the plans and proposals Mazepa revealed to him. Thus, in any case, we see what a great risk Mazepa took in dealing with Sieniawski. And, luckily for him, neither Sieniawski nor Grabia nor anyone else betrayed the secrets which passed between the two correspondents to the Russian government. Only after Mazepa had broken with the Tsar did Sieniawski reveal to Dashkov that Mazepa had informed him about his plans.

Therefore, the letters of Mazepa to Sieniawski shed light on a critical phase in the history of the Northern War. Because this subject is of interest to historians of various nationalities, the Ukrainian Academy of Arts and Sciences has included Dr. Subtelny's work in its series of English language publications.

Oleksander Ohloblyn

INTRODUCTION

The relationship of Ivan Stepanovych Mazepa and Adam Mikolaj Sieniawski is an excellent reflection of the nature of politics and politicians in early 18th century Eastern Europe. Mazepa, Hetman of the Zaporozhian Host, master of Ukraine, and one of the most influential figures in the nascent Russian Empire, needs little by way of introduction.¹ Sieniawski, on the other hand, Wojewoda of Belz and Crown Hetman of Poland, played a less memorable role in history, but one which is nevertheless almost equally as important.² What makes the relationship of these two men so interesting is that at a certain point during the Northern War (1700-1721), one of Europe's most decisive conflicts, they could have changed the outcome of the struggle and even altered the political map of Eastern Europe.³ This circumstance alone gives Mazepa's letters to Sieniawski, which were written during the most critical period of the war (1704-1708), intrinsic value. The significance of this correspondence increases even more when it is complemented by the secret reports of Franciszek Grabia, Sieniawski's personal envoy to Mazepa. Thus, the correspondence, published here for the first time, provides us with a new and hardly utilized source for Ukrainian-Polish relations during the Northern War. Moreover, it is a vivid example of Mazepa's mastery of the art of politics, adding a new dimension to what we know of the Hetman's plans just before his decision to abandon Tsar Peter I. Each of the letters which passed between Mazepa and Sieniawski, be it directly or through Grabia, was a careful move in an intricate and dangerous game the two were playing. The full significance of these letters, however, cannot be grasped unless one is aware of the historical context in which they were composed.

THE CORRESPONDENTS

The personalities of the correspondents reflect a complexity which is all the more difficult to grasp because both Mazepa and Sieniawski lived in a period when the individual traits of leading politicians were, as Jozef Feldman, a leading Polish historian, noted, "blurred by their reluctance to follow a consistent political path and by their more or less general recourse to the mask of hypocrisy and intrigue."⁴ In the case of Mazepa, however, even the veneer of sophistication and refinement could not hide the strength of an individual who needed neither friends nor advisers.⁵ His great intelligence helped him to perceive the men and the opportunities which could serve his purposes. His ambition was rooted

both in his own great esteem for himself and in his love of power for its own sake. His enemies never ceased to point out self-righteously that he was crafty and unscrupulous, although he often evinced a sincere love of his homeland. But, perhaps his most distinguishing characteristic was his ability to make others think what he wanted them to think. Those close to the Hetman noted that there was no one more skillful in sounding a person and drawing him to his side. His persuasiveness rested on a natural charm which rarely failed to evoke a positive response. In addition, he possessed the uncommon ability to communicate with all types of men (and women), and he was renowned as a fascinating conversationalist in an age which regarded this skill as one of the highest accomplishments. These talents were sharpened by an excellent education, by an extended tour of Europe, and by several years as a courtier of the Polish king, Jan Kazimierz.

The Hetman's ability to communicate effectively was also apparent in his writings. All his letters were carefully worded and meticulously prepared. The style of his Polish letters, which abounded in Latin quotations, earned him the praise of Poles. Indeed, his mastery of Latin, his favorite language, matched that of the most proficient Jesuit. Mazepa was unusually well-informed. A French diplomat remarked that, "in contrast to the Muscovites, he follows and knows what is happening in foreign countries."⁶ He sought information consciously and deliberately, maintaining a wide network of informants in Moscow, Poland, and in the Ottoman territories. But, assiduous as he was in gathering information, he was cautious in divulging it. The same French diplomat confessed, after an unsuccessful attempt to draw Mazepa into a political discussion, that, "I could get nothing from this ruler... for he belongs to the type who either remains silent [about politics] or talks and reveals nothing."⁷

Compared to Mazepa, Adam Sieniawski appears as a rather colorless individual with few natural talents to distinguish him. His rise to power was due primarily to his tremendous wealth and distinguished lineage. For several centuries, the Sieniawskis were among the most powerful magnates in the eastern lands of the Commonwealth, and several of Sieniawski's ancestors had occupied the office of Crown Hetman. What Sieniawski lacked in talent he made up for in ambition and arrogance. His immediate goal was to gain the Crown Hetman's bulawa, which he did in 1706. However, he also dreamed that one day he might attain the Polish crown. Sieniawski's approach to his goals was cautious and calculating. He was a calm and reserved man who coolly weighed the pros and cons of every move. When he finally aligned himself with a political faction, he never did so completely, and he was always ready to change loyalties. However, Sieniawski never clearly betrayed anyone, "because he was

betraying everyone at once.”⁸ During the Northern War, he was one of the few Polish magnates who did not openly change sides; but, there was not a single intrigue in which he was not implicated, not a single scheme in which he did not participate. Sieniawski’s caution preserved him through a war in which his more gifted but more reckless contemporaries perished. Much of the Wojewoda’s political success was often attributed to the influence of his wife, the famous Elżbieta née Lubomirska, for, at a time when women played a leading role in politics, she was considered one of the most adept intrigantes in all of Europe.

THE CAMPAIGNS

Ukrainian troops were involved in the Northern War from its very outset.⁹ When, after his defeat of the Danes, Charles XII transferred his forces to the Baltic provinces to deal with the invasion of the Saxons and Russians, Peter I ordered Mazepa to dispatch 12,000 Cossacks to Livonia. In late October 1700 this force, commanded by Ivan Obidovskiy, the Polkovnyk of Nizhyn, set out for Narva to reinforce the Russian troops there. However, before the reinforcements could arrive, Charles XII smashed the Russians at Narva (19 November) and the Cossack troops soon returned to Ukraine without seeing much action.

In 1701 Cossack troops were again dispatched to Livonia where they participated in a minor victory over a Swedish contingent at Erestfer. The following year, Mazepa’s men, under the command of Mykhailo Myklashevskiy, Polkovnyk of Starodub, fought in Lithuania (Byelorussia) where, together with the troops of August II, they took part in the successful siege of Bykov. There are no indications that major Cossack units were engaged in the fighting during 1703.

In 1704, however, the involvement of Ukrainian Cossacks in the war was substantial. As a result of the election of Stanisław Leszczyński in that year, Poland, saddled with two rival kings, now became the main arena of conflict. In April, Mazepa himself crossed the Dnieper with an army of 30,000 men. As he moved into the Right-Bank, he sent an advance force of 3,000 men to King August II. On the 15th of June, the Hetman’s main force took up quarters near Pavoloch. Mazepa’s two main concerns were to deal with Semen Palii, a potentially dangerous leader of an anti-Polish Cossack rebellion on the Right-Bank, and to observe the actions of the pro-Leszczyński gentry. In August, the Cossacks moved on to Berdychiv and there, on the 10th, a messenger arrived from August II with instructions for the Hetman to send his entire force to the aid of the King. Mazepa dispatched only 10,000 men under the command of Ivan Myrovych, the Polkovnyk of Pereiaslav. He maintained that the rest was

needed to control the unreliable Polish gentry. In September, the Cossack main force moved into Volhynia, to the town of Lubar. Here the Hetman faced a near mutiny of his troops who demanded that they be sent home. In addition, the Polish gentry of the region announced that it had sided with Stanisław Leszczyński and then, having changed its mind, declared that it had sided with August II. Thus, at this point in the campaign, Mazepa was in a most precarious situation. It was with great relief that on October 12 the Hetman received the order to return to Ukraine with the remainder of his troops. In his reports about this campaign, Mazepa appeared to be most dissatisfied with the manner in which August II had conducted the action.¹⁰ Particularly irritating was August II's tendency to send the Cossacks on difficult marches and maneuvers which, in the end, brought no concrete results anyway.

At the beginning of the 1705 campaign, Peter I sent several contradictory and confusing orders to the Hetman. At first, Mazepa was ordered to return to Volhynia; then, an order arrived for him to advance to Brest; finally, in June, a third order instructed him to move with his main force to Sandomir in Poland and to also send a Cossack unit to Lithuania. Dmytro Horlenko, Polkovnyk of Pryluka was put in charge of 3,000 to 4,000 Cossacks and sent to Lithuania. Meanwhile, on June 18th, the Hetman set out for Poland at the head of approximately 40,000 troops which included three regiments of Russian troops. Between July 13th and August 4th the Cossack army was quartered on the banks of the Sluch River, near Staryi Konstantyniv. Much of the lands belonging to the pro-Swedish side were laid waste in this region. On the 14th of August, the Cossack army advanced to the vicinity of Lviv, and, a week later, it entered the Belz wojewodship where Sieniawski was wojewoda and owned property. Mazepa's goal was to unite with August II. At this point, however, the Hetman was unaware that Sweden had forced the latter to retreat west of the Wisla River, thus preventing the union of the Cossack forces with the Saxons. On 23 September, Peter I ordered Mazepa to proceed to the fortress of Zamość which was garrisoned by Poles seemingly loyal to August II. However, when the Cossack army arrived there, the Polish commander did not allow it to enter the fortress. For over a month the Cossack troops encamped in the vicinity of the fortress without being allowed to enter. Finally, on 7 November, Mazepa came to an understanding with the Polish commander, which consisted of allowing a force of 1,000 Russians and 200 Ukrainians to enter the fortress. Several days later, the Hetman returned to the Belz wojewodship. Half the Cossack troops were quartered here and in the region of Kholm; the other half moved on with Mazepa to Dubno, in Volhynia.

During the winter of 1705-1706, Lithuania became the scene of intense military activity. Both Charles XII and Peter I began to concentrate their troops in the country. In March of 1706, Mazepa arrived in Minsk with about 15,000 Cossacks. These troops were positioned in several points between Minsk and Vilna. Their orders were to harass the Swedes wherever and whenever possible. However, Mazepa's Cossacks suffered very heavy losses in these encounters. Several regiments were badly mauled and many experienced leaders, among them Myklashevskiy, were killed. On March 18th, the Swedes encircled several thousand Cossacks under the command of Myrovych in the town of Liakhovychi. Mazepa tried unsuccessfully to relieve the besieged Cossacks, but the arrival of Swedish reinforcements, led by Charles XII himself, forced him to retreat. Another disappointment was the failure to occupy the fortress at Bykhov which the pro-August II Poles refused to surrender to the Cossacks just as they had done in the case of Zamosc. By May, Mazepa had only about two thousand troops left, so there was little for him to do but to return to Ukraine. On the way back, he learned that the Cossacks besieged in Liakhovychi had surrendered to the Swedes, and that a large part had either died or, as in the case of Myrovych, was taken prisoner and sent to Sweden. In June this ruinous campaign officially ended with the arrival of the Hetman in Baturyn.

The major military concern of Mazepa during the latter part of 1706 and the early part of 1707 was the strengthening of the Pechersk fortress in Kiev. After many months of work, this fortress became one of the strongest in Peter I's possession. In April, Mazepa was summoned by the Tsar to a military council in Zhovkva. While the Hetman was at Zhovkva he ordered, at the Tsar's behest, a regiment of Cossacks to reinforce Sieniawski's troops. In May, the Tsar again ordered Mazepa to send reinforcements to Sieniawski and this time a force of 5,000 Cossacks under the command of the Hetman's nephew, Andrii Voinarovskiy, left for Poland. Smaller units of Cossacks were sent to Volhynia and Lithuania later that summer. The Hetman himself returned to Kiev to supervise the completion of the Pechersk fortress. Early in November, this work was completed and the Cossacks who had worked on the construction of the fortress were disbanded.

Late in January 1708, Charles XII launched his offensive against Russia. During the early months of the year, the Swedes advanced through Lithuania (Byelorussia) towards Moscow. Peter I, hoping to be able to deal with the Swedes with his own troops, ordered Mazepa to mobilize his Cossacks and go to Poland to the aid of Sieniawski who was confronted with the force of Stanisław Leszczyński. By 6 February, Mazepa, with about half of his troops, crossed the Dnieper and advanced

to Fastiv. There he was met by a messenger from Sieniawski who informed him that there was no need for the Hetman to advance with his entire force into Poland; it would suffice to send a force of 6,000 Cossacks ahead as reinforcements. The Hetman was reluctant to comply with this request, arguing that he did not wish to divide his forces because of the danger that the Tatars or the Zaporozhians might make an incursion into Ukraine.¹¹ In May, there was, in fact, some difficulty with the Zaporozhians, for Kindrat Bulavin, the leader of the Don Cossacks, who several months earlier had rebelled against the Tsar, appeared at the Sich and began to agitate the Zaporozhians to join him in the rebellion. In order to avoid arousing suspicions, Mazepa sent a unit of Cossacks to liquidate any rebellion that might erupt on the lower Dnieper. These troops helped push Bulavin out of Ukraine and helped defeat the rebels in a battle near Azov. Meanwhile, the Poles again informed Mazepa, who was now stationed near Bila Tserkva, that there was no need for him to move with his entire army into Poland. Soon afterwards, on 29 June, the Hetman received the Tsar's order to return to Kiev. On the first of August, Mazepa was already in Kiev. While Mazepa was in Kiev, the Tsar ordered him to send reinforcements to Lithuania and Poland.¹² The Hetman complied with the order and about 6,000 men were sent to Lithuania, and 3,000 to Poland to reinforce the Cossacks who were already there. Moreover, two regiments, the Pereiaslav and the Nizhyn, numbering 3,000 men, were sent to Smolensk. As a result, the Hetman complained that no more than 5,000 Ukrainian troops and 2,000 Russian troops remained with him. In mid-September, Charles XII made his decisive move. Instead of marching on to Smolensk, the Swedes swerved south and headed towards Starodub in Ukraine. In the first week of October, the Tsar instructed Mazepa several times to join him, but the Hetman pleaded that he was needed in Ukraine. The Tsar, meanwhile, sent troops, commanded by Prince Menshikov, to join Mazepa's Cossacks. This forced the Hetman's hand, and on 26 October, he crossed the Desna with about 5,000 men and joined Charles XII's advancing army.

SECRET CONTACTS WITH POLAND

For thirteen years, Mazepa remained the Tsar's "most loyal servant." But, with the outbreak of the Northern War, he was forced to re-evaluate this policy of loyalty and subordination to Moscow. The initial victories of Charles XII raised the possibility that Peter I "would be unable to defend not only Ukraine from the power of the Swedes, but his own realm as well."¹³ In such a case, Ukraine would not only be severely devastated but it might fall as booty for the Swedish king's Polish allies and thus return to the state in which it was before Khmelnytskyi's revolution. However,

Should Muscovy win the war, Peter would be powerful and confident enough to carry out the design he had long harbored: to abolish the Ukrainian Hetmancy and to re-organize the Cossacks into regular army regiments.¹⁴ This, in effect, would abolish the autonomy of Ukraine. Therefore, in the early years of the war, Ukraine found herself, as Mazepa himself phrased it, "between Scylla and Charybdis."

In looking for solutions to their predicament, the Hetman and the leading members of the starshyna turned to the past. They recalled the Swedish alliance of Khmelnytskyi and, even more vividly, the Treaty of Hadiach (1658). The latter called for a voluntary union of Ukraine with the Commonwealth into which Ukraine entered with rights equal to those of Poland and Lithuania¹⁵. Mazepa, and a large part of the starshyna, found this unfulfilled project attractive not only because it could save their land from devastation by the Swedes or from complete absorption by the Poles or Muscovites, but also because it served their class interests. Although the Hetman often boasted that his position was higher than any Polish magnate's and just slightly lower than that of the Polish king, he was very much aware of one crucial difference between himself and the Poles. Everything that he possessed and every office that he held was completely dependent on the whim of the Tsar. Unlike the king in the Commonwealth (who was actually *primus inter pares* with regard to the magnates), the Tsar had the power of life and death over all his subjects in Muscovy and Ukraine. Thus, even a man like Mazepa could not be completely secure in his position, especially when constant denunciations were showered against him in Moscow. Should Ukraine voluntarily join the Commonwealth, the Hetman would receive a position commensurate with the previous one but one which was much more secure.¹⁶ The reasoning of many members of the starshynaran along lines similar to this. Therefore, when Mazepa commenced his liaison with the enemy, he justified it with the following words: "God Himself and the entire world will know that necessity has forced us to do this since we, a free and unconquered people, seek the means to preserve ourselves."¹⁷

These attitudes among the Ukrainian elite might explain why the numerous Cossack armies which entered Poland never engaged the enemy in any major battles; why Mazepa, who often complained to the Tsar about Polish treachery and untrustworthiness, broadened his contacts with Polish magnates while he was in Poland and even protected the properties of some magnates who were known to be pro-Swedish; and why, on several occasions, the Hetman expressed ill-concealed satisfaction when he heard of Swedish victories. Mazepa was trying to prepare himself for the strong possibility that Charles XII would defeat Peter I.

The Hetman, however, proceeded secretly and with utmost caution. In September of 1705, when the Cossacks were besieging the Zamosc fortress, Stanisław Leszczyński sent a Polish gentryman, by the name of Wolski, with an offer to the Hetman to come over to the side of Charles XII. At this time, Mazepa was not yet ready to commit himself; moreover, he could not be sure that the Pole was not an imposter sent to test his loyalty.¹⁸ A little more than a month later, Leszczyński tried again and this time his agent, the Princess Dolska, was much more important, charming and persuasive.¹⁹ In November 1705, while Mazepa was quartered near Dubno, he was invited by the Wojewoda of Cracow, Prince Janusz Wisniowiecki (Vyshnevetsky), to a christening where he met the Prince's mother, the Princess Dolska. In the course of conversation, which, according to Orlyk, "lasted through the day and night," Princess Dolska finally persuaded Mazepa to abandon the Tsar. Another source reported that the Princess assured the Hetman that if he joined Leszczyński he would be made Prince of Chernihiv, and the Zaporozhian Host would be guaranteed all its rights and privileges. After his return to Ukraine (July 1706) Mazepa maintained a secret correspondence with Princess Dolska which eventually led to direct contacts with Leszczyński himself (17 September 1707). It was at this point that Mazepa began to actively prepare for his break with Moscow. And one of the most bold and dangerous steps which he took in this direction was to try to convince the only allies in Poland which Peter I had, that is, Sieniawski and the Sandomir Confederation, to also abandon the Tsar.

Both Mazepa and Sieniawski were crucial figures in the drama which would reach its climax at Poltava. In several ways their roles were quite similar. They were both favored by the Tsar and considered to be among his most loyal supporters. In fact, Sieniawski too was in contact with the Tsar's enemies in order to gain their good will in case Peter I was defeated. In the muted struggle for the Right-Bank, in which Sieniawski tried to regain the land and Mazepa contrived to retain it, the two Hetmans realized how similar their *modus operandi* was and, therefore, how careful each must be with the other.

When the Cossack armies entered Poland in 1704, Peter I instructed the Ukrainian Hetman to establish a regular correspondence with Sieniawski for the purpose of coordinating their troop movements.²⁰ Neither of the two seemed to be enthusiastic about the idea, and for the next several years their correspondence was more of a formality than an exchange of important information. If we assume that the Pole's letters were like those of his Ukrainian counterpart, then they consisted mostly of effusive compliments and assurances of good intentions, but there were few signs of actual cooperation. The issue discussed most often was the damage caused by Cossacks and the respective requests and promises that such damage would not recur. When Sieniawski raised the problem of the Right-Bank, Mazepa's reply was usually a masterpiece of evasion and double-talk. Indeed, one has the impression that a major part

of the letters which Mazepa wrote were intended to delude rather than enlighten his correspondent.

There were very concrete reasons for the caution and actual reserve which one Hetman had for the other. Late in 1707, both were on the verge of abandoning the Tsar. Just as a woman had been instrumental in convincing Mazepa, a woman was also strongly influencing Sieniawski. In the latter case, it was the Polish Crown Hetman's wife, Elizbeta. Madame Sieniawska's political inclinations were in favor of Leszczynski and Charles XII, and it was her influence which began to sway her husband away from Peter I.²¹ One of the most revealing and valuable contributions of the final-stage (first part of 1708) of the Mazepa-Sieniawski correspondence is the indication of how well aware each of the Hetmans was of the other's intrigues. Sieniawski's letter, which mentions Mazepa's ties with Princess Dolska, is a case in point, for this letter indicates that knowledge about the Cossack Hetman's secret contacts in Poland was more widespread than has usually been supposed.²²

The question now arises that if the two men were so well informed about each other's secret plans, why did they not make common cause? Apparently the reason was that, even as late as the first part of 1708, when Mazepa and, very briefly, Sieniawski committed themselves to Leszczynski and Charles XII, neither of the Hetmans felt that he could trust the other. Only a few months before, both had raised doubts about each other's loyalty to Peter I, probably in an attempt to turn suspicion away from themselves.²³ But, cautious as they were, neither dared to openly accuse the other, for such a move would lead to counteraccusations which would incriminate them both. Moreover, both of them were very vulnerable during the early months of 1708. At this time Mazepa faced the most serious denunciation of his career. Two of his most bitter political and personal enemies, Kochubei and Iskra, informed the Tsar of the Hetman's secret contacts with Princess Dolska and of other breaches of faith. The Tsar did not believe these accusations and handed the pair over to Mazepa for execution. But during the tense weeks in April and May, when Kochubei and Iskra were being questioned, the Hetman could ill-afford another accusation. Sieniawski too, was suspected by Dashkov, the Muscovite resident at his court, of suspicious contacts with the Tsar's enemies.²⁴

In January 1708, Peter I instructed Mazepa to exchange residents with Sieniawski. As has been noted, the Cossack Hetman dispatched Hryhorii Novytskyi and the Polish Crown Hetman sent Grabia. The latter was greeted in Baturyn by Mazepa with mixed feelings. The Cossack Hetman was not pleased that, at such a critical juncture in his plans, a well-informed foreigner should be ensconced at his court. Grabia noted Mazepa's displeasure in his first report to Sieniawski.²⁵ But, he also wrote that the Cossack Hetman requested a secret code for maintaining contact

with Sieniawski. Apparently Mazepa saw Grabia's arrival as an opportunity to open another confidential channel of communication with Sieniawski. This was all the more necessary since it became clear that the direct correspondence between the two Hetmans was being spied upon.²⁶ This fact explains why Mazepa's letters to Sieniawski contained so little sensitive information while Grabia's were used to transmit so much of it.

After Grabia's rather unpromising initial attempts, it became clear that Mazepa was not averse to sharing some important information with him, even though he complained that the Crown Hetman was not being very open with Novytskyi. The Polish resident's reports contained a wealth of data about the political developments in Moscow and Baturyn. News about the movements and intentions of the Tatars and Ottomans, about whom Mazepa was very well informed, began to reach Sieniawski and even the sensitive problem of the Right-Bank was discussed much more openly.²⁷ Clearly, Mazepa was making every effort to win the Crown Hetman's confidence. The results were not encouraging. In May 1708, Sieniawski warned Mazepa that an anonymous note had reached him. It urged the Crown Hetman to go over to Leszczynski just as the Zaporozhian Host was about to do. Mazepa immediately informed the Tsar's ministers about this note and persuaded them that it was just another fabrication designed to discredit him.²⁸ Meanwhile, he continued to press Sieniawski. Finally, in late August, he decided to reveal to Sieniawski his most dangerous secrets.

The reason for this sudden and unusual candidness was that Mazepa was running out of time. In August, Charles XII was already deep in Peter I's territory. Not only was the decisive confrontation between the two opponents imminent, but it appeared increasingly likely that the confrontation would take place in Ukraine. If Mazepa was going to go through with his plan, he would have to do so quickly. And his whole venture would have vastly greater chances of success if Sieniawski were persuaded to go over to Leszczynski and the Swedes. Mazepa no longer had time to approach the Crown Hetman coyly. But even as he took the great risk of revealing his plans to the unpredictable Sieniawski, he did not do so foolhardily. Only in Grabia's coded letters did he reveal his intentions. If he were betrayed and confronted with the messages Grabia wrote, he could easily label them as fabrications as he had done so often before. In the letters which the Hetman himself dutifully continued to write to Sieniawski there was hardly a hint of what was actually on his mind.

The messages which Grabia transmitted back to Poland in late summer of 1708 contained proposals which were both unexpected and enticing. Mazepa proposed that if August II (who had been forced by Charles XII to abdicate in favor of Leszczynski in 1706 as a result of the Treaty of Altranstadt) would not come back to Poland, Sieniawski should try to obtain the Polish crown.²⁹ The Cossack armies would support him

in this. In fact, no matter what Sieniawski decided to do, Mazepa promised to support him. In the last few letters which were written in August 1708, the Hetman, through Grabia, began to stress the unrest and dissatisfaction with the Muscovites which existed in Ukraine. He then tried to sow discord between the Wojewoda and the Tsar, stating that Peter had only his own interests in mind. If the situation became difficult, he would not aid the Poles who had remained loyal to August II, thus exposing them to even greater repression from the Swedes. Moreover, neither August II nor Peter I had any confidence in Sieniawski. This is why Dashkov, the Tsar's resident in Poland, was actively trying to undermine the Crown Hetman's authority among his troops and comrades. As a crowning argument Mazepa revealed that Peter had not the slightest intention of giving up the Right-Bank to the Poles, and in fact, that he intended to occupy territory even beyond Lviv.³⁰

Although these arguments convinced Grabia who several times expressed the opinion that Mazepa was being sincere, Sieniawski held back. But, by now the Hetman had gone too far. He tried to make his correspondent see that at no time in the past did the Commonwealth have greater opportunity to regain Ukraine than at this moment. And even if Sieniawski was not willing to take the risk, Mazepa left no doubt that he and his starshyna were not going to let this chance "to preserve themselves from Muscovite slavery," pass.³¹ Finally, in his last effort, he sent Grabia back to Sieniawski with a full account of his plans. He also asked that if the Crown Hetman should definitely decide not to support him, that he should at least keep Mazepa's intentions secret. Sieniawski decided not to go along with Mazepa but he did honor the latter's plea for secrecy, probably just to be safe in case the venture succeeded. There is no doubt that this decision weighed heavily in the failure of Mazepa's plans. But, it is also clear that, in the long run, it was not only the Ukrainians, but also the Poles who were the losers.

THE PROBLEM OF THE RIGHT-BANK.

Between 1702 and 1704, a great Cossack uprising shook the Polish Commonwealth.³² Its roots lay in the classic dilemma of Polish rule in Ukraine. The Polish gentry and magnates wished to be the sole owners of the vast territories which they formally possessed in the Right-Bank. But, they did not have the resources to protect these lands from their predatory neighbors. This was especially the case during the final decades of the 17th century when Poland, under the kingship of Jan Sobieski, became involved in a long and exhausting war with the Ottomans. As a result of this war, the Right-Bank was exposed to constant Tatar raids. The only practical, if undesirable, means which Jan Sobieski had of protecting these areas was the re-establishment of Cossackdom. Thus, during the long years of the war with the Ottomans,

the Cossacks again became a widespread phenomenon on the Right-Bank. This, of course, caused great uneasiness among the Polish gentry and magnates, and, as soon as peace with the Ottoman Porte was signed at Carlowitz in 1699, the Polish sejm passed a decree abolishing Cossackdom in the Right-Bank.

The Cossacks, who had fought for decades to protect their lands from the Turks and Tatars, were not about to give them up to the Poles. In the summer of 1702, the Cossacks, joined by the peasants and many townsmen of the Right-Bank, rose against the Poles. The rebels were led by a very capable military and political leader, Semen Palii, the Polkovnyk of Bila Tserkva.³³ In November of that year, Palii won his greatest military victory when his troops took Bila Tserkva, a strong fortress and the center of Polish administration on the Right-Bank. At the height of the rebellion, Palii controlled most of the wojewodships of Kiev and Bratslav and large areas of Podolia and Volhynia. Palii and his leading associate, Samus' (Samuilo Ivanovych) hoped to separate the Right-Bank from the Polish Commonwealth and to unite it with the Cossack lands of the Left-Bank.

Before these plans could mature, however, the Poles mounted a strong counteroffensive. In January, 1703 a large army led by Sieniawski entered the Right-Bank and quickly won back most of the lost territories. Palii retreated to Bila Tserkva and strengthened it so impressively that the Poles hesitated to attack him there. Throughout most of 1703 and well into 1704, a stalemate existed between the forces of Palii and those of Sieniawski. It was only altered in the summer of 1704 when Mazepa and his army entered the Right-Bank.

The relations of Palii to Mazepa, and to a lesser degree, to Peter I, were most complicated.³⁴ There are indications that in the initial phase of the uprising, Mazepa aided the rebels with secret shipments of arms and ammunition. Outwardly, both Mazepa and Peter I maintained a strict neutrality. However, as Peter began to count more and more on concluding an alliance with the Poles, he found that he could not remain neutral regarding the Palii revolt. The Poles demanded, as a condition for their cooperation, the Tsar's aid in putting down the Right-Bank rebels and in regaining Bila Tserkva. In the Treaty of Narva, Peter I pledged to help put down the revolt.

In the summer of 1704, when Mazepa and his army marched into the Right-Bank, many of the rebels interpreted this action as a decision of the Tsar and Mazepa to come out in support of them. However, it soon became evident that Mazepa was not about to aid the rebels. He issued universals forbidding attacks against the gentry. In late July, Palii was

invited to the Hetman's camp. After a seemingly friendly welcome, Palii was arrested by Mazepa and sent to the Tsar who, in turn, exiled him to Siberia.³⁵ The arrest of Palii was made not only for the sake of the Poles, or in obedience to the Tsar's orders, but Mazepa himself had also much to gain by removing the powerful Polkovnyk of Bila Tserkva from the scene. Now Mazepa was without a political rival for the leadership of the Cossacks, both on the Left and Right Bank Ukraine.

After the arrest of Palii, Mazepa's troops occupied Bila Tserkva and gained control of territories which had remained in the hands of the rebels. However, the fact that Bila Tserkva and the surrounding lands were now in the hands of Mazepa did not mean that the Poles were any closer to regaining control of them. Indeed, all the signs pointed to the Hetman's desire to keep Bila Tserkva and its surrounding territories under his own rule. Mazepa established his residence in the fortress, and he transferred some of the regalia of the Hetmanate and part of his personal treasure to Bila Tserkva. Cossack administration was expanded and colonization was encouraged. Moreover, Mazepa did his best to persuade the Tsar that a swift return of Bila Tserkva to the Poles would not be in the interests of Moscow. It did not take much to persuade Peter I. He ordered his diplomats to present the Poles with one excuse after another for retaining the areas which the Cossacks controlled on the Right-Bank. Both Mazepa and Peter I carried on these delaying tactics for several years.

On September 20, 1707 the Tsar sent secret instructions to Mazepa outlining his reasons for not returning Bila Tserkva and the surrounding regions to the Poles: if the Poles regained the Right-Bank they would only interfere with the Tsar's relations with his neighbors; since the Tsar planned to attack the Turks once the war with Sweden was over, he needed to keep the Right-Bank in order to have a secure passage for his armies; finally, if the Poles returned to the Right-Bank they would have easy communications with the Ottoman Porte, a situation which would only be to the disadvantage of Moscow. In conclusion, Mazepa was advised to refuse politely any Polish demands and delicately let the Polish commissioners know that, at this juncture, there was little hope that Bila Tserkva would be returned to them.³⁶ The game that Peter I and Mazepa played in this matter consisted of the Tsar's telling the Poles that he had already issued an order to the Hetman to return Bila Tserkva. When the Poles came to Mazepa with this information, they were told that unless the order was personally signed by Peter I (and the Tsar was not about to do this), the order could not be fulfilled. In January, 1708 this ruse was elaborated further. The Tsar finally issued a personally signed order to allow a Polish garrison to enter Bila Tserkva. However, no

mention was made of the surrounding lands which were necessary to provide a garrison with provisions. The return of the Right-Bank was Sieniawski's responsibility and therefore, his correspondence with Mazepa often referred to this matter.³⁷ It was only in 1712 that Peter I removed his troops from the Right-Bank and not until 1714 did the Poles return to all the lands from which Pali's rebellion had ousted them more than a decade before.

OTHER ISSUES DISCUSSED IN THE CORRESPONDENCE

The topics which were discussed most often in Mazepa's letters to Sieniawski were more or less of a routine nature. They included the problems associated with the disposition of Cossack troops in Poland, complaints by the Poles about the plundering of their lands by Mazepa's forces, and the request by the gentry and magnates for the Hetman's guarantees against further plundering. These issues arose late in the summer of 1704, when an offensive and defensive alliance between the Tsar and the Polish Commonwealth was signed at Narva (August 19, 1704). The sixth point of this treaty stipulated that the Tsar was to provide his Polish allies with a corps of 12,000 men. During the next four years, a great part of the troops the Tsar dispatched to Poland as reinforcements in the struggle against the Swedes consisted of Mazepa's troops.³⁸ Thus, as we have already mentioned, the main reason why the correspondence between Mazepa and Sieniawski was initiated was to help them coordinate the movements of Mazepa's armies with those commanded by Sieniawski.

Every time Ukrainian troops moved into Polish territories, held either by the adherents of August II or by Leszczynski, a great cry arose among the Poles about Cossack plundering. To a large extent, this problem was inevitable. Even the relatively well-organized, disciplined and amply-provisioned troops of Charles XII, August II and Peter I had to live off the land. This was also the case with Mazepa's armies. But living off the land could cause difficulties not only for the Poles, but for the Cossacks as well. For instance, in November 1704, General Brandt, one of August II's commanders in Poland, forcibly deprived 10,000 Cossacks which Mazepa had sent to Poland of all their horses. The reason given for this action was that these men had plundered all the villages in a radius of thirty miles and depriving them of their horses was the only means of stopping the looting.³⁹ On their way home, these Cossacks, who were extremely vulnerable without their horses, were attacked several times by Swedish troops and Polish gentry. As a result very few of them survived.⁴⁰

Brandt's treatment of the Cossacks was not punishment for

plundering as such, but for doing so indiscriminately. The main reason for the excesses committed in Poland was that Peter I had sent the Cossacks into Polish territory with express orders to loot and burn the property of those who sided with Swedes.⁴¹ But, in their enthusiasm to wreak havoc on the Polish gentry whom they always considered their arch-enemy, the Cossacks were not overly careful in noting on which side the gentry happened to be. Moreover, Mazepa's forces included entire units of Cossacks who had recently participated in the great uprising led by Semen Palii against the Poles in Right-Bank Ukraine. The uprising had been suppressed, although not completely, by Sieniawski and now many of its participants, who were in Mazepa's army, could not resist the opportunity to avenge themselves on the Polish gentry. Finally, the Poles, as allies of Mazepa, were obliged to supply his troops with provisions. The gentry, however, did not wish to comply with these conditions, and Mazepa often had to use force in order to get the needed supplies.⁴² As a result, both he and the Tsar were showered with complaints from their allies. The Polish gentry and magnates lamented that the Cossacks stole their livestock, burned their properties, and even killed the owners. On the other hand, the Ukrainians replied that the gentry would not even give them water for their horses and, when individuals or small groups went out to forage, they were often set upon and killed by the supposedly friendly Poles. Mazepa tried to maintain order, but, even with the best intentions, this was almost impossible.

Many of Leszczynski's adherents, upon hearing that their properties would be subject to plunder, hurried to again declare themselves faithful subjects of August II. As soon as it seemed safe to do so, these turncoats would again return to Leszczynski's camp. For example, the Tsar had specifically ordered that the lands of the Lubomirski family should be ravaged by the Cossacks, since it was well known that they had gone over to the side of the Swedes. However, when, in August 1704, Mazepa's troops approached the Lubomirski properties near Saryi Konstantyniv, members of the family declared that they were loyal to August II and, therefore, their estates should be spared.⁴³ Although Mazepa did not trust the gentry's protestations of loyalty, writing to Peter I that among them he felt "like a lamb in the midst of wolves," he did try to restrain his men.⁴⁴

In September 1704, when the Hetman was quartered with his troops near the town of Lubar in Volhynia, he "not only did not harm or oppress the gentry, but he even provided it with guards" against looters.⁴⁵ Later that same month, a delegation representing the gentry of the Kiev wojewodship arrived to thank the Hetman for his protection of their

estates. Thus, it is apparent that in some cases Mazepa could guarantee the safety of the gentry's property and therefore, Sieniawski often turned to the Hetman with requests for such guarantees for himself and his friends. Once Mazepa's secret ties with Leszczyński and Charles XII became closer, he paid less attention to the complaints of the gentry.⁴⁶

NOTES

1. The most famous study of Mazepa (ca. 1640-1709) is N. Kostomarov's *Mazepa i Mazepyntsy*, vol. 16 of his *Istoricheskiia monografii i izsledovaniia*, St. Petersburg, 1885. Two recent studies of Mazepa are O. Ohloblyn, *Hetman Ivan Mazepa ta joho doba*, New York-Paris-Toronto, 1960 and B. Kentrschynskyj, *Mazepa*, Stockholm, 1966.

2. Unfortunately there are no monographic studies of Adam Mikolaj Sieniawski (d. 1726). Biographic sketches of the Wojewoda may be found in J. Feldman, *Polska w dobie wojny północnej, 1704-1709*, Cracow, 1925, p. 247-8, and in S. Tomashivskii, "Listy Petra Velikago do A. M. Siniavskoho," *Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka (ZNTSh)*, XCII, Lviv, 1909, pp. 194-238.

3. Cf. J. Gierowski, *W cieniu ligi północnej*, Wrocław-Warsaw-Cracow, 1971, p. 48.

4. *Feldman*, p. 247.

5. A perceptive character sketch of Mazepa may be found in I. Borshchak, "Mazepa - liudyna i diiach," *ZNTSh*, vol. 152, 1933.

6. The report of Jean Baluze from 1704 which is in the appendix of the Borshchak article cited above.

7. *Ibid.*

8. *Feldman*, p. 248.

9. Detailed accounts of the Ukrainian Cossacks' participation in the Great Northern War may be found in *Kostomarov* and *Ohloblyn*. Especially for the activity of the Cossacks on Polish territories see J. Wimmer, *Wojsko Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej*, Warsaw, 1956 and A. Kaminski, "Przeciwko Szwedom i Leszczyńskiemu-Działania wojsk rosyjskich na terenie Polski w 1705-1706 roku," *Studia i materiały do historii wojskowosci*, vol. XII, part 2, Warsaw, 1966, pp 230-259.

10. *Kostomarov*, p. 260. The Cossacks complained to their Hetman about the inhuman way they were treated by August II's commanders,

singling out Johann R. von Patkul, the Livonian emigre, for special cruelty towards them.

11. *Ibid.*, p. 268.

12. There has been some debate about the number of troops Mazepa had with him during this campaign. Cf. Kaminski, *Studia i Materiały*, p. 239, footnote 61.

13. Mazepa, as quoted by Pylyp Orlyk, *Osnova* (1861, X) St. Petersburg, p. 14.

14. *Ibid.*, p. 13.

15. Orlyk notes that in 1707 the leading Polkovnyky often gathered "to consider the means of defending themselves, and then they read the terms of the Hadiach Treaty which the Polkovnyk of Myrhorod (D. Apostol) had taken from the Pechersk library", *Ibid.*, p. 16. However, there were also pro-Crimean and pro-Muscovite orientations among the starshyna. For a discussion of the political attitudes among the starshyna at this time see *Ohloblyn*, p. 263ff.

16. In the later, secret negotiations with Leszczynski the possibility of Mazepa receiving a princely title and the lands of Vitebsk and Polotsk with semi-sovereign rights was discussed. Kochubei stated that the Hetman would be made Prince of Chernihiv. See *Ohloblyn*, p. 276.

17. *Osnova*, p. 15.

18. For the content of Wolski's instructions see Kostomarov, p. 278. Mazepa arrested and questioned the Pole. He also informed the Tsar about the matter but did not send Wolski to Moscow for questioning. Several Polish magnates, among them Sieniawski, pleaded for the release of this agent. The Cossack Hetman informed Sieniawski that he could not release Wolski without bringing down suspicion upon himself; however, sometime in early 1708 Wolski was allowed to escape under mysterious circumstances. See Ludwig Powidaj "Jan Mazepa" *Przegląd Polski*, X (1867), Cracow, p. 266.

19. For a detailed study of Mazepa's relationship with Princess Dolska see O. Pritsak, "Ivan Mazepa i Kniahynia Anna Dolska" in *Mazepa II* (Pratsi Ukrain's'koho Naukovoho Instytutu v Varshavi, vol. XLII), Warsaw, 1938. Another valuable study of the Hetman's relations with Leszczynski and Charles XII is the article by N. Andrusiak, "Zviazky Mazepy z Stanislavom Leshchynskym i Karlom XII," *ZNTSh*, CLII, Lviv, 1933.

20. The Tsar ordered Mazepa to initiate a "most friendly correspondence" with Sieniawski in March, 1703. However, only a year later, when

the Cossack troops entered Poland, did the Hetman begin the correspondence. *Kostomarov*, p. 251.

21. Cf. *Feldman*, p. 305.

22. Mazepa to Sieniawski, 27 January 1708, *Czart.* 5890, No. 25075.

23. *Kostomarov*, pp. 342-343.

24. The Polish Crown Hetman Sieniawski openly told the Muscovite resident that if circumstances should arise that would make it too difficult to support the Tsar then he would be forced to go over the opposing side. *Kostomarov*, p. 344.

25. Grabia to Sieniawski; 3 February 1708, *Czart.* 5822, No. 12937.

26. Grabia to Sieniawski, 10 April 1708, *Czart.* 5822, No. 12938.

27. *Ibid.*

28. *Kostomarov*, p. 346.

29. Grabia to Sieniawski, 26 July 1708, *Czart.* 5822, No. 12946.

30. Grabia to Sieniawski, 23 August 1708, *Czart.* 5822, No. 12949.

31. Grabia to Sieniawski, 29 August 1708, *Czart.* 5822, No. 12953.

32. A thorough study of this uprising is: Jan Perdenia, *Stanowisko Rzeczypospolitej szlacheckiej wobec sprawy Ukrainy na przełomie XVII-XVIII w.* (Wrocław-Warsaw-Cracow, 1963).

33. Palii was born sometime in the early 1640's. He died in 1710. Palii was originally from the Left-Bank where he was registered in the Nizhyn polk. In the 1670's he went to the Zaporozhe where he made a name for himself as a skillful military leader and organizer. In 1685 Palii, taking advantage of the privileges granted by King Sobieski, moved with the men under his command and settled in the Fastiv region. Under his leadership this became one of the strongest Cossack settlements on the Right-Bank.

34. For details of Mazepa's relations with Palii see Ohloblyn, *Mazepa*, pp. 235-241.

35. In March, 1705 Palii was brought to Moscow and in May the Tsar ordered him to be sent to Tomsk. Actually Palii remained in Tobolsk until the end of 1708 when Peter I had him brought back to Ukraine to fight against Mazepa. The old Polkovnyk took part in the battle of Poltava. Afterwards he was again given the post of polkovnyk of Bila Tserkva but not for long, however, for in January, 1710, he died. See Ohloblyn, *Mazepa*, p. 240.

36. This letter, which is not included in collected correspondence of Peter I (*Pisma i Bumagi*) is in V. Kordt, "Materialy z stokhol'mskoho derzhavnogo arkhivu do istorii Ukrainy druhoi polovyny XVII-poch. XVIII," *Ukrains'kyi arkhheografichnyi zbirnyk*, vol. III (Kiev, 1930), pp. 28-29.

37. The letters to Sieniawski in which Mazepa and Grabia deal with the question of the Right-Bank are: Nos. 25073, 25078, 25095, 12938, 12949, 12951. Also see the monograph by M. Andrusiak, *Mazepa i Pravoberezhia*, Lviv, 1938.

38. Actually Mazepa moved to the aid of August II in June 1704 even before the treaty was signed in Narva. *Kostomarov*, p. 251.

39. This incident was described by R. Patkul in a letter to Peter I in a report dated 18 November 1704. F. Forster, *Friedrich August II* (Potsdam, 1839), p. 134.

40. The survivors of this unit did not complain so much against Brandt as they did against another of their commanders, R. Patkul, who they said was an extremely haughty man and treated the Cossacks inhumanely. *Kostomarov*, p. 262.

41. *Pisma i Bumagi*, vol. III (St. Petersburg), p. 1049.

42. *Arkhiv Iugo-Zapadnoi Rossii (AIZR)*, part III, vol. II (Kiev, 1868), p. 177.

43. *Kostomarov*, p. 272.

44. *Ibid.*

45. *AIZR*, No. CCXLVIII, p. 656.

46. *Ibid.* p. 178. After Mazepa went over to Charles XII, the Russian government appointed a special commission to hear Polish complaints about the looting which Mazepa's men had carried out. For Mazepa's correspondence with the Polish gentry and magnates, dealing primarily with guarantees for the safety of the latter's lands, see the following articles: "Dwanascie listow Hetmana Mazepy do Stanislawu Mateusza Rzewuskiego referendarza koronnego," *Czas, Dodatek miesieczny*, I, Cracow, 1856, pp. 660-689; A. B. (August Bielowski), "Iwan Mazepa i jego listy," *Biblioteka Ossolińskich, Poczci Nowy*, IV, Lwow, 1864; A. Jensen, "Try lysty Mazepy do Zhygmunta Galetskoho," *ZNTSh*, XCII, pp. 239-42.

THE CORRESPONDENCE

The letters of Mazepa and the reports of Grabia to Sieniawski are located in the Biblioteka Czarotoryskich (Muzeum Narodowe) in Cracow. They found their way to the Czarotoryski archives because the Sieniawskis' only child, a daughter named Zofja, took as her second husband (she was the widow of Stanisław Denhoff) Prince Alexander August Czarotoryski (1698-1782). These letters were neglected for a long time by historians because they were not included in the published catalogue of the Czarotoryskis' archival holdings. Those scholars who were aware of the Sieniawski papers in the Czarotoryski collection thought that they dealt with the private interests of the Sieniawski family and were of little relevance to political history, and especially to Ukrainian-Polish relations. Only two Polish scholars, Ludwig Powidaj and Jozef Gierowski, working more than 100 years apart, fully utilized these documents. In his long article ("Jan Mazepa," *Przegląd Polski*, X, 1867, pp 100-287), Powidaj wrote that "accidentally we had a chance to see and read almost 40 (sic) original letters of Mazepa to Sieniawski which have not been published to date" (p. 269). More than a century later, Jozef Gierowski utilized these letters in his work *W cieniu ligi północnej* (pp. 47-8). Furthermore, in this same work, Gierowski appears to have been the first to use Grabia's interesting and revealing reports. Ukrainian historians, however, seem to have been largely unaware of the existence of these letters.

The fifty-four letters of Mazepa are found in Ms. 5890, Nos. 25045 to 25098. They are all originals and, except for No. 25075 (which was written by A. Voinarovskiyi), all appear to have been dictated by Mazepa to his secretary, Pylyp Orlyk, in whose handwriting the majority were probably written. The language of all the letters is Polish, and although the Polish of this period was heavily interlaced with Latin, Mazepa's style contains even more Latin phrases than was usual.

Grabia's reports may be found in Ms. 5822, Nos. 12937 to 12953. They too are originals and the time span covered is from February 3, 1708 to August 23, 1708. Reports which are under the Nos. 12939 to 12954 and 12947 to 12948 are either missing or in such a bad state of preservation that they are undecipherable. The majority of the reports published here were written in code. The Polish in these letters is simple with little Latin added. The legibility of Grabia's reports is very poor as is the quality of the paper on which the reports were written. These circumstances caused considerable difficulty in deciphering the reports.

Except for the use of initial "j" instead of "i" and the standardization of capitalization, the letters are presented in their original form. No attempt has been made at modernizing the language or correcting the numerous (notably in the Latin) errors. Rather than translations, summaries of the letters have been presented. The dates are given according to the New Style calendar.

I

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mości Panie y Bracie

Czyniąc Ja dosyć należytey mey ku Wielmożnemu mości Panu obserwantiey, compello Wielmożnego mości Pana przez umyslnego mego posłańca, solito venerabundi cultus homagio, a oraz apprecor Wielmożnemu mości Panu, aby łaskawe nieba fortunatos successus, in emeritam Wielmożnego mości Pana personam, plenis złały catharactis, przytym wpraszam się w poufałą Wielmożnego mości Pana konfidentią, y correspondentią, która zwyczajnie mutuo nexu, generosas zwykła coniungere animos, a siebie samego nieodmienney Wielmożnego mości Pana łasce, y przyiaźni, na zawsze consecro, co manifestuiąc się praedicamento

*z em jest Wielmożnemu mości Panu uprzejmie
życzliwym Bratem y sługą powolnym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Prześwietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich*

P. S. Mam exrelatis pewną z pod Narwy wiadomość in antedatis 24 Augusti według starego kalendarza pisaną że Jegomość Pan Woiewoda Chełmiński, po skonczonych szczęśliwie tractatach, już jest expediowany !

Z obozu pod Lubarem nad rzeką Słuczą
Anno 1704 Septembris 18

Ms. 5890, No. 25046

II

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mości Panie y Bracie

Jakaż może bydź wdzięczniejsza, in unione animorum et armorum zostaiących serc kontentca, nad tą, kiedy rozroznione affekta, rozstroione przez niesforne diffidentie swobodne animusze, in unam spółney konfidentiey coalescunt compagem. Doznawam tego non levi rudimento, y nie mniejsze w sercu moim tym, sentio wdzięcznego ukontentowania dulcedines, które zawsze de bono publico eructat verbum bonum, będąc od Wielmożnego mości subito awisowany rumore, że Jaśnie Wielmożny Jegomość Pan Kasztelan Krakowski, Hetman Wielki Koronny, mości Pan, praenia Wielmożnego mości Pana ku Panu, Naiasniejszego Augustowi fidelitate, in rectam zyczliwości y wierności swoiey ku Jego Krolewskiej mości Maiestatowi viam, rozrozniony nakierowawszy umysł, ad eum zmierza scopum, aby rostargniona szkodliwemi dissensiami Rzeczpospolita Polska, ad unum mogła redire corpus, y unanimi consensu Dominum cognoscere suum. Day tylko Boże, aby te Jegomości Pana sacra vota, prędko suum mogły sortiri effectum, ktorego bym szczęścia y Ja laetabundus winszował, mając niepłonną nadzieię, że zechciałby Jegomość Pan pierwszą swoją confidentią, in correspondendo ku mnie renovare.

De securitate ludzie Wielmożnego mości Pana, na consistentią zimową w Winnicy, Ładyszynie, Braclawiu, y na inszym mieyscu lokowanych, upewniam Wielmożnego mości Pana, że żadne naymniejsze onych od Samusiowcow y od innych niepotkaią praeiudicata, y incursie, byleby tylko onym ludzie Wielmożnego mości Pana do jakowych rozterkow y exorbitanciy nie dodawali stimulos, Ja zaś eo zawsze stimulator calcari, zem jest

*Wielmożnego mości Pana uprzeymie
życzliwym Bratem y sługą unizonym*

Jan Mazepa

Hetman y Kawaler

*Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich*

Z Baturyna Anno 1704
Novembris 4ta V: S:

No. 25047

III

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Betzki
Mnie wielce mości Panie y Bracie

Niemniey y Ja pari moerore indoleo, że adversa sors, za dispositiā nieprzychilnych konstellacy, nie zdarzyła mi in proxima contiquitate na przeszley campaniey z Wielmożnym mości Panem zostaiącemu, ad coram emeritam Jego Personam, solito venerari homagio, y cum mutuo amplexu strictiora poufały przyiazni y konfidentiey spolney zawarć foedera. A lubo niechętna remotio, tak od samego Wielmożnego mości Pana, jako y od bliższej z nim korrespondentiey, infausta se iunxit mię distantia, jednak amico calamo ktoremu raz amor addidit alas, damna rependa mea, y w odległości mieysca charitativo scigam Wielmożnego mości Pana nisu et visu, to po sobie nudo sine fuce amore re et ore deklaruiąc, że zadna remotio nie może mię od scisley ku Wielmożnemu mości Panu przyiazni remove, et seiungere, bo ją raz insolubilis zawziętego affektu nexus na wieczną coniunxit obligacyą, czego pokażą po sobie documenta, y signa demonstrativa, kiedy zawsze in atriis Wielmożnego mości Pana z zyczliwą moią korrespondentią consistere nie omieszkam, o którą y Ja wielce Wielmożnego mości Pana upraszam, a teraz za communicatią gazet wielce Wielmożnemu mości Panu dziękuiąc, siebie samego nieodmiennemu Wielmożnego mości Pana affektowi nazawsze consecro cum ea realitate zem jest

*Wielmożnemu mości Panu uprzeymie zyczliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich*

Z Baturyna Novembris 4ta V. S.
Anno 1704

No. 25048

IV

Jasnie Wielmożny Mości Panie Woiewoda Belzki
Móy wielce mości Panie y Bracie

Nie może bydź evidentius documentum szczerey ku mnie Wielmożnego mości Pana przyiazni nad ten, kiedy Wielmożny mości Pan nie tylko w odlegleyszym subsistendo kraiu, raczyłeś zawsze amico calamo agere indistans, conveniendo mię vicariis literis, lecz y tu incontiguitate stanowszy felici passu w Międzybożu, eodem mię compellare niezaniechałeś affectu, gdyż przez umyslnego swego posłanego, indice animi litera, to mnie indicavit et demonstravit, że in heroico Wielmożnego mości Pana pectore, raz stabilitus ku mnie candor et favor, na każdym mieyscu immutabili plus ultra, extenditur fervore. Nieposlednieyszey te jest indicium łaski Wielmożnego mości Pana, którą Ja ab antenatis jego furor, kiedy mię Wielmożny mości Pan myśliwym raczyłeś urekreować praesentem, za co wszystko gdy Wielmożnemu mości Panu godne debita veneratione persoluo dzięki, oraz to po sobie declaruję, że niezadługo zechcę specialiter przez posła także mego, solito cultu emeritam Wielmożnego mości Pana venerari Personam,

A teraz irremissibiliter in omni passu znam się bydź.

Wielmożnemu mości Panu uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą poufnym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Prześwietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich

P.S. Dobrom **Wielmożnego mości Pana omnem** appronitto securitatem.

Z Baturyna Anno 1705
Aprilis 29

No. 25049

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Belzki
Móy wielce mości Panie y Bracie

Jużem Ja in antedatis przez Jegomością Pana Rothmistrza Chorągwie Wielmożnego mości Pana o przyszley campaniey, intencją moją, cathgorica rewellował relatione, który tak rozumiem że mentem meam non fucatom, explanavit in facie samego Wielmożnego mości Pana, za powrotem swoim, a teraz geminata litera quae repetenda sunt repeto, to Wielmożnemu mości Panu donosząc, iż mam in mandatis od Naiasnieyszego Maiestatu Jego Carskiego Przeswiewnego Wieliczenstwa Pana mego miłościwego, takowy ordinans; abym primo vere, jak się tylko trawa pokaże,² z całym Woyskiem Zaporozskim na tamtę stronę Dniepru, ku granicom szedł Polskim, na usługę Jego Krolewskiej mości y Rzeczypospolitey wespół z przydaną ad latus meum Kawallerią y Infanterią Moskiewską, która we wszystkich campaniach, individuo mie assistit passu, dla czego się na rzece Dniepru pod Kijowem, maiał budować dwa mosty, a to dla pędzey Woysk Zaporozskich y Moskiewskich przeprawy, In posterum zaś cokolwiek będę miał ex occurrentiis, wszystko Wielmożnemu mości Panu aperto corde revellabo, jako ten, który ad ultimum vitae pulsum szczerze declaruię się bydź

Wielmożnemu mości Panu uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą powolnym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswiewnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich

Z Baturyna Anno 1705
Aprilis 29 V: S:

No. 25050

VI

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Bełzki
Móy wielce mości Panie y Bracie

Maiąc w wielkiej stymie, y wysokiej obserwanty tak emeritam Wielmożnego mości Pana personam, którą zawsze pleno veneror cultu, jako y senatorium Jego subselium, gdy in hoc martio passu ultiores zabieram in subsidium et tuitionem Jego Krolewskiej mości y Rzeczypospolitey gressus, idę oraz z tey podróży cum venerabundo homagio magni Wielmożnego mości Pana nominis, swiadcząc ten Wielmożnemu mości Panu honor, przez umyślnego posłannego mego, nim sam wszedszy z Wielmożnym mości Panem in coniunctionem animorum et armorum, uweneruję Wielmożnego mości Pana ad praesens mutuo amplexu. A teraz ambio hoc gloriari titulo, zem jest irremissibiliter³.

Wielmożnego mości Pana uprzeymie zyczliwy Brat
y sługa uniżony
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich

P: S: Dobra Wielmożnego mości Pana wszystkie in tacta intacta in securitate zachowałem praemuniendo one załogami y uniwersałami które narabiając circulationibus wszystkie na trakcie obminolem

Z obozu z pod Zbaraża Anno 1705
Julii 26 VS

No. 25051

VII

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Belzki
Móy wielce mości Panie y Bracie

Im częstsze od Wielmożnego mości Pana na tey companiey odbieram vicarias literas, candidi Jego animi interpretes, tym strictius et efficacius do wszelkiew obligatiew vincor, et moveor, a jakom te dobra Wielmożnego mości Pana którem już minął, zachował intacta, y immunitatis suae secura, tak y tym które są w Woiewodstwie Ruskim eandem po Sobie teneor swiadczyć facilitatem, wszelką moją do przysługi Wielmożnego mości Pana sposobiąc applicatią, mając zawsze wielkie Jego ab antenatis imię, w należytey obserwancyey, któremu w teraznieyszym marszie, mającemu ex munere waleczney swey buławy, circa operationes bellicas, czułą przezorność, aby ad mentem omnia fausta, victricia, et triumphalia, nieprzyjacielowi zaś nociva et fatalia succedant, animitus życzę, y tym kończę ⁴.

*żem jest Wielmożnego mości Pana uprzeymie zyczliwy Brat
y sługa uniżony*

Jan Mazepa

Hetman y Kawaler

Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa

Woysk Zaporozkich

Z obozu od Zbaraża Julii 31
Anno 1705

No. 25052

VIII

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Bełzki
Mój wielce mości Panie y Bracie

Niemniej y Ja na to indoleo, będąc hac priuatus sorte, że marszem in contiguitate Woiewodztwa Bełzkiego zostaiąc, nie mogę Principała onego ad coram solito cultu venerari, non vana jednak lactor spe, że te damna pozwoi mi pogodniejszy czas rependere mea, kiedy in ita societate animorum et armorum, będę godnym actu Wielmożnego mości Pana amplecti, co teraz votis complector.

Kiedy zaś biorę ad trutinam statum et dispositionem rerum, wątpię abym miał trakt mój dirigere przez Woiewodztwo Bełzkie, atoli będę się lepiej w tym około Lwowa informować, którędy mam ku Sandomirzu tendere et intendere.

Teraz zaś parieruiąc conformi facilitate et applicatione roszkazem Wielmożnego mości Pana, declaruię wszystkim tym Jaśnie Wielmożnym mości Panom, których in vicariis literis, amicus Wielmożnego mości Pana wyraził stylus, et calamus, należytą w dobrach securitatem, a choćby mi przyszło y przez Woiewodztwo Bełzkie marszierać, tedy pewnie będę umiał solito militaris disciplinae rigore, effrenatam woysk regiminis mei licentiam wstrzymywać tak dalece, że żadnych devastatiy Jaśnie Wielmożni Panowie obywatelowie moi wielcy mości Panowie tego Woiewodztwa w dobrach swoich nieuznają lecz debita gaudebunt indemnitate.⁵

Co gdy teneor efficacissimo actu exequi, oraz z dożywotną usług moich obligatią łasce mię Wielmożnego mości Pana insinuo

*pisząc się Wielmożnego mości Pana uprzemie zyczliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswieitnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich*

Z obozu z pod Glinian Augusti 10 Anno 1705 No. 25053

IX

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewoda Belzki
Mój wielce mości Panie y Bracie

Jakom a primosdiis marszu mego, inter primas miał to curas, aby wszystkie in genere dobra Wielmożnego mości Pana na trakcie y extra leżące, sua specialii gauderent securitate, tak y tym które w Woiewodztwie Belzkim zostaią, candem appromitto indemnitatem, maiąc sobie za osobliwy honor, in omni passu przypodobać się applicatią moią wszelkim Wielmożnego mości Pana roszakom, którym gdy in posterum studia moje consecro, oraz to contestor żem jest

Wielmożnego mości Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą unizonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich

Z obozu z pod Lwowa
Augusti 16 V.S. Anno 1705

No. 25054

X

Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewodo Belzki
Mój wielce mości Panie y Bracie

Powziowszy Ja ze Lwowa ex relatis poszty warszawskiej takową wiadomość, jakoby Woyska Saxonskie, Polskie, y Litewskie, odstąpiwszy od Warszawy dla inundatiew tam armorum potentiew Szwedzkiew, ⁶ poszli marszem wgląb Woiewódstwa Podlaskiego, a chcąc tego widzieć y wiedzieć zupełną realitatem, y cathegoricam informationem, posyłam consulto curiera mego do Wielmożnego

mości Pana, mając to inter primas ministerii mei curas, a bym na terazniejszey campaniey de omni statu operatiewy wojenney z Wielmożnym mości Panem conferował, gdzie gdy literali cultu Wielmożnego mości Pana convenio, oraz wielce upraszam, abyś mię Wielmożny mości Pan o tym chciał candide informować, jeśli to jest in actu, o czym tu przez posztę warszawską loquax rozgłosiła fama, a nie tylko o tym, lecz y owszystkim tym cokolwiek Wielmożny mości Pan będziesz u siebie pewnego miał ex publicis et privatis occurentiis, racz mię Wielmożny mości Pan in hoc turbine rerum poufale uwiadomić, ponieważ in tanta status et ordinis confusione, siła mi na tym zależy, abym się mógł realiter od Wielmożnego mości Pana informować. A naybardziej upraszam Wielmożnego mości Pana o cathegoriczną wiadomość, gdzie teraz woyska Jego Krolewskiej mości Saxońskie consistunt, które inconfinijs Panstwa saksońskiego zostawali, y jak prędko reditum y ingressum do Polski Naiasniejszego Krola Jego mości Augusta spodziewać się.⁷ W czym wszystkim recurro do łaski Wielmożnego mości Pana, y do tey konfidentiewy która mię spe correspondentiewy corroboravit. Czekam tedy avidissime na respons, y desideris onego anhelans, zostawam na zawsze

*Wielmożnego mości Pana uprzejmie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przeswietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich*

Z obozu od Mikłaszowa
Augusti 17 VS Anno 1705

No. 25055

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda Bełzki
Móy wielce mści Panie y Bracie

Nie z wybornością słów, bo amor odet fucata verba, convenio Wmm Pana inter tela et ignes desudantem, owszem nie tak celeri penna jako alato amore curro in amplexum charitativum godney Wmm Pana osoby gdy mi do tego generosum addit stimulum Im Pan Złotolinski, adressuiąc przez umyslnego posłanca listy swoje do Wmm Panów rependo tedy nices meas hac tessera kandoru mego nullo fuce sprofanowanego w tym tylko accusando nieprzychilne votis meis nieba, że mi dotąd nie pozwalaią hac frui sorte, abym mógł personali cultu Wmm Pana venerari y upragnione desideria moie praesencyą Jego satiare.

Co nim będę widziec in effectu, teraz wielu Wmm Pana upraszam o comunicatią poufałą sciendorum, co za dispositio pod ten czas u Wmm PPwa operaci y woiennych, co potentia nieprzyiacielska intendit et operatur, żeby y Ja mógł w teraznieyszych koniunkturach providum bono publico formować consilium. Y powtore tedy a inho-tescentią status praesentis uniżenie Wmm Pana upraszaiąc, siebie samego łasce Jego consecro cum ea restitudine animi żem jest

Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Przesw. Welicz.
Woysk Zaporozżskich

XII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda Bełzki
Móy wielce mści Panie y Bracie

Dawnom sobie życzył tego honoru, abym mógł personali cultu uwenerować Wmm Pana, którego zdawna stricta lub alonginque ze mną konfidentia in dissolubili affectus glutine copulavit. Dobra Wmm Pana jako przeszłego roku, tak y teraz w osobliwey od przechodu woysk mei regiminis konserwuję protekcyej. Nie wiem zas quo ausu et licentia Xe Im Czetwertenski uczynił exorbitancją w dobrach Wm Pana wybieraniem jakichśi prowentów; co jako nie było jemu in commissis, owszem rigorse to praecavebam, tak proszę Wmm Pana poufale y cathogrice mnie wyobrazić, cokolwiek on tam licentiose wybrał, a Ja assekuruję, że wszystko redibit ad dominum quod fuit ante suum. Paneruiąc reqwizicyej Wmm Pana wydaię ochrone uniwersaly na dobra Jego Werbyczów y Muziaków: y za tym oczekiwaiąc cum laetitia, quando mihi apparebit gloria tua samego siebie neodmiennem Jego rekomenduiąc affektowi jestem

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Wczstwa.
Woysk Zaporozskich*

W obozie die 27 September. 1705

No. 25057

XIII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda **Belzki**
Móy wielce mści Panie y Bracie

Jeżeli licentiosus ausus czy to Xzcia Im Czetwertenskiego, czyli Burlaia Praezidenta Białocerkiewskiego,⁸ tak wiele sobie pozwolił że miody y salitrę w dobrach Wmm Pana incopetenti et illicito iure przywłaszczył sobie, tedy piszę dwa listy moje jeden do pomienionego Xzcia a drugi do Burlaia nie wiedząc doskonale kto z nich w tym Wmm Panu praeiudicavit, którym to rigorose iniungo, aby in instanti za odebraniem listu mego to co iniuste et licentiose pozabierali, w całosci restituant.

A pro evidentiori informatione, posyłam list od Pana Gubernatora Międzybozskiego do Wmm Pana pisany, żeby wiedzieli co mają restituere.

Co gdy Wmm Pana donoszę siebie samego nieodmiennego Jego affektowi y łasce insinuo, znaiąc się bydz

*Wmm Pana uprzeymnie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Cars. Wcztwa.
Woysk Zaporozskich*

Z obozu 8 bris 8 V. S.
Anno 1705

No. 25058

XIV

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki
Móy wielce mści Panie y Bracie

Nie tylko to cokolwiek czy to Xzcia Czetwertenskigo, czy to Praezidenta Białocerkiewskiego Burlaia licentiosus ausus z fortun Wmm Pana zabrał redibit ad Dominum quod fuit ante suum chceiy tylko Wmm Pan do Pana Gubernatora swego Międzybozskiego napisać, żeby mi dał znać, jesliby nie miała sub sequi restitutio, lecz y swego własnego (ponieważ amicorum sunt omnia communia) a nawet y zdrowia samego dla usług Wmm Pana nie żałowałbym. A że pomienionych praeiudikantow ausus wiele sobie pozwolił przeto wielce Wmm Pana upraszam, abym przez to Ja sam nie podpadał sub censuram, y nie tracił in heroico Wmm Pana pectore confidentiam, gdyż to sine omnia mea uchoway Boże conniventia stało się per effrenatam licentiam.

O co gdy iterato **upraszam y o restitutiey** zabranego upewniam Wmm Pana oraz znam **się bydz**

Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Cars. Wcztwa
Woysk Zaporozskich

Z obozu pod Zamosciem
8bris 14 V. S. Anne 1705

No. 25059

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda **Belzki**
Móy wielce mści Panie y Bracie

Jeszcze ab antenatis Wmm Pana włożony na mnie aeternae gratitudimis, y walecznych Ich imion dulcis recordationis obliq., a z Wmm Panem przez listowne korespondencye stricto przyiazni spolney glutine poufała zawarta konfidencya, takowe we mnie cooperavit effectus et affectus, ze unum velle unumq. nolle, owszem omnia communia effecit, więc kiedy Wmm Pana te zdrowie na którym suprema Rzptey salus nititur słaboscią torquetur, y nagłą patitur affekcją przeto y Ja de communicatio przyiazni iure, serdecznie temu compatur, y niemniejszy in pectore et animi compassivo sentio ictus życząc animitus jak nayprętszey y nayskuteczniejszy nadwreżonego Wmm Pana publica cura zdrowia reparacyey. Alienacya Wmm Pana a vicina conquisate, nie traci we mnie nadziei abym nie miał personali amplexu Wmm Pana venerari, do czego jesli mi jesień nieprzyiazna praeclusit iter, tedy przynajmniej conformior votis meis zima niveo velamine usciele mi droge do zobaczenia się z Wmm Panem czego sobie anhelantibus et ferventissimis pragnę desidesis, y niewprzód one satibo aż mię suamis Wmm Pana praesentia, dulci ukontentuie visione. Praezent od Wmm Pana jako wdzięcznie przyjmuję na znak przyiazni Jego, która zawsze muneror et accumulator tak życzę sobie tak szczęśliwey pory, żebym mógł Wmm Panu remunerari, a teraz za największą remuneratią affekt móy który jest omni pretiosior auro Wmm Panu offero, znaiąc się bydz ad funera

Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Wcztwa. Woysk Zap.

XVI

Janie Wielmożny mści Panie Woiewodo **Betzki**
 Mój wielce mści Panie y Bracie.

Za przysłanie listu z czego nieodmienney Wmm Pana ku sobie przyiazni y faworu colligo indicia, wielce Wmm Panu dziękuję; jakom raz rezolwował się dobra Wmm Pana dla Jego przysługi omni modo possibili od wszelkiej praemunire inwaziey, tak y teraz eodem intuitionem onych feror solitudine wydawszy ad individuum ochronne uniwersały na rekwizycia Wmm Pana któremu y na dalsze usługi wszelką moją deklarując facilitatem jestem

Wmm Pana uprzemie życzliwym
 Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler
 Jego Carskiego Wcztwa
 Woysk Zaporozskich

W obozie
 die 24 8bris V. S. 1705.

No. 25061

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewodo **Belzki**
Móy wielce mści Panie y Bracie

Stanołem y Ja in pronuontorio bonae spei kiedy unoszące się votorum remisq. intencye moie, invenerunt portum w požądaney Wmm Pana praezencyey y konwersacyey, w tym tylko iniqua sors elusit speratne moia, że mi dłużey nie pozwoliła personali Wmm Pana frui et satiari visione, jednak tym upewniam, że manebit we mnie alta mente reposita dulcis imienia y osoby Wmm Pana, przy obozowych niewczasach u siebie przyiąc, wielce upraszam o wybaczenie z tym się ad funera mea deklaruiąc, że statecznie jestem⁹

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztw.
Woysk Zaporozskich*

Z obozu z pod Zamoscia
A 1705, 9 bris 3tia V. S.

No. 25062

XVIII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo **Bełzki**
 Mój wielce mści Panie y Bracie

Zawsze jest to u mnie alta mente repostum et regulatum abym ad omnes nutus Wmm Pana ipsa efficacitā moia sposobił facilitatem, więc y teraz vi tey obligacyey parieruiąc actu rozkazowi Wmm Pana posyłam na dobra Jego libertacia, która moia do usług Wmm Pana aplikacya dabit dokumenta żem jest

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
 Bratem y sługą uniżonym
 Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler
 Jego Car. Przesw, Wcztwa
 Woysk Zaporozskich*

Z Horodła 10 **9bris** V. S.
 Anno 1705.

No. 25063

XIX

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo **Bełzki**
 Mój wielce mści Panie y Bracie

Idę ob viam Wmm Panu panuata calami celeritate, kiedy Wmm Pan redux felici passu od Naiasniejszych Monarchow in plenitudine łask y faworow Pańskich ad patrios powraca¹⁰ penates życzę tedy aby abino primae magnitudinis sumine dwóch Naiasniejszych, unione animorum et armorum skolligowanych Monarchow Jego Carskiego Wieliczenstwa y Jego Królewskiej Mści, zawsze Wmm Pan mógł votis suis pomyslnie sortiri plenilunium. Nie zawiedziesz się Wmm Pan pewnie in suo omine względem konserwacyey dobr swoich, która a meo dependet ministerio, bo ta zawsze była u mnie y iest in promptu,

kiedy totus propendo intuitionem onych sine omni motuio. Dispozycja ta, która u dworu stetit, o cessiey dobr Królewskich y Duchownych w Wdstwie Bełzkim y ziemi Chełmskiej na zimową consistencya Im Panu Referendarzowi Koronnemu Wmm P., już mnie innotuit. Evacuatio tedy woyska regiminis mei ztamtąd subsequitur, kiedy za orderem de super sobie danym, ku Krakowu y Sandomierzu przy Generale Saxońskim, marszieruią. Paszport pro securitate passus Ichm PP Kommissarzom Wmm Pana posyłam a sam in omni passu znam się bydz

*Wmm Pana uprzeymie zyczliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich*

W Dubnie X bris 22 V. S. Anno 1705

No. 25064

XX

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda Bełski
Móy wielce mści Panie y Bracie

Nie mogę nigdy obowiązane multis titulis et nominibus ad nutus Wmm Pana chęci moie, a mandatis Jego deviare, kiedy ich do wielkiej uczynności poufała Wmm Pana przyiaźń magnetica prawie virtute attrahit, et accatenat. Parieruję y teraz actu ordynansowi Wmm Pana kiedy tak na Tarnopolszczyznę, jako y na dobra administratora tameyszego, roskazałem z kancellariey moiey woyskowej wydać libertacye. Nie odmówiłbym ad instantiam Wmm Pana eandem facilitatem y Im Panu Staroscie Pobersztelskiemu, ieslibym ewakuwanemu dla interpozycyey samegoż Wmm Pana woyska mego towarzystwu z Nastasowa, nie wydał assignacyey do Strusowa, chciey przeto Wmm Pan roskazac per commutationem upatrzyc gdzie mieysce, któreby quantitate ludzkiej regiminis mei w Strusowie lokowanych mogło complecti, a Ja pewnie nieodmówię ztamtąd onych evacuare, idzie mi tylko oto by się non habentes civitatem manentem sub libero iove nie zostawali się. Co Wmm Panu donioszsy tym kończę że sino termino jestem

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozkich.*

W Dubnie **Januarij 11/22**

Anno 1706

No. 25065

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda Bełzki
Móy wielce Mści Panie y Bracie

Wątpic o tym nie mogę, ze praenuntia rerum fama, doniosła to Wmm Panu vago murmure wiedziec, iako Krol Szwedzki ad implendo mensuram suae hostilitatis,¹¹ już przez Wisłę przeprawiwszy się divertit gressus recta ku Tykocinowi, non seiunctis lecz unitis viribus, więc mając Ja sobie iniunctum, ode dworu oboygū Naiasnieyszych zkolligowanych Monarchów, abym in operationibus belli, jako nacyjęstsza y nayıpoufalsza miewał z Wmm Panem conferentią y correspondencią zwłaszcza in contiquitate tu z Wmm Panem zostaiąc, convenio hac vicaria litera heroicum Jego pectus, wielce upraszaiąc, abyś Wmm Pan in hoc turbido rerum statu, raczył mi operire sensus suos, co masz sic stantibus rebus agere et operari, dlaczego posyłam umyślnego mego do Wmm Pana curiera, chcąc przez niego luculentissime od Wmm Pana informari o akcyach woiennych zwłaszcza gdy już ad portas imminet Hannibal. A jeśli Wmm Pan ma co recentioris obrotach nieprzyacielskich, proszę chciey mi kōmmunikowac poufale przez tegoż curiera, przez którego curro celeri penna in venerabundum godney Wmm Pana osoby amplexum, y tyñ glorior in vita mea, zem jest ad ultimos cineres

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman Jego Car, Przesw. Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich.*

P.S. Już in ipso termino pieczętowania tego listu doszedł mię od Jego Krolewskiej Mści takowy ordinans, abym inito z Wmm PPwem consilio, mutuo konferował jakim sposobem hostilitati potenciey Szwedzkiey resistendum, y jako pila minantia pilis mamy opponere, w czym życzyłbym sobie z Wmm PPstwem conferre.

XXII

Jaśnie Wielmożny Mści Panie Woiewodo **Belzki**
Móy wielce mści Panie y Bracie

Kiedy mię już stąd to czwarty ordinans Naiasnieyszego Principała mego Jego Carskiego Wcztwa ku Litwie avocat,¹² przeto iuż in procinctu marszu zostaiąc aggrebior Wmm Pana przyiazna waleta y nie co inszego na nezabudesz Wmm Panu offero, tylko captivam meam in obsequia Jego mantem która w sobie wszystko to complectitur, cokolwiek życzliwa spectat obligacya, a lubo contvistor stąd, że mię woienne classicum a vicinio Wmm Pana oddala, jednak biorę to in partem solatij, że distantia non tollet amicum, zwłaszcza gdy votis Wmm Pana tak jestem aeterno glutine condunitus, że mię żadna rerum vicissitudo nigdy nie może a charitate separare, y sevingere żegnám tedy Wmm Pana, z tą compellacya, abym z łaski Jego mógł tym honorem gloriari zem jest

Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozkich

P.S. Na jaki się mogłem zdobyć podróżny praezencik proszę wielce aby był grate przyjęty

W Dubnie Februarij 9/20 Anno 1706

No. 25067

XXIII

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda Bełzki
Mój wielce mści Panie y Bracie.

Kiedy mię y tu w Sucku gdzie za ordinansem Principała mego Jego Car. Wcztwa fixi pedem dla wytchnienia ludziom y koniom zachodzi do Wmm Pana poufała reqwizycya, arripio ztąd impetum do oddania immutabilis per mutationem loci wielkiemu Wmm Pana imieniowi observantiae, y do parierowania conformi nisu natibus Jego. Posyłam tedy ochronny dla dobra Wmm Pana uniwersał, a cokolwiek teraz ex statu praesenti occurrit donoszę Wmm Panu: Naiasniejszy Car Jmść Pan mój młwy z Orszy stanął w Mińsku, gdzie będzie oczekiwał na woyska z Szeremetem y Chowańskim marszlerujące, które już pominęły Smolensk 18 Februarij według starego kalendarza, a te tendunż od Astrachani, gdzie cale seditiosi interni motus et metus uspokoily się za condonacyą amnestiey pro contra actorum¹³ Ja mam ordinans łączyć się z temi woyskami unione armorum pod Nowogrodkiem pro dandis suppertiis Grodnu.¹⁴ Co zaś in posterum tu occurent nie omieszkać z innotescencyą scien-dorum do Wmm Pana fido calamo properare, a teraz jestem idem ubique.

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich*

P. S. Indoleo temu barzo, że wychodząc z Wołhynia nie pożegnałem Wmm Pana praesentaneo cultu y lubo spodziewaiąc się bytność jego Wm Pana w Lucku pisałem przez Pana Sawicza pisarza sądowego y na jakiy się mogłem zdobydź praesent adressowałem przez niego do Wmm Pana, lecz y tam frustra oleum et operam perdidi, bo mi y list y upominek nazad przywiózł, committo tedy to meliori opportunitati.

XXIV

Janie Wielmożny mści Panie Woiewodo **Belzki**
 Mój wielce mści Panie y Bracie

Mnie by to należało naprzód odezwać się cum literali cultu do Wmm Pana, lecz mając to certis relatis, że Wmm Pan miał tu bydz u Naiasnieyszego Cara Im Pana Młwego utrzymałem się z listem, zachowując ten honor pro praesentanes amplexu, a że Wmm Pan praevenit w tym nota moje erubescere mi ztąd przychodzi, nadgradzam jednak te spóźnienie amico calamo, nim będę miał honor widzieć y witać Wmm Pana, a teraz wzajem Wmm Pana wesolego winszując Alleluia, indoleo niedoskonałości zdrowia Jego cum precario voto, aby ten zmartwychwstały Bóg, in quo omnis perfectis et plenitudo vitae et gratiarum complectitur, refundant Wmm Panu od grobowego kamienia plenis alveis zupełne zdrowie y długoletne życie corroboret. Czekam tedy anhelantissimo desiderio cum expanso corde et brachiis na przywitanie Wmm Pana, któremu wszystkie moje studia consecro zniąc się bydz

Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
 y sługą unizonym
 Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
 Woysk Zaporozskich

Z Zołkwi Apr. 29
 A. 1707

No. 25069

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewodo **Bebki**
 Moy wielce mści Panie y Bracie.

Czyli invida sors, czyli fortuitus casus umknoł mi tego honoru, że in vicinio z Wmm Panem będąc, nie mogłem satiari prae sentia Wmm Pana, którego omni virium intensione, pragnolem venerabundo ritu oczewiście aderare, skąd niezmierną patior mortyfikacją, y niewprzód sanabitur ta cicatrix, aż mi Wmm Pan przynamniej na przyszyły kampaniey personali sua visione sua vissimum applicabit anthidorum, y famelia vota moie, dulci ukontentujesz conversatione. Teraz zaś supremi mandati ductu, powracaiąc w kray swój, y już in passu zostaiąc,¹⁵ literali cultu compello Wmm Pana, protestuiąc się z tym ante fidem solis, indicium que Poli, że żadna loci et temporis vicissitudo, niemoże we mnie niepozorną immutacją winney ku Wmm Panu propensiey, candoru, y affektu eradicare, bo Ja semes pro semper in solida błasi ugruntowałem moią ku Wmm Panu przyiaźń, którą y teraz aeterno faedere desponować y znam się bydź irremis-subilater

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym
 Bratem y sługą uniżonym
 Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler Jego Car. Przesw. Wielicztwa
 Woysk Zaporozskich*

W Założcach Majj 9
 Anno 1707

No. 25070

XXVI

**Jaśnie Wielmożny Mści Panie Woiewodo ~~Bełki~~
Mnie wielce Mści Panie y Bracie**

Szczylił się przedemną wielebny w Bogu Ociec Ihumen mnstra Poczaiowskiego, wielką Wmm Pana łaską, którą Wmm Pan fertur ku temu mieyscu świętemu cudotwornemu, y prosił mnie o interpozycyą do Wmm Pana, żeby y in posterum też mieysce święte mogło speciali Jego gratia exundare, y sub umbone protectiey Wmm Panu degere. Ja tedy znaiąc, że in piussimo Wmm Pana, pectore, fervet cum generoso sangvine, ku chwale Bożey, y świątnicom Jego, inextinguibilis zelus, convenio Wmm Pana za pomienionym mnstrem cudotwornym Poczaiowskim¹⁶ instantionali prece, a to wielce upraszaiąc, abyś go Wmm Pan według dawnych libertacy, raczył od wszelkich żołnierskich exakcy tegere, tueri et protegeri, obligabit Wmm Pan hoc pio opere y bracią zakonną ad sacra przy ołtarzu trembendi Domini za zdrowie swoje suspiria, y mię ad mutuam retaliationem, jako tego, który sine fuce znam się bydź

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Car. Przesw. Wielcztwa
Woysk Zaporozkich*

W Juskowcach Majj 10
Ao 1707

No. 25071

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda **Betzki**
Móy wielce Mści Panie y Bracie

Ordinanse Wmm Pana pełnić, mam sobie na cale życie pro prima Nominis mei gloria, którym y teraz chętnie parieruiąc, iniunxi to siostrzanowi memu Panu Woynarowskiemu¹⁷ pronunc nad woyskami przedniemi kommandierowi, aby wszystkie in genere dobra Wmm Pana y przyacioł Jego intacta zachował. Będzie się tedy aplikował omni cura et studio do przysługi Wmm Pana, a Ja heroicum Jego nomen maiąc w wielkiej obserwie, świadczę chęci moje ad nutus Wmm Pana, y posyłam pro securiori immunitate według konnotacyi uniwersaly ochronne, zapisuiąc dalszą do usług Wmm Pana facilitatem propensissimam jako ten który od vitae tempora jestem

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym
Bratem y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozkich*

Z Kijowa Junij
Anno 1707

No. 25072

Jasnie Wielmożny mości Panie Kasztelanie Wołhynski
Mnie wielce mości Panie y Bracie¹⁸

Samy Wielmożnego mości Pana list, który przez umyslnego lato-
ra profundissimo cultu odebrałem, indicat mi per signa demonstra-
tiva, że heroicum Wielmożnego mości Pana peitus, pełne ab ante-
natis niezmiertelney sławy, adimplenit łask y faworow swoich ku
mnie mensuram, których immensa plenitudo, kiedy na osobę moją
abundanti scaturigine refunditur, zabieram stąd multis titulis nie-
wygasłą obligacją, y mam czym na całe życie gloriam, że mogę w
respektach przyiaźni Wielmożnego mości Pana mieścić się pro-
merendo w onych gloriam obsequis.

A lubo zawsze vivam Wielmożnego mości Pana imaginem, w
pamiętnym gestio sercu, ieadnak dulci praetentorum recordatione,
życzyłbym sobie odnowić przeszłe z Wielmożnym mości Panem
konwersacie, y praesencją Jego frui, na tey, do której Wielmożny
mości Pan irratis votis at conatibus anhelat komissiey, lecz kiedy
Wielmożny mości Pan ponowy ukazu tego, jaki u Siebie masz ad
manus, nie odebrałeś ode dworu Naiasnieyszego Monarchi mego Jego
Carskiego Wieliczenstwa, o restitucyi Ukrainy in possessionem Rzecz-
pospolitey, a pomieniony ukaz jest dawnij, którego potrzebna jest
renowacia, bo bez tey nie może subsequi należyta satisfackia, tedy
podobno mi przydzie naten czas priuari hac widzeniasię z Wielmoż-
nym mości Panem beatitudine, inszą zaś porą, życzę sobie tego
umykającego się honoru rekompensować, A teraz in pleno affectu
zapisuję się y zostawam

Wielmożnego mości Pana uprzejmie
życzliwym Bratem y Sługą uniżonym

Jan Mazepa

Hetman y Kawaler

Jego Carskiego Prześwietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich

P. S. Ad restitutionem Ukrainy, nie tylko potrzebny jest nowy
mnie ordinans ode dworu Naiasnieyszego Cara Jego mości Pana mił-

łościwego lecz y o to expedit naybardziefy starać się, zedy własną ręką monarszą był ten Ukaz corroboratus, bo bez tego nie możecie Wielmożni mości Panowie przyść ad possessionem Ukrainy

Z obozu pod Kiyowem
7bris 9/20 A 1707

No. 25073

XXIX

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewodo **Bełzki**
Mnie wielce mości Panie y Bracie

Jużem Ja na pierwszą Wielmożnego mości Pana expostulacją, ratione succursu, pura realitate rezolwował się, nie tylko suppetias, jakiey trzeba będzie qwoty Wielmożnemu mości Panu subministrare, lecz y sam w m/60 wybornego woyska in societatem armorum ku Wielmożnemu mości Panu tam iść, dokąd mię ukaz Naiśnieyszego Monarchi mego, y necessitas belli vocabit,¹⁹ co y teraz nonfucate candere affirmo, czekam tylko na to desuper Monarszego ordinansu, y cathegoryczney rezolucyi, dla której umyslnego curiera do dworu Jego Carskiego Wieliczenstwa posłałem, a za powrotem onego, jaki odbiorę ukaz, będę go Wielmożnemu mości Panu kommunikował. O exorbitanciach Kozackich na Podolu, pisze Wielmożny mości Pan do mnie, a nie specyfikuje co to tam za Kozacy, czyli Kompania? czyli Horodowi? y kto nad nimi ma commendę, dla czego nie mogę się informować, z kogo bym miał sprawiedliwość czynić, y kto właśnie jest criminis reus. Chciey tedy Wielmożny mości Pan o tych exorbitantach oznaymić, a Ja fide bona upewniam, że te licencie coercere zechcę, y każdy conscius facti, evidentibus przekonany documentis, srodze skarany bądźcie. Tego zaś substituta y intruza Burlaiowego, w Mohilowie bez żadney mey conniwencyi zostaiącego, kazałem tu do mnie w Baturyn w kaydanach przyprowadzić, y Burlaiowi pod gardłem przykazałem, żeby więcej do Mohilowa nie interessował się,

y jesli tam są ludzie moi, ewakuował ich z tamąd de plano. Co Wielmożnemu mości Panu donioszszzy, znamsię bydz adaeviterne

Wielmożnego mości Pana
uprzemie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa Hetman

Z Baturyna January 27 V.S.
Anno 1708

P. S. Tey właśnie nocy, odebrałem od Naiasniejszego Principała mego Jego Carskiego Wieliczenstwa, własną Jegoż Monarszą ręką pisany ordinans, abym z całym Woyskiem Zaporozskim szedł ku granicom Polskim, y tam się z Wielmożnym mości Panem znosząc, nie tylko obserwował hostiles gressus, lecz in societate armorum et animorum z Wielmożnym mości Panem zostaiąc. Starał się (...) retundere et ictibus ictus.²⁰

Proszę tedy in hoc passu, y we wszystkich terminach, o poufałą Wielmożnego mości Pana correspondencją y nie ustaiącą confidencją plotkom zaś tym, które cnoty wiary, y poczciwości moiey nigdy nie mogą wplatać in laqueos iniquitatis, jako teraz Wielmożny mości Pan nie wierzysz, tak y in posterum nie chcey wierzyć, bo Ja z całym Woyskiem Zaporozskim, przy interessach Monarchi mego y umierać gotow, a o tych plotkach tu u nas ani słyhać, nie tylko żeby kto miał do nieprzyziacielskiej strony inclinacyą.²¹

No. 25074

XXX

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewodo
Móy wielce mości Panie y Kochany Bracie

Dziękuję wielce Wmm Panu za przestrożę, ale to są jawne plotki białogłowskie, bądź Wmm Pan pewien tego że Ja nietylko dla Xiężney Jey mości Dołskiej ale y za cały świat sumienia mego, cnoty, poczciwości, y wiary nie zamieniam.²² Ponieważ nie tylko terazniejszemu Nayiasniejszemu Monarsze memu, ale jeszcze oycu Jego świętey pamięci y bratu, Nayiasniejszym Monarchom,

uczyniłem na wierne poddanstwo przysięgę y w niey tak jestem stateczny, że chyba mię grobowa deska od niey uwolni. Daię to pod wysoki rozsądek Wmm Pana jeśli te plotki godne są wiary, kiedy tak wiele experimentów woiennych, już po tey (jak udaią) z Xiężną swadbie, znacznym są moiey wierności dokumentem a nieprzyjaciel-skiej ku mnie y całemu woysku regimentu memu złości, to w Lachowicach gdzie Półkownik Perejasławski w pułtora tysiączney quocie towarzystwa zginął, lubo y na parol się poddał przyciśniony będąc głodem, to w Nieswiżu gdzie Półkownik Starodubowski ubity, przy którym y kilka set towarzystwa w niewolę zagarniono. To pod Kleckiem przegrana batalia z Panem Neplujowym y Półkownikiem Mirhorodzkim z Minska na odsiecz Półkownikowi Perejasławskiemu do Lachowiec ode mnie ordynowanym. Takie to są naszych lubieźnych z Xiężną zalotow affekty y efekty. Nadto coby mię stymulowało y zachęcało do inklinacyi ku nieprzyjaciel-skiej stronie: jeśli Fortuna? to tey z łaski Boga mego y pomazańca Jego, Nayiasniejszego Cara Jego mości pełen jestem na całe lubo krótkie życie moie, y pewnie tam większey mieć nie mogę.

Ale to są jedyne białogłowskie plotki y nieprzyjaciół moich wymysły.²³ To doniozszy proszę zebyś Wmm Pan takim plotkom nie dawał wiary, y stale o mnie trzymał, że chcę y powinienem Nayiasniejszego Monarchy mego Jego Carskiego Wieliczenstwa wszystkie mandata w kozdych okazyach wierne exequi. I Wmm Pana rozkaz tak w publicznych jako y prywatnych occurencyach ad implere z duszy pragnę, jako ten ktory nieodmiennie do skonu życia mego jestem.

*Wmm Pana uprzeymie
życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa Hetman*

W Baturynie 27 Januaris V. S.
Anno 1708

P. S. Proszę o wybaczenie Wmm Pana, że nieswoią ręką responduię na list Wmm Pana, bo mi chyrogryczna w rękę boleść pisać nie dopuściła, jednak ex mente mea, siostrzeniec moy rodzony, a nie kto inszy ten respons do Wmm Pana pisał.

No. 25075

XXXI

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda ~~Belzki~~
 Mnie Wielce Mści Panie y Bracie

Jużem Ja na pierwsze Wmm w trzykrotnych listach wyrażone ratione succursu trzytysięcznego reqwizycie, sufficientissime dnia onegdayszego przez pocztę odpisał z ktorego mego responsu będzie Wmm Pan w pomienionym interessie luculenter informatus. Teraz tylko parieruiąc conformiter żądaniu Wmm Pana, posyłam uniwersał moy pro securitate passus temu garnizonowi, ktory Wmm Pan do Fortecy Białocerkiewskiey ordinować intendit. In caeteris zaś referuję się na pierwszy moy list, a chcąc w terazniejszych coniuncturach nayszczęszą z Wmm Panem pro veteri confidentia continuare correspondencią, in desiderio oney zostawam²⁴

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym Bratem
 y sługą uniżonym
 Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler
 Jego Car. Przesw. Wczłwa
 Woysk Zaporozkich*

Z Fastowa **Februarij 25 V. S.**
 Anno 1708

No. 25076

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda Bełzki
Mój wielce Mści Panie y Bracie

Ponieważ ad vota Wmm Pana na tym stebit wola Naiasnieyszego Principała mego Jego Car. Wcztwa, abym w terazniejszych coniuncturach, miał rezidenta mego przy boku Wmm Pana więc parieruiąc supremis mandatis posyłam na rezidencją do Wmm Pana znacznego Towarzysza Woyska Zaporozkiego Pana Nowickiego, który ma impositam sobie provinciam służyć, y ex functione sua sposobić się do rozkazów Wmm Pana, jakich y Ja avidissime wyglądam znaiąc się bydź irremittissiliter

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozkich*

Z Chwastowa Februarij 29 V. S.
Anno 1708

No. 25077

XXXIII

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda **Belzki**
Mnie wielce Mści Panie y Bracie ²⁵

List Wmm Pana de data 7ma praesentis ze Lwowa pisany, odebrałem przez pocztę 14 eiusdem, ea quae par est wielkiemu Jego imieniowi observantia, dziękuję tedy primario, że Wmm Pan illibato candore zachowując punctualitatem w poufałej correspondencyi, komunikuje ze mną o terazniejszych coniuncturach fido calamo et animo. O namienionym zaś toties od Wmm Pana succursie, czekam in dies ode dworu Jego Car. Wcztwa cathegoryczney rezolucyi²⁶ a niech mię to nie ruinuje w łasce Wmm Pana braterskiej, że reqwizicie Wmm Pana dotąd prolongantur, bo u mnie sic volo tollitur, kiedy totus quid quid sum, pendeo a mutibus Naiasniejszego Principała mego Jego Car. Wcztwa y to **pełnię** co mi demandatur. Zostawam za- tym in puro affectu.

Wmm Pana uprzemie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich

Partyi tey, którą **pro suppetijs intendo** do Wmm Pana ordinowac, kazalem już kupić się pod **Pawłocz** czekam tylko de super ukazu.

W Chwastowie **Martij** 15
Anno 1708

No. 25079

**Jaśnie Wielmożny mości Panie Woiewodo Belzki
Mnie wielce mości Panie y Bracie**

Na powtorzone toties Wielmożnego mości Pana o succursie, y o oddaniu Rzptey Ukrainy, reqwizicie, jużem Ja w responsach moich rzetelność moją, którey żaden fucus nigdy nie może dehonestare, oswiadczył Wielmożnemu mości Panu, a kiedy mię y teraz w tym że samym interesie zachodzą od Wielmożnego mości Pana listowne compellacie, więc sposobiąc chęci moie ad nutus jego, donoszę candidę, iż woysku memu, które się ma pro suppetiis do Wielmożnego mości Pana ordinować, kazałem pod Pawołocz kupic się, czekam tylko indies de super ukazu de quanto et quando.

Na wprowadzenie w Białą Cerkiew garnizonu Rzptey, wszelka u mnie jest in promptu dispozicia, Jużem pro securiori onego passu adresował na ręce Wielmożnego mości Pana uniwersał moy, ad restitutionem zaś całej Ukrainy do Białej Cerkwi należącej, nie mogę się cathogorice rezolwować, bez wyrazney Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana Miłosciwego woli, ponieważ te negotium, do ukontentowania publici Rzptey desiderij, in futurum susspenditur, jako y sam Wielmożny mości Pan możesz luculentissime instrui z copij ukazu mnie komunikowaney, (lubo mię ten niewiem quo fato nie doszedł, y cale non concordat z tym ukazem in nonulis, jaki mam in originali u siebiead manus) gdzie mi imprimitur, abym inne miasta y wsi należące do Rzptey miał na pogotowiu do oddania, a nie oddawał,²⁷ jako Wielmożny mości Pan requiruię po mnie. Co gdy ultimata resolutione wyrażam, oraz siebie samego łasce Wielmożnego mości Pana y nieodmiennemu, braterskiemu affektowi omni studio insinuo znaiąc się bydz

**Wielmożnego mości Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonymi
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Prześwietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozskich**

Z Chwastowa **Martij 10/21**
Anno 1708

No. 25078

XXXV

**Jaśnie Wielmożny Panie Woiewodo Belzki
Mnie wielce mości Panie y Bracie**

Impressie Wielmożnego mości Pana toties w listach Jego incesanti desiderio o succursie namienione, manent we mnie alta mente repostae, które in tenso cordis voto exequi usiłuję, za doysciem o tym de super ordinansu, a tego sobie in momenta expectans expecto, y lubo wiem, że każda expectatiwa, jedyna jest upragnionych chęci paenalitas, y Cruciatus, zwłaszcza tam, gdzie res non patitur moram, jednak kiedy stricta dependentia accatenantur wszystkie moje akcie, et quae sunt agenda, tak dalece, że positos oney terminos, nigdy praeterire nie mogę, więc wybaczysz mi Wielmożny mości Pan, iż dotąd circa effectuationem intencji Jego immoror, czekając nato z góry rezolucyi, a tym czasem gromadzącemu się pod Pawołocz woysku, każę w paracie do marszu zostawać, tylkoż pierwsze moje consideracie, chciey Wielmożny mości Pan w przezorną wziąć animadwersią, jeżeli ten succurs per desertam arabiam, gdzie podczas terażniejszey zimney rewolucyi, y szuwaru jeszcze koń nie znajdzie, może adire corinthum, y tam w zgłodniałym kraiu jako ma operari, y z nieprzyjacielem expiriri, wymordowanemi y znużnionemi longo et famelico passu końmi, Nie conserwuję Ja woyska mego w pieszczocie (jako mię list Wielmożnego mości Pana pierwszy tangit et angit) bo ten narod jest capax longos tolerare labores, y choć by za Baltyckie Morże pieszo zaydzie per ardua quaeque, lecz o subsistencyi koniowi jacitur alea.

A że Wielmożny mości Pan intendit donieść Naiasnieyszemu Monarsze Jego Carskiemu Wieliczeństwu Panu memu miłościwemu, tę moją in ferendis suppetiis cunutatią, przymawiając, jakoby mi się tak podobało, tedy y Ja sine omni metu et motu meo, radzę to Wielmożnemu mości Panu actu adimplere, zkaż tak rozumiem patebit Wielmożnemu mości Panu, że meum velle, idzie za wolą Jego Carskiego Wieliczeństwa y sensus onego suquitur, a nie tak jako Wielmożny mości Pan supponit.

Wątpić zaś ex illatis nie chciey Wielmożny mości Pan o moiey ku

sobie **prawdziwey przyjaźni**, y **szczyrey aplikacyi**, **bo Ja indefesso ardore et candore** znam się bydź in perpetuum

*Wielmożnego mości Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Prześwietnego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich*

Eliberacja Jegomością Pana Wolskiego, jesliby bez woli Naiasnieyszego Principała mego mogła subsequi, tedy by mię łatwo wprowadziła in evitabilem wszelkich suspicyi charibdim.

Dobra Wielmożnego mości Pana y Przyjaciół Jego, także y Jegomością Pana kasztelana Bełzkiego wszelką gotow praemunire y praevenire

No. 25045

XXXVI

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda Bełżki
Móy wielce mści Panie y Bracie

Jużem Ja pisał do Wmm Pana, że dobra Imci Pana Oboznego Koronnego Wmm Pana, nie w moiey pozostaiaj dispozycyi, oprócz jednego Jahorlika, w którym za ordinansem Naiasnieyszego Cara Imsci Pana młło, qua methodo et praetextu extenditur moia władza exposui przed Wmm Panem euidentes tego rationes, y lubo doniosłem w tym interesie interpelacją Wmm Pana Naiasnieyszego Maiestawowi, jednak dotąd jeszcze z gory rzetelney nie odebrałem na cessią Jahorlika rezollucyi, mając zaś w wysokiey stymie reqwizicią Wmm Pana obserwując sobie omni loco honor Imci Pana Oboznego Koronnego mum Pana, jako emeriti Rzptey qua sago, qua toga civis com mogli in promptu dla przysługi moiey ku Imści świadczyć, niech to będzie u Imści gratum et ratum, a Ja w dalszy czas roskazom Wmm Pana dożywotną moią spondeo obligacją, zniając się bydź perpetuo cultu

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y służą uniżonym
Jan Mazepa Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozkich*

W Białey Cerkwi
Apr. 12/23 A^o 1708

No. 25080

XXXVII

Jasnie Wielmożny Mści Panie Woiewoda **Betzki**
Mój wielce mści Panie y Bracie

List Wmm Pana z Jarosławia 14 praesentis datowany odebrałem candida mente od Kuriera Wiedeńskiego któremu dobrego konwoia pro securitate passus przydawszy expediowałem in vias suas, Interest zobopolny Naiasnieyszego Cara Imści z Rzptą, że nie przezemie szwankować musi, zważysz to Wmm Pan alto iudicio z relaciy o intencjach nieprzyiacielskich w nasz kray ktore zewsząd, confirmatur, a kiedy proximus ardet ucalegon, więc competentius zda mi się gasić incendia w swoim anizeli w cudzym domu,²⁸ y indemnitati swego kraiu praevidere, succurs zaś in subsidium Wmm Pana ordinowany już zostaię w marszu, y jeżeli te się relacie odmienia, to pewnie będziesz Wmm Pan compos voti sui. Ja dla tych refleksiy, ktore tego kraiu concernunt publicum emolumentum a naybardziej bez woli Naiasnieyszego Cara Im Pana Młło ruszyć się ztąd ku Dubnowi nie mogę, zwłaszcza gdy mi dotąd haeret w pamięci disposicia Jego Carskiego Wcztwa w liscie do Wmm Pana pisany, że Wmm Panu iniunctum za nastąpieniem nieprzyiacielskim umknąć się w ten tu kray y iuncta ze mną manu vim vi retundere.

Listy ode Dwora Jego Car. Wcztwa na ręce **moie adresowane, a** Wmm Panu należące posyłam do Wmm Pana **samego siebie lasce** Jego insinuo, znaiąc się bydź aeviterne

Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich.

P. S. Pisze Wmm Pan y upewnia, że ab oriente niemasz się czego obawiać, prawda to bo y mnie życzliwi correspondenci tak in vicimo zostaiący, jako y z samego Stambułu lactan (...) spe tranquillae pais, lecz każą się od Ordy strzedz, która nie wiem na jaką imprezę we wszekiey do marszu zostanie gotowości, trzeba też y te novum

emergens w przezorną wziąć animadwersią, że Dziaun Murza z całym Nohaiem Budziackim przeprawiwszy się na tę stronę Dniestru, założył sobie koczowiska między Dniestrem y Bogiem, blisko granic naszych, gdzie Nohayey y orzą y sieią y mieszkania sobie lepią. Uważ tedy Wmm Pan, jeżeli ten sąsiad tak bliski nie jest Chrześcijaństwu a naybardziej nam pogranicznym periculosus. A ten jaki do mnie teraz dopiero pisze list, przez Posłannika Seraskierowego, który tu w tych dniach przybył do mnie, upominając się o szkody noviter od Zaporozców Budziackiey Ordzie zagarnieniem stada poczynione, tego excerpt posyłam Wmm Panu. Accessit y to do wiadomości, że Kuchmistrz koronny a u tamtey strony Marszałek Nadworny, jadąc do Porty przez Jassy gloriabatur tam, że lubo Porty na ten rok nie mogą mouere do woyny, chiba na przyszły, jednak Ordzie demandatum, aby ad nutus ich gotowa była jesli tego potrzeba będzie.²⁹

O Czerkieskiej sedycyi mam Ja naypewniejszą wiadomość, gdzie ta rebellis ammotio, ex hoc emanavit fonte; że Han upominał się o trybut, który mu czerkasy usoluunt (...), a teraz chcieli te retractare ceruice rebelli, posyłał tedy Han do Porty, prosząc pro sopiendo hoc seditioso ausu o ukaz z kąd kiedy przyszła pomyslna votis rezolucia, chciał tam Han do Czerkies cum strepitu armorum irruere, lecz Mansurowie y Siziwutowie, na których tota moles panstwa Krymskiego nititur nie dokończyli mu tey imprezy y wyperswadowali że posłał był z Ordą Krymską Kalgę Soltana, który gdy już properabat marszem do gor Czerkieskich y już był on contiquitate onych, wyszli mu in occursum Czerkieskiey postowie demisso poplite z deprecacją, y należyty haracz oddali, z którym się bez żadney collizyi powrocił.³⁰ Tak to u Pogan zawsze niedługo trwa intestinum bellum, snać ab experientia wiedzy że: Civite bellum pessimum et iniquissimum est, et quo magis durat co maiora adfert damna Regno. Posyłam y copią listu seraskierowego

**Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki
Móy wielcy mści Panie y Bracie**

Y z tey okazji ktora fausto eventu w addressie Jasnie Oswieconego Xzcia Imści Menszykoffa mum Pana sub glorioso Wmm Pana Nomine accerit, arripio impetum do oddania winney mey Wmm Panu obserwancyi, którą zawsze ku Osobie Jego feror. A że mnie powieniony Xze Imść obliguie, żebym przez umyslonego Curiera, ten adress na ręce Wmm Pana ordinował, więc conforminisu pełniąc w tym reqwizicie Im Wmm Pana, winszuję sobie tego szczęścia że y moja blaha litera, może się do Wmm Pana fausta sub penetralia, individuo wcisnąć passu ktora nieomylnie documenta dabit, zem jest

**Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y sługa uniżony
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich**

**W Białey Cerkwi
Aprilis Anno 1708**

No. 25082

XXXIX

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo **Bełzki**
Mnie wielce mści Panie y Bracie

Teraz dopiero powrócił kurier mój ode dworu Naiasnieyszego Cara Jego mści Pana Mmiłościwego lubo lento passu, bo musiał dla wielkiej inundacyi w drodze commorari, który jakie oddał mi adressa Wielmożnemu mści Panu należące, te in pleno wielkiego imienia Jego cultu do rąk Wielmożnego mści Pana posyłam.

Trzytysięczny Selecti militis Succurs, jużem był po ukazu Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana mego miłościwego do Wielmożnego mści Pana ordinował ku Słuczy, lecz kiedy mię ex improviso zaszła wiadomość od Jego mści Pana Starosty Mozyrskiego w excerptie pewnego listu który tu annecto, że nieprzyjaciel tendit et intendit ku Ukrainie, więc ad clanda repressalia ingruencyi nieprzyjacielskiej, musiałem utrzymać marsz pomienionego auxiliarnego woyska, a y samemu mnie boday nie przydzie z tąd ku Czernihowu, dla resistenty dirigere gressus, tylko będę jeszcze na to czekać z gory ordinansu, a tym czasem ordinowałem już dwa połki pograniczne czernihowski y starodubowski ku Łoiowu nad Dniepr, dla obserwowania obrotów nieprzyjacielskich.³¹ To Wielmożnemu mści Panu donieszszy znam się bydź in perpetuum Wielmożnego mści Pana uprzeymie życzliwym bratem

y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Woyska Zaporozkiego

Z Białey Cerkwi
Aprilis 25 1708 Anno

No. 25083

**Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewoda Bełzki
Móy wielce mści Panie y Bracie**

Tak rozumiem że już list moy miał doyść rąk Wmm Pana, w którym tom wyraził, że succurs in subsidium spólnych interessow commenderowany już zostaie w marszu, co zaś Ja obstacula interveniunt, które disposi cum Wmm Pana parere y one exequi nie dopuszczaią, latuis ex ore posłaniec moy exponet Wmm Panu rationes, et impossibilitates, Ja tylko solito cultu we wszelkich okazjach³², y na każdym mieyscu, wielkie imie Wmm Pana venerando, znam się bydź irremissibiliter

*Wmm Pana uprzemie życzliwym Bratem
y sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car. Przesw. Wcztwa
Woysk Zaporozskich*

W Białey Cerkwi
Apr. 26 V. S. Anno 1708

No. 25084

XLI

Jasnie Wielmożny mści Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Za powrotem curiera mego odebrałem in profundo cultu³³ y altissima godności Wmm Pana aestimatione list Jego, z ktorego gdy instruor de illibato ku osobie moiey Wmm Pana candore, a ku dobru spolnych interessow pospolitego ferventissimo ardore, mam czym na całe życie gloriari, y Rzptey gratulari, do przysługi zaś Wmm Pana quid valeant humeri quid ferre recusant, ebullit albowiem we mnie zawsze ochota, to wszystko sine intermissione exequi, co mi de super imponitur, bo jestem a tenoritudine principum mandatorum propentissimus observator et cultor. Succurs już w marszu, pod dobrymi commendierami panami połkownikami kijowskim y białocerkiewskim, ktory za ordinanssem moim dirigunt gressus na Dubno ku Sokalowi, gdzie o dalszych swoich obrotach, będą czekać od Wmm Pana plenam informationem. Rezident Xźcia Imci Rakocego,³⁴ adressował na ręce moje dwa listy do principała swego. Z tą expostulacją, abym one przesłał do Wmm Pana od ktoregoby mogły securius doysć rąk należytych, adiungo tedy tu oba te listy, y committo one solictae Wmm Pana curae, quid opus fieri, sam zas ambio bydź in totum aevum

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich*

W Białey Cerkwi May 13/24 AD 1708

PS. Nieprzyjaciel na Berezynie w trzech mieyscach mosty sporządził, przez ktore jakoby przeprawiaią się już letkie wołoskie chorągwie.³⁵

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Belzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Kiedy Im Pan Rothmistrz, retrogrado gressu jedzie do Wmm Pana ode dworu Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana mego Miłosciwego, więc y z tey okazji biore sobie impet pro solito meo candore et ardore ku Wmm Panu, do oddania Jego Wielkiego Imieniowi winney obserwancyi, nie leniłbym się y częścicy pisywać, do Wmm Pana choc bez żadnych wytwornych complementow, ponieważ verus amor odit blanda verborum lenocinia, tykobyom owym starodawnym stylem odzywałbym się si vales bene est, jesliby co godnego do oznaymienia Wmm Pana occurreret, dlaczego y teraz przychodzi mi nudis tylko verbis, sine omni jednak fuco, odezwac się do Wmm Pana, y to donieść że woyska Jego Carskiego Wieliczenstwa y woyska nieprzyziacielskie bez żadnych jeszcze operaciej, na jednym mieyscu fixo pede subsistunt, kiedy zas nieprzyziaciel y ktorędy ruszy jeszcze non constat, ogłosi to jednak w przyszły czas publica fama, a Ja z wielką godnością, Wmm Pana aestimacją perpetuo cultu znam się bydź

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozskich*

W Białey Cerkwi May 21 AD 1708

No. 25086

XLIII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Tegoż własnie dnia, którego kancellarista moy Pan Maximowicz powrocił od Wmm Pana, doszedł mię adress ode Dworu Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana mego miłosciwego, na ręce Imc Pana Ukraincowa expediowany, z takowym ordinansem, abym go przez umyslnego curiera do Wmm Pana odesłał.

Exequor tedy pro gloria obsequij mandata, a Wmm Pana heroica vestigia w tym marszu, o którym mi relatim, individuo stateczney przyiazni passu na każdym mieyscu scigam, życząc intenso cordis voto, aby wszelka sterilis gleba, gloriosis Wmm Pana trita gressibus, in victricem niesmiertelnych triumfow assurgat messem. Com-mendierom moim serio iniunxi, żeby woysko sub regidissima trzymali disciplina, y wszelkie licencie y exorbitancie coercere starali się, o czym y teraz do nich piszę, a Wmm Pana wielkie imie omni tempore et loco veneror znaiąc się bydź perpetuo voto

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozskich*

Spodziewam się y Ja że mi de super wrędcie **każą z całym** woyskiem ztąd ruszyc, y zbliżyc się ku Wołyniowi.

XLIV

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Przy adressie listownym Wmm Panu należącym, adiungo y Ja życzliwych moich chęci tessaram, oraz to refero iż na pochanbienie dumy nieprzyjacielskiej, dextera Domini fecit virtutem, kiedy Imc Pan Bour General Leytnant, regiment szwedzki za dziesięć mil od Rygi, victricibus zniósł armis, y żywcem wziął w niewolę Szwedow 492. Te tedy terazniejszey campaniey primitiae niech będą profelici omine dalszych woiennych operacyi, in secundam et faecundam nie-smiertelnych nad nieprzyjacielem triumfow, messem, którą obys y Wmm Pan plenis zebrał de prostratis hostium cadaveribus, manibus, życzę uprzeymie.

Ad oriente to donoszę, iż posłannik moy od Seraskiera dzisiay dopiero powrócił, przy którego tam bytnosci, redijt od Porty Curier, z tą innotescentią, że Reiz Afendi, który był u przeciwey strony posłem, expediowany jest do Seraskiera z ukazem, na expostulacją nieprzyjacielską ratione succursu,³⁶ a z jekim, non constat, będę jednak wprędce od życzliwych ztamtąd przyjaciół o tym informowany y doniosę Wmm Panu candide, a teraz puro affecto manifestuję się zem jest

**Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa**

**Hetman y Kawaler Jego Carskiego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich**

XLV

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie

List Wmm Pana pod Niskiem de data 9 Juny pisany, odebrałem przez pocztę cum solito Imienia Jego homagio, w którym gdy czytam, że Wmm Pan z destinowaney odemnie za succurs Rzptey partyi, gratos concipit sensus, gratulor sobie tego honoru, iż moja błacha przysługa promeruit sobie w łasce Wmm Pana gloriám a conformując się ad Vota Wmm Pana posłałem ordinans moy do panow commendierow, żeby naznaczonym sobie od Wmm Pana tractem citissimis passibus marsz swoy continuowali.

Za communicatią sciendorum wielce Wmm Panu dziękuję, co zaż tu occurrit, w tym wszystkim referuję się do listu Im Rezidenta Wmm Pana, y intaminato candore zapisuję się

*Wmm Pana uprzejmie życzliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozkich*

W Białey Cerkwi Juny 9/20 AD 1708

No. 25089

XLVI

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Przez powracającego secundis et foecundis passibus Im Pana Chorążego Braclawskiego convenio Wmm Pana należyty m honorem, y winną Jego Wielkiego Imieniowi obserwacją, a jako teraz w interessach Wmm Pana y Rzpłey wszelką moją pomienionego Im Pana Chorążego swiadczyłem facilitatem tak y w dalszy czas też we mnie do usług Wmm Pana in sterilecet promptitudo, którą nutibus Wmm Pana ad coram łaski y przyiazni Jego consecro znając się bydz

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym
Bratem y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozskich*

Z Białey Cerkwi Juny 10/21 AD 1708

No. 25090

XLVII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.
Móy wielce mści Panie y Bracie.

Będąc tak w swoiey jako y w cudzey substancyey Pan Maxim Samuyłowicz obywatel kijowski hostili manu od Szwedow depraedatus, recurrit ad asillum łaski Wmm Pana za którym Ja iako za człowiekiem do władzy moiey należącym do Wmm Pana insta wielce upraszając abyś Wmm Pan raczył Jemu w tym suffragari,

obowiązesz Wmm Pan hoc pro actu y mię do wzajemney w podobnych
occurencyach retaliacyey y onego do wiecznych sobie usług. Za
ktorym iteratis geminando prózbę moią, z tym się manifestuię że ad
funera jestem

*Wmm Panu uprzejmie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozkich*

Z obozu od Stumhorodka
July 21. 1708 AD

No. 25091

XLVIII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Belzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Dwa listy Wmm Pana jeden pod Niskiem 11 July, drugi pod
Ulanowem 18 eiusdem datowane, w tych dniach in plena osoby Jego
veneratione odebrałem, w ktorych raczy Wmm Pan quaerulos inter-
ponere dolores, na leniwy marsz, y na exorbitancie woyska succur-
sowego, ordinowanego odemnie pro ferendis Rzptey suppetys do
Polski. Nie wiem tedy y sam, quid opus fieri z temi ludźmi, ktorym
fides pietas que nulla, dosyć że mało nie codzień przez umyslonych
curierow moich piszę do tych panów regimentarżów stimulando
onych omni arte do jak nayprędzszego pospiechu, y in culcando unum
idemque sub rigida paena, żeby żadnych exorbitanciy y rabunkow nie
było, lecz fabula to narratur surdis, exkuzuią się jednak, że ile mogą
per tot discrimina rerum spieszą, mając remory swoiey nie wiem tego
czy simulatas, czyli veridicas rationes, głód y różne od szlachty
pogrozki, ktorzy inhiant na zdrowie y życie ich, ex hoc przeto motu et
metu snać sistunt gradum, y ociągaią się w marszu. Więc posyłam
dzisiay znacznego człowieka od boku mego, do pomienionych panów
regimentarżow moich, który ma to sobie odemnie iniunctum, żeby

codzień ich ad citissimos passus pobudzał, insolentiam Kozaków przestrzegał, y zbliżywszy się z niemi ku Brześciu powrócił, nie wątpię tedy, że ten succurs będzie Wmm Pan widział prętko in opere belli, byleby tylko mieli sufficientiam prowiantow, y był securus od szlachty zdrowia y życia swego. Ja już to drugi odbieram ukaz własną ręką Nayiasniejszego Cara Imści Pana mego miłosciwego pisany, żebym dla diwersyi nieprzyjacielowi spieszył, ponieważ pod Mohilowem przez Dniepr woyska Jego przeprawiają się actu, pełniąc tedy supremum w tym mandatum, Nayiasniejszego Principała mego, zbliżam się hoc in passu ku Kyiowu, gdzie stanę za dwa dni, brevi z tamtąd migraturus,³⁷ Y pono mi już nie przydzie mieć honoru praesentanci z Wmm Panem amplexus, et unionis armorum, w czym indolere muszę supra iniquam sortem meam, jednak non segregabit mię od tey którą semes pro semper candido voto Wmm Panu poświęcił confidenciey, y prawdziwey przyiazni, ani odległość mieysca, ani vicissitudo temporum, bo Ja statecznie ad funera jestem

**Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Wieliczenstwa
Woysk Zaporozkich**

Z obozu od Perepetychi
July 5/25 Augusti 1708 AD.

P.S. Donoszę to Wmm Panu fidissimo corde, iż nietylko szlachta grozi woysko commenderowane funesta clade, lecz y jedna znaczna qua sagu qua toga poważna osoba³⁸ przy colligacyi z Nayiasniejszym Carem Imscią intaminate zostająca, która y u Wmm Pana często bywa, y obserwancją ma, przestrzegała commendierow moich żeby ku Brześciu nie szli, grożąc im że jeśli nie od nieprzyjaciela, to od szlachty y od samych żołnierzow pewnie zginą, interposuit im y głód tam wielki, nie specyfikuję tu tey osoby, lecz swego czasu, będzie Wmm Pan sam wiedzieć.

XLIX

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Belzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Niechay y tey intermittere okazyi, ktora mi przy adressie do Im Pana Daszkowa, ode dworu Jego Carskiego Wieliczenstwa należącym porrigit impetum do oddania wielkiego Wmm Pana qua toga qua sago imieniowi należytey cultuacyi, więc gdy niosę propenso effectu winną Wmm Panu obserwancją, oraz o sobie oznaymuię, iż lento passu w marszu moim progredior, oczekiwaiąc finalney rezolucyi de super, dotąd mam divigere gressus.

Woyska Jego Carskiego Wieliczenstwa dotąd jeszcze subsistunt w Horkach, a nieprzyacielskie pod Mohilowem y około Szklowa, a lubo kilka mostow na Dnieprze ad transitum wygotowali sobie, jednak przez one temeraris ausu nie śmieią pono przechodzić, zraziwszy impet ad primam cladem, w ktorey oprócz rannych, na kilka tysięcy trupem legło nieprzyaciół.³⁹ In posterum zaś co accedet, czas pokaże, a Ja omni tempore znam się bydź

Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego Wieliczenstwa Woysk
Zaporozskich

W obozie za Kijowem od Słobodki
 Augusti 14/3 1708 AD

No. 25093

L

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.
Mnie wielce mści Panie y Bracie.

Przez powracającego się ode dworu Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana mego miłosciwego Imści Pana Szpigla, compello heroicum Wmm Pana pectus tym pisaniem, z wisoką godności Jego aestimatią. Z innotescencią sciendorum nie szerzę się, nie chcąc multiplicarentia ile gdy znam, że ex ore praesentium latoris sufficientissime de omni statu będziesz Wmm Pan informowany,⁴⁰ Ja to tylko adiungo, że ad funera jestem

Wmm Pana uprzynie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Carskiego
Wieliczenstwa Woysk Zaporozskich.

Z obozu od Bykowa
 AD 1708 Augusti 28

No. 25094

LI

Jasnie Wielmożny Panie Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mści Panie y Bracie

Bardziej mnie należy cum rubore konfundować się, że kilkakrotne moje deklaracie, który się fundowały in virtute ukazow monarszych Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana miłosciwego, nie mogły effectuari, y mnie hac beare sorte, abym conformi onym nisa, mógł iuncta z Wmm Panem manu, w spolnych scisłego soiuзу interessach bonum opus operari, aniżeli Wmm Panu ztąd alterować się, te iż to niedziw że w terazniejszych koniunkturach, ex mensuries obrotow nieprzyiacielskich, częstokroć succedunt vicissitudines circa dispositiones bellicas.

List Jasnie Oswieconego Xcia Jmci Menszyka, nie może Wmm Pana in re w sobie annexa fundować, bo ten pod Mohilowem 25 July datowany, mógł się succesu temporis pro necessitate belli w dispositionibus suis odmienić, a Ja recentissime przez umysłnych curierow własną ręką Jego Carskiego Wieliczenstwa Pana mego miłościwego, trzy ordinanse, jeden ma drugi 5ta trzeci sua praesentis Augusti według starego kalendarza z Horek pisane odebrałem w których unum idemque sonat, abym citissimis passibus powracał ku Kijowu, a tam fortem pieczarską praesidiarum milite assekurowawszy, y z całym wojskiem przeprawiwszy Dniepr, ordinowałem jedne połki ku Propoyску dla diwersyi nieprzyjacielowi, a drugie ku Smolensku do generalnego Jego Carskiego Wieliczenstwa obozu, co już y effectuum, sam zaś z artyllerią, y cum residuo wojska numero, stanął in medietate Ukrainy, obserwując obrotus nieprzyjacielskie, y czekając sobie dalszego ordinansu. Żałuję tedy serdecznie, że mi recens dispositio, y ukazy monarsze Jego Carskiego Wieliczenstwa, properantem już ad confinia kraju polskiego reiterowały wstecznym marszem z Borszczakowki beatifica visione, y praesentanes Wmm Pana amplexu privarunt, coże może bydź swego czasu compensabile za odmianę desuper ordinansu kiedy mi każą od Kijowa divertere ku Polsce, nie tracę jeszcze nadziei, a teraz posyłam succursus pro suppetis Wmm Panu⁴¹ Za ten zas favor, że Wmm Pan między szlachtą y wojskiem moim rozkazał lites sopire, y racył pro securitate onego, ordinować in societatem armorum kilkanaście chorągwi wojska polskiego wielce Wmm Pana cum aeviterna obligatione dziękuję y jeśli byś Wmm Pan przed tym to uczynił, pewnieby te succursowe wojsko, dawno było in opere belli, y niewymawialoby tarditate passus succedentibus periculis, ktoremi pewne osoby ochraniając pono indemnitate dobr swoich straszili.

Poczta ukraińska, że in ordinario cursu nieustannie upewniam Wmm Pana ktorego circa aestimatione no magni nominis zostawam irremissibiliter

**Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczeństwa Woysk Zaporozkich.**

Z obozu od Rusanowa
Augusti 10/21 AD 1708

No. 25095

LII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki.

Posyłając faszcykuł listow ode dworu Jego Cesarskiego Wieliczeństwa do Im Pana Daszkowa, adiungo ukłon moy, y należytą Osobie Wmm Pana obserwancją, z publiczných occurencyi nie mam czego donieść, oprócz tego, że woyska szwedzkie przeprowiwszy Dniepr,⁴² o sześć mil od Mohilowa fixo stanęły pede a jak długo tam subsistent, czas przyszły oclulusans aperiet scaenam, zostawam zaty m z szczyrą do usług Wmm aplikacją

*Wmm Pana uprzeymie życzliwym Bratem
y Sługą unizonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Wieliczeństwa Woyska Zaporozkiego*

W obozie pod Baryszowką
Septem. 2. AD. 1708

No. 25096

LIII

Jasnie Wielmożny mści Panie Woiewodo Bełzki
Mnie wielce mści Panie y Bracie

Ten jest magnetismus szczyrey mey ku Wmm Panu przyiazni, że zawsze sympathica virtute ku osobie Jego z winną obserwancją natur et moneor, którą kiedy iniquitas temporum nie pozwala ad ceram testari, to przynamniemy vicaria litera anhilantia exequor vota, dla czego jako żadney non intermitto okazyi, bez oddania należytego

osobie Wmm Pana honoru, tak y teraz w interessach Nayiasnieyszego
 Cara Imści Pana miłościwego destinuiąc posłanca mego do Im Pana
 Daszkowa solito cultus Wmm Pana veneror, y in omnes pomyslnych
 fortun effundor apprecationes zapisuiąc się in perpetuum firma
 professione zem jest

Wmm Pana uprzeymie życzliwym
 Bratem y Sługą uniżonym
 Jan Mazepa
 Hetman y Kawaler Jego Carskiego
Przeświałnego Wieliczenstwa Woyska Zaporozskiego.

Z obozu od Bykowa
 14/25 Septembris 1708.

No. 25097

LIV

Jasnie Wielmożny mości Panie Woiewodo **Bełzki**
 Mnie wielce mości Panie y Bracie

Odebrałem listowną Wielmożnego mości Pana compellacją
 racione powtornego succursu, o którym tak rozumiem, że miało dotąd
 Wielmożnemu mości Panu innotescere, jako ten succurs citissimis
 pospiesza passibus, ponieważ commendier onego pan półkownik
 hadjacki, już przeprawiwszy rzekę Słucz, pisał do mnie, denuntiando
 że in contiguitate Dubna subsistit, y nieleniwo marsz swoy
 continuował, restat tylko abyś go Wielmożny mości Pan in publicum
 skolligowanych interessow commodum disponował. Punctualitas cor-
 respondencyi z Wielmożnym mości Panem non cessabit z strony
 moiey, która u mnie in puro ku osobie Jego candore nullo con-

taminando fucō nititur z szczerą confidencią y do wszelkich in genere
usług applicacją, gdyż usquam ad funera alius esse non possum tylko

*Wielmożnego mości Pana uprzejmie życzliwym Bratem
y Sługą uniżonym
Jan Mazepa
Hetman y Kawaler
Jego Car Wieliczenstwa Woysk Zaporozkich*

Z obozu z pod Bykowa
8bris 3 1708

P. S. Ja już po odebranych de super ordinansie zabieram ztąd
marsz do Białey Cerkwi⁴³

No. 25098

GRABIA'S REPORTS

I

Jasnie Wielmożny Mści Dobrodzieiu

Imc Pan Kwasniowski Porucznik Chor: Im Pa Wilgi w interessie chorągwi swoiey od Kozakow czyli Wołochow zniesioney był tu u Im Pana Mazepy u ktorego y Ja domawiałem się o satisfakcyą w tey materyey, ta ze się nie może uspokoić bez incwizycyey obudwoch stron wyprawuie sam Im Pan Hetman komissarza swego, y Imc Pan Porucznik z ramienia swego postac constituit, a za wywiedzeniem incwizycyi ma subieqvi rigor należyty y wszelka satisfakcyą, y będą penowani etiam criminaliter jeżeli się pokaże według skargi Im Pana Porucznika.

Na Wmm Pana y Dobrodzieia składa okazyę tey collizyey Imc Pan Mazepa zes Wmm Pan y Dobrodziey dał assignacyę chorągwi pomienioney w Woiewodztwo Braclawskie ktore ad praesens nie jest in possessione Rzptey.

Pisaleś Wmm Pan y Dobrodziey, tu immediate żeby puł. Morachwę rzekę woysko koronne mogło mieć wolną subsystencyą ta zas assignacya mil pietnascie za Morachwę należała, Kozacy zas tameczni mają ztąd ukaz aby woyska za tę rzekę nie przepuszczali. Gubernatorowie też dobr tamecznych sami fenentowali Kozakow. Ustnie obszerniejszą Im Pan Porucznik uczyni tego relacyę jaką tu wziął rezolucyę, a Ja okurrencyie tuteczne tak ex primo powrocił tu posłannik z Wołoch ktory był y u Seraskiera Jusyppaszy⁴⁴ ktory refert iż pomieniony Seraskier rozłożył woyska tureckie po obie strony Dunaiu w wszelkiey gotowosci do woyny Cesarz Turecki gotuie się na wielką flotę morską dotąd ją zas obroci czyli na Białe czyli na Czarne Morze y na jaką imprezę non constat Orda Białohredzka konie spasa y gotuie się we wszelką woienną sposobnosc intencyey dociec trudno.

Od Porty do Krola Szwedzkiego ani do jego colligata po expediowanym posle nie było dotąd żadney etiam prywatney legacyey jest tu wiadomosc.

Z Moskwy dzis przyszła wiadomosc ze Car Imc ruszył się z Minska ku Wilnu dotąd y woyska się zmykaią ktorым kazano gotowac się na generalną battalię. Tuteysze woyska już kilką ordynansami

obwieszczone zostaią w gotowosci woienney tylko wygląda desuper ukazu Imc Pan Hetman kiedy y dokąd się ma obrocic his praemissis donoszę Wmm Panu y Dobrodzieiowi iż expostuluuję z Imc Panem Hetmanem o wzaiemnego rezydenta do boku Wmm Pana y Dobrodzieia wyrozumiałem z wyraznego Imci responsu absolutam renitentiam bo uważa jakąs inconveniencyą w tym ex ea ratione ze jest Rezydent Cara Imci u Wmm Pana y Dobrodzieia y tak wnosi zeby to było paragenowac z Carem Imcią miec swego rezydenta kiedy jest od Cara Imcia posłał w tym punkcie po rezolucyą ktorey jeżeliby nie było supplikuję o rozkaz Wmm Pa. y Ddzieia jeżeli by mnie tu dłużej zostawac albo nie, ktorego in momenta wyglądam. O cyfry kazał mi pisac Im Pan Mazepa z ktorego wyrazney woli upraszam Wmm Pana y Dobrodzieia reliqva ustney Im Pana Porucznika relacyey committo a sam zostaię poka życia mego

Wmm Pana y Dobrodzieia
 Życzliwym y Nayniższym Sługą
 F. Grabia

W Baturynie die 3 Feb: 1708

Ms. 5822, No. 12937

II

Jasnie Wielmożny Mści Dobrodzieiu.

Rozumiem że list moy in materia przeiętey poczty Wmm Pana y Dobrodzieia do mnie expediowaney pisany doszedł, rąk Wmm Pana y Dobrodzieia w ktorым oznaymiłem że tylko podartą kopertę z gazetami publicznymi, y z listami Cara Imci y Imc PPw Ministrow copialiter przepisanyymi odebrałem, w czym ztąd posłano na inqwizycyą, kto jest causa facti, takaż y ex parte Wmm Pana y Dobrodzieia potrzebna, ad investigationem między curierami, providendo ulteriori secretati correspondencyey. Contenta listu 29 praesentis datowanego adimpleri in explicatione significacyey asperitatis stilu Wmm Pana y Dobrodzieia do Imc Pana Hetmana in materyi publicis wyrażonego, y z relacyey moiey jest sufficienter convictus w tey mierze lubo dotąd barzo był załosny y urażał się super stylum

praemissum. Listy do Imc Pana Tausza posłane przez umyslną okazyą, pewnie daią contextum listu Wmm Pana y Dobrodzieia 5 currentis pisanego doniosłem we wszystkich punktach które przez Im Pana Hetmana tak solvuntur. Że Wmm Pan Dobrodziey ad praesens superseduiesz ab ulteri presentione wytłumaczenie necesite przywrocenia Ukrainy y przysłania sukursu, ale raczey czekac raczysz ukazu w tey materzey od Cara Imci, y że Wmm Pan y Dobrodziey expedicuates po ten ukaz barzo Im Pan Hetman z tego kontent który dotąd praemebatur innocue, skoro zaś ukaz odbierze preemptitudine exemcyey jego bez najmnieyszey zwłoki y trudnosci deklaruiem. Przerwa expostulatia in materia praemissorum lubo permoberat Im Pana Hetmana jednakże już jest gruntownie jakem wyżey wyraził uspokoiona woyska swego Im Pan Hetman kupic nie przestae, ani obawia się ruiny jego długim marszem tak dla racyi od Wmm Pana y Dobrodzieia wyrażonych jako ex consideratione następuiącey pory woienney y sub favore oney y przezorney Wmm Pana y Dobrodzieia informacyey gotow by na afektacyą jego poslac sukurs solumnutum gdyby nie sic volo sic iubeo ktore strictissime obserwowac musi, jako już o tym sufficienter pisałem w pierszych listach. O bataliey generalney Cara Imci absolute y tu nic nie slychac lubo częste z tamtąd bywaią korrespondencyie. Jest tu w konsideracyey distantia loci o ukaz, et periculum bron Boże szkodliwych bono publico konseqvenyey, ktoreby in hoc temporis interstitio wyniknac mogły ale Im Pan Hetman nie może temu mederi bez woli y wyrazney dispozycyey Cara Imci a quo totus dependet, od ktorego o Jahorlik ieżeli będzie miał ukaz instanter oddac obliguię się.

Ad decisionem skarg posłani ztąd komissarie do Braclawia cum plenaria decidendi facultate, ktorego cum commissaryi Wmm Pana y Dobrodzieia we wszystkim confidenter znosic się in iunctum. Condencyą chirogryczney affekcyey w liscie do mnie pisanym wyrażoną gratissimo Im Pan Hetman przyimuie animo obliguiąc mię a tym rowne tante affectui doniosł podziękowanie już był trochę przyszedł do siebie y znowu w tych dniach wpadł w recidiwę tey że słabosci, osobliwie dzis iaką mi czynił relacyą. Wiadomosci o Imci Pania Staroscie Żmudzkim odemnie Wmm Pan y Dobrodziey doniesioną omnino wierzyc jaką bo to, tak z oczywistey relacyey jako y ode dworu Cara Imci confirmatur, że nie zostało przy nim nad siedm chorągwi⁴⁵. Sam zaś Imc Starosta za nastąpieniem potencyey nieprzyacielskiej mając sobie zabronione prowenta intrat dobr swoich konkurrował u Cara Imci o intratę oekonomiey mohilowskiej dla subsistencyey swoiey, ktora odmowiona, ale dano mu cztery czyli pięć tysięcy rublow y teraz przy dworze Xcia Imci Męzyka znaiduie się z

tym absolute nie słyhać aby chorągwie Xcia Wiszniowieckiego miały sparsirx przychodzie do Im Pana Starosty Żmudzkiego⁴⁶ Na chytrosc Seraskiera jest tu dobra animadversya y częste o akciach jego przychodzą wiadomosci, lubo zas rezydent Cara Imci u Porty zostaiący donosi że tam żadney do woyny nimasz metuendum aby Ordzie nie pozwolono czynic jakiey diwersyey jakoby się stało bez wiadomosci starszych. Poseł Turecki powrocił od Krola Szwedzkiego barzo bogato upominkowany, procz tego dwa poszostne carawany do Porty roznych upominkow powioził na ucięcie magnatum et ministrum Cesarza Tureckiego słyshałem y te ze tenże będąc u Hospodara Wołoskiego przyznawał veram rmpcan przy Stanisławie, y dziwował się dla czego się Rzptę zowie paucus numerus senatorow polskich przy colligacyey Cara Imci stawaiących, ztąd oczywista patet adherentia partis adversae tego posła, y to u dworu tuteyszego spargitur ze Grekow wStambuledla doswiadczenia się potaiemney z Carem Imcią korrespondencyey exceptione karac y więzic kazano, czego się podobno y Patryarsze jednemu dostało.⁴⁷

Tu conijatur że lubo do generalney woynyjaka była pod Wiedniem et similiter nimasz u Porty apparencyey ale może Bielhrodzka Orda ktora jest gotowa siła w teraznieyeszych koniunkturach ile kiedy Seraskier swoje na to impendit studia⁴⁸ Za deklarowaną ochronę dobr Wmm Pana y Dobrodzieia y Przyiaciół jego według rozkazu Wmm Pana y Dobrodzieia singularissime dziękowałem Im Panu Hetmanowi y doniosłem ze się Pan y Dobrodziey starsz u Imci Cara o eliberacyą Im Pana Wolskiego.⁴⁹ Partia ku Dubnu wpręće stanąc może poniewasz ad praesens w znaczney liczbie znaiduie się koło Niemirowa zkąd za dwa dni in loco praefixo byc może skoro przydzie ukaz. Reditui Krola Imci datur fides, ale nie tak prętko, bo nervus belli o który się u Cara Imci stara jeszcze mu nie jest posłany, a bez tego nic zaczynac niemoże, kiedy zas woyska stare przedał, znowu zaciężnym porywac się zda się byc quid periculosum. Dobrze się barzo stało zes Wmm Pan y Dobrodziey posłał umyslonego do Cara Imci po ukaz in praemissis, bo ztąd po tenże aligvoties posyłano, cum demonstrationibus potrzeby tego pro bono publico służycey, y listy Wmm Pana y Dobrodzieia pisane wtey materzey copiatim posyłano, jednak żadney nie dano repliki ani rezolucyey y zawsze ta propozycya silentio solvi zwykła, powrocił Im Pan Szkoropacki Pułkownik ktory jezdził do Im Pana Hetmana w roznych pilnych jego interessach y miał in commissis inter alia expostulowac o ukazy tak ratione Ukrainy jako też y sukkursu, żadney nie przywioził rezolucyey exkuzuie się ze zastał na wyiezdnyim Cara Imci do Petersburga y tylko kilka godzin miał frysztu do konferencyey, na ktorey nie-

zbywało mu tyle czasu aby był mógł się rozmowić rzetelnie w tey materzey z Carem Imcią.⁵⁰ Ledwo inne materze mogli deferre, dla krotkoscı czasu. Słyszałem u dworu tuteyszego że Im Pan Strażnik Koronny pisał do Seraskiera prosząc go aby kazał Ordzie uczynić wstręt Im Panu Hetmanowi tuteyszemu o którym ma wiadomosc ze idzie z całą potencyą na Wołyn cum intestione ferro et igne grassandi. Im Pan Kuchmistrz Koronny już w Jassach znajdował się spieszy dniem y nocą bierze podwozy wszędzie według potrzeby,⁵¹ gdzie zas tyle dostac nie może swoim koniom nonparcendo continuiat przedsięwziętą drogę. Od Imci Pana Woiewody Kijowskiego także poiechał do Porty Im Pan Chmontowski przy powracającym Posle Tureckim. Woyska Cara Imci ad praesens stają hoc ordine kawalerya koło Mohilowa gdzie sam Xże Mężykow rezyduie, Infanterya zaczawszy od Witepska do Połocka linią stoi. Car Imc do Petersburgu na te Swieta Całą Familią swoją miał sprowadzić z Moskwy, gdzie nowozaciągniony Francus, miał wystawowac faierwerki ad ostentacionem expencyey swoją ktoremu ut ferlur Francya rownego nima drugiego. Im Pan Hetman tu w Białey Cerkwi die 7 Aprilis superverunt, ktoremu wiezdżającemu in applausum w zamku z armat bito y kilkanascie pułkow pieszych ognia dawały toż y dzis na jutrzni agebatur. Ongi tu per modum franseundi stanęli Im PX Gołowkinowie synowie Imc Pana Kanclerza z cudzych kraioy reduces stanęli y uproszeni od Im Pana Hetmana na święta dzis solennie przy gęstey z armat resdnancyey traktowani, obadwa dosyc mają expencyey. Caeteri in annedis donoszę. A teraz zostaje

*Wmm Pana y Dobrodzieia
życzliwy y nayniższy sługa
F. Grabia*

W Białey Cerkwi die 16 Aprilis 1708

P.S. Żalił się przedemną Im Pan Hetman że JP rezydent jego nima aditum do Wmm Pana y Dobrodzieia w czym zda się barzies narzekac na rezydentow moskiewskich że oni causerunt supponit.⁵²

Wiem de certissima scientia tak miarkuiąc się ex dispositionibus ante actorum jako y informacyey, którą cum summis rationibus dowiedzieć mi się dostało a parte że Ukrainy nie odda Car chyba invitus et coactus boby sobie życzył ją widzieć pod Lwow gdyby się do tego był aplikował Hetman tuteyszy.

Słychać tu było że Im Pan Hetman ma się wrocic do Baturyna dla przygotowania się na kampanię, ale ta fama poczęła racillare jeżeliby zas miała znowu renovari, a propozycie Wmm Pana y Dobrodzieia jeżeliby nie brały skutku, ja quo me vertam wczesnie.

Supplikuią o informacją gdyż tu barziewy creditur że każą woyskom wszystkim poysc do Moskwy niżeli ad coniunctienem armorum, mieli do Polski, a gdyby tam poszły ustac by musiała continuatio correspondencyey teraznieyszey. Obawiac się trzeba aby (...) temporibus Car nie zgodził się z Krolem Szwedzkim na teraznieyszey subsistencyey y lubo ponowił tractat z Augustem y Cesarzem jednak może oddac vicem provice Augusto jeżeliby na (...) było ciężką mianowicie gdy była nowa iaka rewolucya w Polsce co per expresum zust slyszalem w Kijowie do powrotu swego Forteca Peczarska w Kijowie cura et opera Im Pana Hetmana Mazepy znacznie ufortyfikowana tak wałami wysokimi y potężnymi jako też y armatą gęsto opatrzona że y sam Kijow zamek Moskiewski nierownie przechodzi w fortyfikacyey ktora w tym roku stanęła. Pytał mię Im Pan Hetman jeżeli mam cyfry z Wmm Panem Dobrodzieiem, y to intulit że są potrzebne dla relacyey prywatnych materyi ktorych palam pisac trudno, jeżeli się to tedy zda Wmm Panu y Dobrodzieiowi, upraszam o przysłanie. Więcey nimaiąc do oznaymienia nad to że in taediosa rozkazow Panskich expectatione zostaię

Wmm Pana y Dobrodzieia
Życzliwym y
Nayniższym Sługą
F. Grabia

Ratione oddania Ukrainy taką wziołem ustnie deklaracją że bez ukazu z podpisem ręki Cara Imci żadną miarą przywrocona nie będzie, ile kiedy Wmm Pan y Dobrodziey novissime pisałeś że Car Imc za powrotem (...). starał się przywrocic.

III

Jasnie Wielmożny Mści Dobrodzieiu

Na terazniejszym stanowisku woyska tuteyszego pierwszy list Wmm Pana y Dobrodzieia die 4 currentis datowany odebrałem y w nim inkludowany klucz do czytania exceptu, jakoż przydał się nato, cokolwiek mam w nim sobie iniunctum rozkazem Wmm Pana y Dobrodzieia adimpleri testimonium aplikacyey moiey post scriptum tu inclusum perhibebit doskonale.

Im Pan Hetman po otrzymanym y kilka konfirmacyi potwierdzonym ukazie carskim aby się wrócił do Kijowa z woyskami, ruszył się z przeszłego mieysca na to mil 3. tak jednak że do tego mieysca marsz nie zda się jeszcze nawracać w zad y na tym mieyscu persistit kilka niedziel commoraturus oglądaiąc się na Augusta który jeżeli wyidzie spodziewa ordynansu łączyc się z Wm Panem y Dobrodzieiem bo ten który ma teraz dany sobie w ten czas kiedy dwor Cara Imci z wszelkich wiadomosci kombinuiąc desperabat reditu Augusti który jeżeli przydzie rozumiem że Im Pan Hetman z woyskami assistet mu w czym mam exploratementem jęto żeby nie czekał ukazu. Posyła teraz in subsidium ordinowaney partyey siedm tysięcy wybornego woyska pod kommendą starego żołnierza y kolidatę swego Im Pana Makiowskiego⁵³ który wkrótce ma ruszyc tylko Kozacy czekaia na boroszna swoje które po bliskich miasteczkach na nich wybieraią.

Od woysk Cara Imci redux wczoray umyslny Im Pana Hetmana przywoził wiadomosc de conflictu Moskwy ze Szwedami który stragemmate (...) ze podczas samey bitwy na niespodzianym mieyscu, przeprawę zrobiwszy tył wzieni Im Panu Generałowi Repninowi ktorego pułk naybarzies szwankował y tą sztuką pole otrzymali z większą albo równą ut fertur stratą swoich ludzi, to certum ze na 10 sztuk armat straciła Moskwa generała jednego y ludzi circiter 1000 Szwedzkich generałów dwoch zginąc miało⁵⁴ o czym rozumiem ze Wmm Pan y Dobrodziey doskonalszą masz relacyą w listach dworskich które Im Pan Hetman per latorem praesentium posyła, dlaczego jestem consulto brevior w tey materzey Car Imc in momenta expectatur w woyskach swoich które na Dnieprem rezystencyą nieprzyacielowi czynic zamyslaią nie dopuszczaiąc mu przeprawy nad którą okopac się maią czego się Szwedzi nie spodziewali, y gdy obaczą te w Moskwie rezolucyą conijcitur tu ze Krola

Stanisława y siłą woyska zwracą się a całą potencyą poydą Szwedzi przeciw Moskwie o ktorey wiedzą przez językow y inne sposoby ze mają 70000 Woyska kawaleryey y infanterey. O Im Panu Kuchmistrzu Kor. confirmatur ze infectis rebus odiechał, y cale cicho o tym aby Porta miała adhaerere tamtey stronie.

Buławina buntownika partyą na 500 ludzi w sobie mającą Imc Pana Hetmana podiazd notabilissime w tych czasach zniósł pułkownika z tey strony odstrzelono y cos mało ludzi zginęło tamta zas partya funditus zniesiono y ledwo kto uciekł.⁵⁵

Przyprowadzono tu ongi PP Koczubeia Sędzię Generalnego y Iskrę ktorzy byli udali Im Pana Hetmana do Cara Imci wczoray publice czytano hramotę Cara Imci w ktorey innocentia Im Pana Hetmana kraiowi temu y całemu swiatu clangatur w tey że per expressum invingitur aby morte luant swoje delictum z tymiz przyiechał Im Pan Weliaminow Stolnik Carskiey Wysokosci ktory ma ukaz nie odzieżdzac aż obaczy executionem dekretu. Im Pan Hetman impendebat curas aby mogli byc liberi albo tez in exilio vivant ad terminum eum ale na to nie dano y mowic, y owszem bezodwłoczna dzis subsecuta executio.

His praemissio relique in postscriptum annecto a tu pisze się w obozie pod Roszczowką die 26 Julij 1708.

*Wmm Pana y Dobrodzieia Naynizszym Sługą
F. Grabia*

PS. Samemu Wm Panu Dobrodzieiowi w jak naywiększym sekrecie donoszę com z Im Pana Mazepy iurata fide wyrozumiał. *t. mo* Wypisac niepodobna affectu y życzliwosci Jego ku Wm Pana Dobrodzieiowi ktore offert przeciwko Wm Dobrodzieiowi przezemnie.

Alterum est ma Im Pan Hetman wiadomosci zewsząd, zgadzaiące się w tym że August nie powróci do Polski, y sam z roznych racyi y reflexyi swoich jest tegoż rozumienia, między innymi y tę daie racyą, że Krol August mając privatum a wielkie odium do Xiążecia Mezyka widząc go ad praesens nad woyskami wszytkimi y ministrami zwierzchnosc y władzą sobie desuper zleconą, nie może się bezpiecznie committere protekcyey moskiewskiey.

In quantum tedy August nie powroci, Im Pan Hetman **s**incerissima mente Wmm Panu Dobrodzieiowi persuadet abys

przykładem Sobieskiego Krola sub favore terazniejszych koniunktur na osobę swoię wziął gubernium Korony, do czego sposoby takie podaie. Car Imc lubo dosyc jest addictus affektem swoim Wmm Panu Dobrodzieiowi y constat Im Panu Hetmanowi że byłby z tego summopere kontent y aplikował by się do tego interessu, jednakże on kredytem swoim onego stimulare do tego obiecuie. 2 do. Swoią aplikacją fide iurata declarat, nie tylko per assistantiam Woysky całych sił swoich, ale też vicinam potentiam którą ma sobie addictissimam in sotietatem tey przysługi disponere declarant assekuruiać, że prędzey y więcey na persuazyą Jego uczyniono tam, niż uczyniono dla Im, Pana Kuchmistrza Koronnego. 3 ho. Wszelkimi sposobami cuiuscunque generis y jakie kolwiek potrzebne possunt excogitari et a din (...) iri do tego interessu zdzyc ich na tę usługę capacem cupientem, et ultrovolentem se esse profitetur Im Pan Hetman. Etiam substancyą swoią chcąc Wmm Panu Dobrodzieiowi służyc szczyrze in praemissis. Tą propositią jeżeli Wm Pan Dobrodziey acceptowac będziesz, albo nie, requintur Im Pan Hetman rzetelney rezolucyey aby wczesnie mógł do tego disponere. Jeżeli Król August przyidzie y temu interessu przysługi Wmm Pana omnem assistantiam y łączyc się z Wmm Panem Dobrodzieiem, którego wzaiemnie o równą poufałość y konfidencyą w wszelkich tak prywatnych jako y publicznych okkurencyach uprasza, zalecaiać kontenta listu mego albo raczey postscriptu w liscie die 15 currentis pisanym inkludowanego Im Pan Hetman iest tego rozumienia że Szwedzi obaczywszy resolucyą teraznieyszą niespodzianą moskiewską o ktorey w liscie pisalem y te woyska które poszły w Podlasie y ku Brzesciu wrocą, a całą potencyą poydą przeciwko Moskwie, ile kiedy wiedzą de numerosa quantitate sił ich, a przy takiej koniunkturze zyczyłby praemissum opus inchoare.

Cokolwiek Wm Pan Dobrodziey pro integritate et salute Rzpltey sposobow wynaydziesz y jakie przedsięwezmiesz, on pomagac obiecuie. Coby się w tey materyev Wm Panu Dobrodzieiowi doniesc mogło wypisac niepodobna, Co zas się tu pisało arcane menti Wm Pana Dobrodzieia praevio iuramento coram crucifixo obiecałem.

Jasnie Wielmożny Mści Dobrodzieiu

Listy Wmm Pa y Dobrodzieia trzy razem odebrałem dwa sub data die 2 et 7. a trzeci przez umislonego mego sub die 6 Augusti ktorých contenta według rozkazu Wmm Pa y Dobrodzieia doniosłem Imc Pu Hetmanowi z oswiadczeniem wszelkiej Wmm Pa Dobrodzieia in rem jego wzajemności, który poprzysięgaionc sumieniem, honorem y pocziwością powtarza affekty przyiazne ku Wmm Pana Dobro (...) etc. Proszonc o jak naywiększy sekret w tym co inferius piszę bo y Ja na to Wmm Pana y moim sumnieniem przysiongiem. Naprzod ponawia przestroę przezemnie aliqvotces listownie doniesioną Wmm Pu y Dobrodzieiowi abys nie zakładał maxymy na colligacyey moskiewskiej z tych racyi: 1 *mo* ze teraz Car Imc zapomniawszy niby tak polskich jak y Augusta interesow omnem impendit curam na salwowanie własnego panstwa y interesow swoich co y ztąd evidententer patet kiedy Im Pana Hetmana przyslanym novissime przez umyslnego kapitana ordynansem cale z woyska disarmował bo pomienieony mając taki desuper commiss sam wybrakował co lepsze woysko y poprowadził do Cara zostawiwszy przy Im Panu Hetmanie braku młodziezy bez koni y oręza 2800 procz z Moskwy y sierdziukow tam nas poszło na 15,000 Woyska dobrego. Tuteyszym woyskom ordinowanym w Don po uskromieniu w Donie swawoli tameczney iniunctum isc do Cara Imc zkond evidententer patet desertio kraiu tuteyszego y oczywista consequentia czego Polszcze sperandum. 2 *do*. Ex annexa schedula sufficienter constabit Wmm Pa Dobr. de misera statu praesentimo (...) o czym gdy się dowie August pewnie nie wynidzie do Polski, a choćby wyszedł nie będzie capax resistendi Szwedow y kiedy Car Imc w teraznieyszey odległosci nie damy posilkow woyskowych ani pieniężnych na ktore się spodziewa. A do tego certissimum ze Xionze Menzykow jemu infensissimus przeskadzac będzie interessom jego. Z tych tedy y innych reflexyi tu intectur ze reditus Augusta tylko ostatnie zgubę kraiu et pro turactionem woyny przyniesie. W tey coniuncturze y rewolucyey Im Pan Hetman coniurat Wmm Pa y D. affektem y przyiaznią jeżeli jey (...) znajduie u Wmm Pana abys mu raczył szczerze y poufale raczył aperire mentem y intencyi o swoje deklaruiione utrumque sensum trzymac z Wmm Panem. Jeżeli Wmm Pan masz intencyio nie neodstępować Augusta prosi o wczesną przestroę aby w tym łonczył zdanie swoje in quantum, bys Wmm Pan y Ddziey rezolwował się in

sensus contrarios y do tego rzetelnie omnem assistentiam siły sposobow swoich z przyłónczeniem całej Ukrainy w possessiey swoiey zostaiącey ad corpus rei publice, nie czekaionc na to ukazu y skoro Wmm Pan odkryesz się z tą rezolucyą swoią, zaraz na dowod prawdziwey swoiey potęgi aplikacyą pozwolic obiecuie Wmm Panu odbierac Ukrainę Zadnieproskąm a sposoby do rewokowania woysk swoich przy Caru adpraesens zostaiących y do zgromadzenia większych y z nimi pro oportunitate łączyc się z Wmm Panem, także do pociongienia Kozakow dontskich⁵⁶ in unum sensum z sobą y przyłónczenia kraiu ich do Rzeczypospolitey. Napatrzę się codziennie niewypowiedzianego nieukontentowania z protekcyey moskiewskiey tak Imc Pa Hetmana jako też universonum et singulorum ktorych popularis vox że przez Wmm Pana respublica deterimentum patitur sam zas im Pan Mazepa z ust swoich przy expressyey żalów swoich y nieukontentowania do Moskwy powiedział te formalia: Jeżeli Wmm Pan Woiewoda Bełzki tak pożyteczno in publicum, a imieniowi swemu in seras eternitates chwalebno steriliter opusci okazyo będzie winien dać de rationis Boga y Rzeczypospolitey. Teraz na dokument affektu swego daie Wmm Panu tę pewną przestroęę ktorą mu od dworu in confidentia pewny minister w sekrecie przysłał to jest że Car Imc y Król August diffidunt Wmm Panu ax suppositione że Wmm Pan przez Im Panów Lubomirskich jednasz sobie kredyt u strony przeciwney usilnie o to się staraia⁵⁷, a by woysko jeżeli nie całe to choc połowę oderwać od Wmm Pana y juz do tego uczyniona disposicya wchodzą w to subiecta tych ktorzy są intimi Wmm Panu podięli się tego dokazac y wzięli na to od Króla Augusta 50 tysięcy talarów przez Szpigla pisali teraz o tym do dworu quibus modis et mediyis maia to czynić oznaymili przez tegoż że juz jednego regimentarza appetiarunt. Dla doskonalszey Wmm Pu Dóbr. in praemissis dania informacyey zdało mi się proponowac Wmm Pu y Dobr. abys Wmm Pan przysłał do Im Pana Hetmana wymysliwszy pozorny pretekst iaki videbitur, obligowawszy go chochy iuramento super secretum (tak jednak aby o tey expeditiey nikt, a mianowicie Pan Daszkow, nie wiedział) pozwolił na to Im Pan Hetman temuż ustnie nomina et cognomina wyżej wyrażonych subiectorum revelaturus y pokaze luce clariora documenta qua astutia Car idzie z Rzecząpospolitą y nie myśli oddac Ukrainy, ale by ją rad widział pod Lwow y daley na co dotond curas impendebat. To zas hac conditione y to wiencey revelabitur, ieżely Wmm Pan przypadniesz ad unionem animorum armorum et sensuum z Im Panem co tenże cum apertione mentis doniesc tenebitur ktore mu y Ja luculentinius opowiem, czego siffcienier piorem wyrazić nie podobna. Imci Daszkowi posłano recentissime ode dworu soboli y pieniędzy na uięcie konfidentom Wmm Pana a secretis et consilis

Wmm Pa y Dobrodz w czym potrzebna animadwersya. Przyszedł tu wczoray do Im Pa Hetmana Mazepy ukaz od Cara Imci aby in supplementum posłaney partyey do Polski ordinował trzy tysionce kozakow ktory skutku wzionc nie moze dla racyey wyzey specyfikowanej a chochy to przyszło do skutku na co by się ten brak przydał chyba na zgubę kraiu. Proszę jak nayunizeniey Wmm Pa Dobrodzieia o przysłanie z dziesiątka lub więcey albo mniej ludzi słusznych y pewnych dla wozenia listow moich do Wmm Pa y Dobr. bo poczta nie zawsze jako widzę, doniesie do terminu a Im Pa Hetmana trudno często turbowac requizycyą o posłancow bez ktorych trzymaiąc correspondencyą obeysc się trudno. Teraz powtornego mego umyslnego do Wmm Pa y Ddzia ordynuję z tym listem cokolwiek tu pisalem w cyfrach nieraz Wmm P Ddziey miec za cyfrę bo Ja wprzod dobrze rzeczy zważę jezeli piszę a co piszę non premio motivo meo ani Wmm Pan suspikuy de ralitate Im Pana Hetmana w tey materyi. Dałby mi był Im P Hetman posłanca do tego listu ale dla suspicyey nie mogli się na to rezolwowac jakoz omnino necessarium aby Pan Daszkow o terazniejszym posłancu moim nie wiedział y nikt u dworu, aby się jak do niego nie doniosło albo do Pana Korsaka. Jest tu wiadomosc pewna że Xionże Menżykow w obozie w carskiej cerkwi pewnemu protopopie publiczne in conspectu całego prawie woyska kazanie maioncemu podczas tego aktu kazał ogłosić że wkrótce da Pan Bog pokoy co nie mogło byc sine mysterio. Im Pan Hetman tuteyszy z resztą woyska swego z Moskwą z serdiukami y armatą ad praesens tu znajduie się o mil 7 od Kijowa od kilku dni na tym mieyscu commoratur ma ukaz nie oddalać się od Kijowa. Z rozkazania Im Pana Hetmana czytano przede mną list Xionżencia Galicyna, generała gwardyey, alias intimi Cara Imci, pisany do rodzzonego komendanta kijowskiego. Za wielkim moim uproszeniem pozwolono mi go excerpt z moskiewskiego na polski styl przetłumaczyc a Ja w cyfrach Wmm Panu y Dobrodzieiowi tu inkludowany posyłam pro informatione de praesenti statu Moswky ktora już własne panstwo palic umysliła nie myslonc o resyancyey jakże się stantibus rebus ma podac rękę publicznym interessom naszym krolowi Augustowi woyskowych posiłkow dla dalekiej distancyey ad praesens dac nie może supponitur że to zwali na Im Pana Hetmana ktory teraz cale jest in ermis jakom wyżey namienił o tym fusius. In supplementum garnizonu kijowskiego wedlug ukazu zostawił Im Pan Mazepa pułk hadyiacki m/2 ludzi maioncy ktory Moskwa tamże zostaiąca między siebie rozebrała y codziennie po swojemu musztruie conijcitur tu ze się to stanie y z woyskiem teraz posłanym co tu univesi et singuli maxime abhorrent y radziby widzeć siebie by to jarzmo zrzucic ktore im imponitur w terazniejszy rewolucyey do

tego czas upatruionc, a maionc osobliwą nadzieie w protekcyey Wmm Pa y Dobrodzieia. Doczytałem się w liscie Wmm Pa y Dobrodz. do mnie pisany m reprehensionem korespondencyey z P Pocztmaystrem Lwowskim którą Ia cum assensu samego Wmm Pa y Dobr. zacząłem y jestem jey potrzebien alias cale bym nic nie wiedział ex publicis occurentis, ktore od niego dotąd miewałem, a do tego bądź Wmm Pan y Dobr. persvasus że Ja wiem jak y co do niego mam pisać, y nie trzymam z nim sekretney korespondencyey lecz zawsze piszę plausibilia spolnym interessom, jezeli zas nie będę miał pomocy od Wmm Pana y Dobrodzieia do reassumpcyey correspondencyey pomienionej, tedy lubom jey barzo potrzebny dla informacyi (czasem y samego Imc Pana Hetmana) zaniecham. To doniozszy reliqua zachowuję do ustney relacyey przyslanemu od Wmm Pa y Dobrodzieia, ktorego avide wyglądam zostaiąc

*Wmm Pana y Dobrodzieia
naynizszy sluga F. Grabia*

W obozie **pod Rusanowem**
d 23 Aug.
1708

No. 12949

V

Jasnie Wielmożny Mści Dobrodzieiu

Według rozkazu Wmm Pana y Dobrodzieia w liscie sub data 14 ta currentis do mnie pisany wyrażonego expostulowałem wespół z Im Panem Kraïnskim Imc Pn u Im Pana Hetmana będąc o przysłanie jak nayprędzey sukursu, y list Xcia Imci Męzyka do Wmm Pa y Dobrodzieia pisany do tey służącyey expostulacyey prezentował Im P Kraïnski. Exkuzuie się Im Pan Hetman tym że ten list wtenczas pisany kiedy nieprzyziaciel był jeszcze za Dnieprem, y insze były wszystkie dispozycyie dworskie, które za przeprowadzeniem się onego odmienione in sune modum jako inferius piszę y lator proesentium ustnę rezolucyey Im Pa Hetmana fusius uczyni relacyą. Nie wątpię że

doszedł rąk Wmm Pa y Dobrodzieia die 23 praesentis przez umyślnego mego pisany w którym doniosłem wyraźnie exploratam mentem. Im Pana Hetmana co etiam praesentibus powtarzam przydając ex commissio onego supplicem requisitionem abyś Wmm Pan y Dobrodziey contenta pomienionego listu w jaknajwiększym konserwował sekrecie teraz et in futurum Ja według rozkazu Wmm Pa y Dobrodzieia przysiongłem. Assekurowałem Imc Pa Hetmana imieniem Wmm Pana Dobrodzieia od którego on wzajemnie chce wiedzieć revelatam sobie intentionem łonczonc in utraq sensu z Wmm Pem Dobrodzieiem vireset animum mając tę maxymę protectione Rzptey obwarować sobie seiuntatem na dalszy czas życia y honoru który possidet. Przestrzega affectu swego Wmm Pa y Dobrodzieia abyś in fundamento colligacyey moskiewskiej nie przekładał skuteczney nadzieie wystawienia publicznych y prywatnych interessów ponieważ ad praesens Car Imci ocupavit cura proprii y cokolwiek w tych koniunkturach dwór obiecuie Wmm Pu Dobrodzieiowi czyni to pro coligentia status swoich interessów. Y tę batalią z Litwą w liście od Wmm Pa y Dobr. przyslanym persvadet Xionze Menzykow⁵⁸ zabiegając unioni animorum et armorum w Polsce która interessom swoim rozumie być szkodliwa jakoż to certaliter insallibite cary August przez te osoby które in post scripto listu mego o Wmm Pana y Dobrodzieia die 23 Aug: pisanego specificie wyraziłem konkurnent o oderwanie woyska choć in parte y już na to wzieli od Augusta m/5 talarów o czym teraz rzetelnie informowałem się że nie 50 ale 5 tysięcy talarów na to dano jeszcze dwa intymi wchodzą których imion mi nie revelowano w tey jednak materyey za rzecz nappewniejszą kazano mi te dać przestrogi. Temu się sufficienter wydziwić nie może Imc Pan Hetman że Wmm Pan y Dziey mając doświadczoną próbę po tak wiele razy skutku declaracyi moskiewskiej racysz go strofować w terażniejszym liście y ustnie przez Imc Pana Krańskiego daczego Xionzencia Menżyka assekuracya którą daie listownie Wmm Pu y Dziu in materia coniunctioni armorum Imc Pa Hetmana z Wmm Pem y Dbdzem skutku nabierze. Lubo Ja nieraz donosiłem Wmm Pu y Ddzi że dwór zawsze co inszego tu pisze a co inszego do Wmm Pa y Dobr. którego jako y jakimi racyami ma zbywać reqvizycie, Im Pan Hetman rzetelne zawsze miewa od dworu informacie. Był tu umyślny officier którego został presentibus lator, ten od Cara Imci przywiózł Im Panu Hetmanowi ordynans aby in supplementum poslanego do Polski woyska ordynował ieszcze trzy tysionce Kozaków pod Polon (...)e gdzie mają czekać dalszego ordynansu a puścić tameże citissimis passibus do Polski, y tam Im Pan Hetman żeby tę famę rozgłosił o sobie iż stoi nad Prypeciem w wszelkiej gotowości do marszu w

Polskę z całym wojskiem którego mało co ma przy sobie acturas żeby szedł in profundum Ukrainy nie dopuszczając nieprzyjacielowi dawać znikąd prowiantów y paląc ten kray w który by miał następować, także zboża młyny a żarna do mielenia służące psuionc y topionc W Czernihowie, tymże ordynansem in iunctum formować magazyn na m/15 osmaczek połowę mąki a drugą sucharów tamże kazano około fortifikacyey bo to cale nie jest regularna dwory demoliować, których rachuią w tey circumferencyey na 60 w czym znaczna subsequetur obywatelom tutejszym szkoda. To też Wmm Pu y Dobdzwii defero co per seriam explorationem roznyimi czasy z starszyny tutejszey rozumiałem iż wszyscy conveniunt in sensu zbycia siebie władzy moskiewskiej którą nad niewolą cięższą być rozumieją et singuli affirmant toż samo y zdadzą się dobrze życzyć Polakom⁵⁹ Gdy wyprawował Im Pan Hetman partyą wojska do Cara Imci chciał stosując się do ukazu, posłać przy kommenderowanych samych pułkowników z czego się unanimi voce wymowili mówionc że wolymy tu ginonć niżeli tam iść na stracenie na które by nas narażono y tak nakazni poszli. Directissime zaś Im Pn Hetman uprasza Wmm Pana y Dob. abyś nimaiąc naymniejszego skrupułu de realitate szczerogo affectu jego quo fertur ku sobie Wmm P y D: otworzył mu wzajemnie swoją intencyio y łonczył z nim onaż jeżeli się to tylko zda in tempore poki kray ten za nastąpieniem nieprzyjaciela w popiół się nie obróci y poki sposoby nie ustana które ad praesens mogłyby subvenire. Cokolwiek w liście wyżej wspomnianym oznaymiłem proponowałem Wmm Panu y Dobrodzieiowi ex mandato Im P Hetmana pro commodo boni publici to wszystko in omnibus punctis et clausulis eodem motivo adactus confirmo y upewniam de reali effecti jeżeli Wmm Pan y Ddziey conditionem sobie propositam in materia apertionis sensus proprij ad implere bendziesz raczył y zechcesz unum sentire a pewnie byś ten kray z nieśmiertelną sławę imienia swego ad corpus Rzeczy Pospolitey przyłonczył. Dla obszerniejszey y rzetelniejszey doniesienia in omnibus praemissis Wmm Panu y Ddziei relacyey racz Wmm Pan y Ddziey jeżeli videtur przysłać umyślnego iurata fide do sekretu obligowanego. Jeżeli zaś to propositum monest conveniens sensui Wmm Pa y Dobrodzia tedy Im Pan Hetman w przeszley zostawać zechce posturze przy posłuszeństwie Cara Imci. Dziś przyszła pewna od Staroduba wiadomość iż Szwedzi przeprawiwszy się przez Dniepr, y od niego o mil pięć uszedzsy a podemknąwszy się o mil 16 pod Propouysk staneli pacifice y od niedziel blisko trzech in loco persistunt, nic a nic nie attentuiąc przeciwko wojskom Cara Imci, y nie ruszaiąc się z mieysca bo się y wojska Cara Imci daleko od nich odemknęły drogi pozasiekawszy kray za sobą popaliwszy. In reliqvis na list moy wyżej namieniony y

na ustną relacją exhibitoris praesentium referuie przydając pro conclusionem terazniejszego listu iż cokolwiek tu pisałem ex instinctu Im Pana Hetmana za czym jeżeli by cokolwiek dało Wmm Panu y Dobrodzieiowi occasione displicentiae abym Ja przez to nieponosił ruiny Panskiej Wmm Pa y Dobrodzieia łaski, bo Ja czyniąc zadosyć profesyey moiey wszystko donosić muszę nihil intactum relinquendo.

His praesenti occasione praemissis jestem

Wmm Pana y Dobrodzieia
nayniższy sługa
F. Grabia

W obozie pod Rusanowem die 29 Aug. 1708

No. 12950

VI

Monseigneur

W godzin kilka po wyprawionym umyślnym moim oddawcą praesentium przybiegł umyślny od Cara Imci porucznik z listami y od kanclerza Gołowkina w ten sens pisanymi aby Im Pan Hetman sukursy obadwa to iest dawniey y teraz posłane ordynował pod komende Im Pana Pocieia cum hac expressione aby się nie czym nie referował do Wmm Pa y Dobrodzieia.⁶⁰ A pomieniony porucznik ma ukaz te sukursy prowadzić pod destinowaną dyrekcją. Tę tedy przestrożę z affectu swego daie przezemnie Im Pan Mazepa oraz komendantom sukursow pomienionych daie ukaz aby lub ustnego lub pisanego ordynansu Wmm Pana Dobrdzi słuchali które im sekretnie dawac należy a Im Pana Pocieia pozornymi kazał zbywac racyami. I to nowissime przyszło ze Pan Daszkow perswadował Carowi Imci aby Imc Pan i o straznikow okoronno zkorumpował numeribus żeby ona kredytem (który ma) utrzymywała Wmm Pana in obsequio Cara Imci na co już posłano podobno przez Szpigla gotowych pieniędzy siedmset rublow a w sobolach trzysta co za rzecz

pewną Im Pan Mazepa przezemnie donosi oraz y to ze pewne subiecta proposurerunt Carowi Imci abydesideralis Wmm Pa y Ddzia in restitutione Ukrainy i Białey Cerkwi destinowaney non satistiat do ceratas tychze relaciones. Przez tegosz porucznika przyszła wiadomość ze po batalzey o której w pierwszym liście oznaymiłem woyska moskiewskie ustąpiły ku własnym granicom a iuz actualiter stanęły od granicy do państwa moskiewskiego należącą, a Szwedzi w tropy za nimi następują.⁶¹ To Wmm Panu y Dobrodzieiowi fidelissime doniosłem jako jestem.

*Wmm Pana y Dobrodzieia mego
zyczliwy Nayniższy Sługa
F. G.*

Die 23 7bris 1708

No. 12951

VII

No. 12952 is a copy of No. 12951 with the addition of the P. S.

P.S.

Buławinowi buntownikowi tymi czasy wszystkie miasteczka y wsie w Donie poddały się nawet miasteczko nazwane Czerkaskaie stolica tameczna, forteca ma być niezła na wodzie y skale armaty amunicji dość mająca już tedy jest capa mieć 40 tysięcy woyska z którym indendit isc do Ozowa to za rzecz pewną donoszę o tey relacyey którą czynił niedawno będąc umyslny Im Pana Hetmana. Wmm Panu Dobrodzieiowi wierzyc nie we wszystkim trzeba bo wprzod będąc pytany od Ukrainca o wszystkim, wziół od niegoz informacyą co ma y jak udawac przed Wmm Panem Dobrodzieiem. List moy o którym pisałem ze odebrałem odpieczentowany doszedłem ze to uczynel Pan Ukraincow ktory pisał (...) Im Pan Hetman nie wystrzegal donosząc ze Ja ztąd wszystkie sekreta donoszę (...) Nowickiemu exprobrawerat Im P. Hetman zas ma supporcyą ze

Wmm Pa y Dobrodziey te jemu rewelujesz co piszę o co się alteruie
kaznia carska czeka tu na assekurację Wmm Pa y Dobrodzieia przy
ktorey Im P. Rothmistrz Kaminski wygląda dalszego ordynansu jego,
Także y Im P. Chorąży Braclawski

Od Im Pana Grabiego.

No. 12952

VIII

Monseigneur

Lubo Wmm Panu y Dobrodzieiowi przez ordynowanego ode
dworu Cara Imci Im Pa Generała tuditora o swiezey utarczce
woyska moskiewskiego z Szwedami jednakże Ja aby pomieniony lator
partialitate ductus w swozey relacyey nie uwiodła (...) się partiali-
tate taką a prawdziwą czynię relacyę, którą ministri przysłali Im
Panu Hetmanowi. Część woyska szwedzkiego in no m/5 według
relacyey moskiewskiej z lewego skrzydła odłączyła się o milę od
woyska, o czym gdy in motuit woyska moskiewskie mu ordynowano
przeciwko niey partyę z pułku preobrazenskiego mającego m/5 Ludzi
siemionowskiego m/4 innych pułkow kommenderowanych złożoną
ktora się rachowała na m/13 effective pod kommandą Xcia Golicyna
ten przeprawiwszy się nocą przez rzeczkę barzo bagnistą y błotnistą
nad którą szwedzkie woyska stały niespodzianych napadszy Szwedow
skoro swit agressus inivit praelium, y to trwającym pułtory godziny
ogniu zegnał z pola. Król Szwedzki chciał sekundowac swoje woysko
dwoma czyli więcey regimentami ale ich przez tę rzekę ani pieszo ani
konno przeprawic niemógł. Xże Imc Golicyn zaraz po wiktoryey
reiterował się do generalnego obozu, a woyska szwedzkie nie mogąc
nigdzie znaleźć przeprawy poszły w górę tey rzeczki ku Mscisławiu
gdzie się ona poczyna, a woyska Cara Imci przed nimi ustępowac
poczęły. To się stało od Mscisławia mili trzy. Szwedow zginąć miało
według relacyey ministrow pomienionych dwa tysiące plus minus
altero tante Moskwy albo wiency ten tylko mają awantaz ze z pola
zegnali.

W Szwedzkim Woysku tak jest wielka in opia victualium dla
ogłodzonego przez Moskwę kraiu ze kommenderowani zboza zną y

młocą a po tym w zarnach ktore teraz z sobą mają mielą na chleb. Powrocił tu w tych dniach moy umyslny ktorego do Wmm Pa y Dobrodzieia cum presentibus ordynue contenta listu ktory on przywioł Im Pana Hetmanowi de fficientissima expressione doniosłem ktory avidissim oczekiwa skuteczney na proposicye swoje przezemnie bo doniesione Wmm Pa y Dobrodzieia rezolucyey declaruione actualiter ex equi promissi wszystkie ktore ja sufficienter niedawno wyraziłem byle poufała Wmm Pa y D. accedat confidentia in rebus agendis negotium zas odemnie wyrazone (siuisum fuerit) nieodwłocznie zaczynac zyczy aby experiment woienny miedzy monarchami totaliter albo przynajmniej znacznie na którą stronę służąc niespodzianego (...) miedzy nimi nie uczynił konca. Dla czego pretka bytnosc Im Pana Sulmirskiego tu expectatur ktoremu aby Wmm Pan Dobrodziej pozorny pretext legatyey wynalazł summę necessarium est tak aby y w Woysku nie wiedziano (...) in momenta wyglądam do mnie destinowanych, ktorzy są barzo potrzebni y bez nich moi deficient od Im Pana Hetmana instructus te Wmm Pa y Ddzi powtarzam przestroge ze jak Bog na niebie prawdziwa rzecz iz dworu diffidit Wmm Pa y Dobrodz. o czym y Pan Szpigiel ztamąd idąc czynił mi relacyę y wiem ze nie utaił tego przed Wmm Pa y Dz. y nad to nic nie moze byc prawdziwszego ze stara się dwor o oderwanie całego albo czensci woyska spodziewa się Im Pan Hetman in horas umyslneho swego ode dworu przez ktorego stara się o wiadomosc imion w to wchodzących. To zas dowodnie wie inne tych znaidue się Im Pan Rybinski y tę diffidencyi sprawi Wmm Pu y D. kanifer ktory (...) ze Wmm Pan masz rezydenta u krola Szwedzkiego y wyzei wyrazieni do tego się przyłożyli. Teraz swiezym ukazem Im Panu Hetmanowi nakazana poufała in publicis correspondencya z Imc PPmi Denhofem y Pociem pod ktorego kommendę powtorny sukkurs ordinowac kazano. Relique w tey materyey Im Panu Sulmierskiemu referam ktorego presens z Im Panem conferentia conimoda multa feret in publicum et privatum. Imm Pu Ddziowi o sekret in premissis (...) jak nayusilniey powtarza prosbe swoje Im Pn Hetman o ktorego rzetelnosci naymnieyszego nie trzeba miec skrupułu. Masz to Wmm Pan y Ddziey teraz w ręku swoich czego Rzeczpospolita przeszłych wiekow per tot effusiones san uinis dokazac nie mogła. Pisze to in bano fundamento. Powtornie ordynowanemu sukkursowi kozackiemu kazał Im Pan Hetman zatrzymac się koło Sluczy albo połon (...) do dalszego ordinansu Wmm Pa y Dobrodzia. Sam zas z woyskiem jutro przeniesie się na inne stanowisko ztąd o mil trzy dla wygodnieyszey paszy y lasu ktorego tu wcale nie mamy, oddalac się z tego horyzontu nimasz widzę apparencyey. W Baturynie tymi czasy będąc Imc Hetman solenniter tryumfował z wiktoryey o ktorey wyzei pisałem. Dzis tu w

obozie ten tryumf przy resonancyey armat y ręczney strzelby ma się podczas bankietu odprawowac. Plura non occurnum więc piszę się byc in defesso studio et applicantene

Wmm Pana y Dobrodzieia
Naynizszym Sługą
F. G.

W tym czasie woyska przybyło do boku Imc Pa **Hetmana** więcej trzech tysięcy za surowymi ordynansami zgromadzonego z pozostałych w domach y więcej coraz spodziewamy się.

Die 23 7bris 1708

PS.

To tez za rzecz naypewnieyszą donoszę ze wszystkich pułkownikow y tych na ktorych res consistit una ment z Im Panem Hetmanem a upewniam że nie insza tylko ta aby teraznieyszey koniunktury steriliter nie puscic.⁶³ Jakoz wielkie ktorych wipisac niepodobna maia do monarchy pretensyie ktory jako nikomu tak też y mnie dotrzymuie a co większa na fortuny y zycia ich generaliter et in particular nastompi usilnie tylko na to czasu upatruie sposobnego.

O jak naywiększy sekret per omnia sacra uprasza **Im Pan** Hetman bo na tym zycie y fortuna jego dependet.

No. 12953

SUMMARIES**MAZEPA'S LETTERS TO SIENIAWSKI**

I

September 18, 1704
Near Lubar

The Hetman states that he is sending a special messenger to Sieniawski and stresses his confidence in the Wojewoda. In the P. S. he adds that he has definite information that the Wojewoda of Chelm has already been dispatched following the negotiations at Narva.¹

No. 25046

II

November 4, 1704
Baturyn

The Kasztelan of Cracow, who is also the Crown Hetman, is reported to be leaning to the side of August II with the intention of uniting Poland. Mazepa requests information on this matter. He assures the Wojewoda that the Wojewoda's troops which are spending the winter in Vinnysia, Ladyzhyn, Bratslav and other towns, will be safe. It is advisable for these men to avoid conflicts with Samus' men.

No. 25047

III

November 4, 1704
Baturyn

Despite any problems which may arise, the Hetman assures the Wojewoda that nothing can stand in the way of their friendship. He asks that their correspondence be maintained and is grateful for the newspapers which were sent to him.

No. 25048

IV

April 29, 1705
Baturyn

Mazepa acknowledges the arrival of a special courier from Miedzybiz with a letter and gift. He promises to even the score through his own messenger, and assures the Wojewoda that his property will be safe.

No. 25049

V

April 29, 1705
Baturyn

The Hetman reminds Sieniawski that the Tsar ordered him (Mazepa) to move out with the entire Zaporozhian Host as soon as the grass appears in spring.² He is to cross over to the right bank of the Dnieper. Muscovite infantry and cavalry usually accompany the Hetman on all his campaigns. Two bridges are to be built across the Dnieper to facilitate the approach to Polish borders. Mazepa promises to keep the Wojewoda informed of his movements.

No. 25050

VI

July 26, 1705
Camp near Zbarazh

Reference is made to the Hetman's courier who was sent to maintain contact with the Wojewoda. Sieniawski is informed that his properties are protected by universals and garrisons and will be bypassed by the Hetman's troops during the campaign.³

No. 25051

VII

July 31, 1705
Camp near Zbarazh

The Wojewoda is assured that his lands were bypassed in order to avoid harming them. All his property in the Ruthenian wojewodship will be safeguarded. The Wojewoda's caution in military affairs is praised. The Hetman wishes him success and doom to the enemy.⁴

No. 25052

VIII

August 10, 1705
Camp near Glyniany

Mazepa expresses regret that he cannot meet with the Wojewoda personally and informs him that he will not march through the Belz wojewodship in the direction of Sandomir. He guarantees that the property of Sieniawski's friends will be safe. And if the Hetman must march through the Wojewoda's lands he will see to it that they are not harmed. ⁵

No. 25053

IX

August 16, 1705
Camp near Lviv

The Wojewoda is **informed that his lands which were in the** line of march were not harmed.

No. 25054

X

August 17, 1705
Camp near Myklashiv

The Hetman has learned through the Warsaw mail that the Saxon, Polish and Lithuanian armies supposedly retreated from Warsaw in the face of the Swedish onslaught. ⁶ He asks for definite information about the course of the campaign, especially about the position of the August II's army, and the King's plans for returning to Poland. ⁷

No. 25055

XI

September 21, 1705
Camp near Horodlo

Mazepa expresses his regret that he could not meet with **the Wojewoda** personally and asks to be informed about the enemy.

No. 25056

XII

September 27, 1705

In camp

The Wojewoda is informed that his land is protected against harm from the troops. The Hetman states that he does not know on what basis Prince Chetvertynskiy (Czetwertenski) confiscated certain provisions. Mazepa asks for information about what was confiscated and promises to have it returned. Universals protecting Verbychiv and Muziakiv have been issued.

No. 25057

XIII

October 8, 1705

In camp

If either Chetvertynskiy or Burli took honey and saltpeter from the Wojewoda's property it will be returned.⁸ They have been informed of what provisions are to be given back.

No. 25058

XIV

October 14, 1705

Camp near Zamość

The Hetman wishes to know if the confiscated goods have been returned. Mazepa assures Sieniawski of his friendship and requests him not to lose confidence in the Hetman because the affair occurred without his knowledge.

No. 25059

XV

October 15, 1705

Camp near Zamość

Mazepa sends his condolences to the Wojewoda because of his illness. He promises to visit him, probably in the winter, and expresses his gratitude for the gift. The Hetman promises to reply in kind and sends assurances of his friendship.

No. 25060

XVI

October 24, 1705

In camp

Mazepa informs Sieniawski that universals have been issued protecting his lands from requisitioning.

No. 25061

XVII

November 3, 1705

Camp near Zamosc

The Hetman enjoyed the hope, albeit **shortlived, that he would be able to meet personally with Sieniawski.**⁹

No. 25062

XVIII

November 10, 1705

Camp near Horodlo

The Wojewoda is informed that his lands were freed from requisitioning as a sign of the Hetman's friendship.

No. 25063

XIX

November 22, 1705

Dubno

Mazepa is sure that when the Wojewoda returns from his meeting with the Tsar he will not be disillusioned about his lands' safety which is dependent on the Hetman.¹⁰ The Hetman knows about the order to winter on the Crown and ecclesiastical lands in the Belz and Chelm wojewodships. His troops are already evacuating these areas because of orders to join a Saxon general and march in the direction of Cracow and Sandomir. Passports have been sent to the Wojewoda's commissioners.

No. 25064

XX

January 22, 1706

Dubno

An exemption from requisitioning has been granted to the Ternopil region, and to the lands of the local administrator. Also, the Starosta of

Pobersztel will not be refused such an exemption if the troops will not be forced to stay in Strus. The Hetman requests the Wojewoda to find new quarters for the army.

No. 25065

XXI

January 26, 1706
Dubno

The Hetman is sure that the Wojewoda is aware of the Swedish King's actions.¹¹ The latter has already crossed the Wisla River and is moving in the direction of Tykocin. Mazepa refers to the injunction of the allied monarchs for him to maintain contact with the Wojewoda as far as military affairs are concerned. He asks Sieniawski to reveal what plans he may have in this respect. Mazepa has dispatched a special courier so that "intimate contact" may be maintained. In the P. S. he states that he has the King's (August II's) order to confer with the Wojewoda in military affairs.

No. 25066

XXII

February 20, 1706
Dubno

Mazepa states that he already has received the fourth order from the Tsar to march into Lithuania.¹² He assures the Wojewoda that the distance will not diminish their friendship and asks him to accept a small gift.

No. 25067

XXIII

March 11, 1706
Slutsk

At the Tsar's order, the Hetman has halted in Slutsk to rest the horses. A protective universal has been issued for the Wojewoda's lands. The Tsar has halted in Minsk where he awaits the forces led by Sheremetev and Khovanskii, which have gone through Smolensk.¹³ They are coming from Astrakhan after quelling the disturbances there. Mazepa is to join these forces at Novgorodek.¹⁴ In the P. S. he expresses his regret that he could not bid farewell to Sieniawski personally and that the previous letter and gift were returned undelivered.

No. 25068

XXIV

April 29, 1707

Zhovkva

Because of Sieniawski's intention to visit the Tsar, the Hetman delayed his letter and so the Wojewoda's arrived earlier. The Hetman sends best wishes for the Easter holidays and for good health. He looks forward to the Wojewoda's arrival.

No. 25069

XXV

May 9, 1707

Zalozhtsi

Mazepa expresses his regret that he did not meet the Wojewoda even though the latter was in the vicinity. He hopes that in the next campaign they will have a chance to meet and to talk. The Hetman is returning home.¹⁵ He gives assurances of his friendship.

No. 25070

XXVI

May 10, 1707

lvskovtsi

The Hetman mentions a remark by the abbot of the Pochaiv monastery to the effect that the Wojewoda thinks highly of that holy place.¹⁶ The abbot has asked Mazepa to request the Wojewoda's protection for the monastery. In return the monks will pray for the Wojewoda.

No. 25071

XXVII

June, 1707

Kiev

The Hetman has ordered his nephew, A. Voinarovskiyi, to protect the Wojewoda's lands and those of his friends.¹⁷ Mazepa is also issuing universals to this effect.

No. 25072

XXVIII

September 20, 1707

Camp near Kiev

In a letter addressed to the Kasztelan of Volhynia, Mazepa thanks him for his letter and wishes to meet and discuss matters.¹⁸ Ukraine cannot be given up to the Commonwealth because the Tsar's ukaz to this effect is dated and must be renewed. In the P.S. the Hetman adds that not only must a new ukaz be issued, but it must also be personally signed by the Tsar. Without this the Commonwealth cannot have Right-Bank Ukraine.

No. 25073

XXIX

January 27, 1708

Baturyn

At the express wish of the Wojewoda, the Hetman will advance with military aid and will move, in accordance with the Tsar's orders, wherever necessary.¹⁹ He will inform the Wojewoda about those orders. Also, he asks for information about the Cossacks' excesses in Podillia and wishes to know which Cossacks did the damage and who their commander was. The Hetman himself does not know who is responsible for this. The guilty ones will be punished. Burlai has been ordered not to enter Mohiliv and any Cossacks who are there will be evacuated. In the P.S. Mazepa states that the previous night he received the Tsar's order to march to Poland and join the Wojewoda. They are to strike against the enemy together.²⁰ Mazepa requests that their correspondence be maintained and pleads for confidence in him, stating that any suspicions of his and the Zaporozhian Host's loyalty to the Tsar should not be taken seriously.²¹

No. 25074

XXX

January 27, 1708

Baturyn

Mazepa is grateful to the Wojewoda for his warning. He assures him neither for Princess Dolska nor for the entire world would he betray his conscience because he swore loyalty not only to the present Tsar but to the Tsar's brother and father.²² Mazepa asks the Wojewoda not to believe a woman's gossip nor the rumours spread by his enemies.²³ Because of pain in his hand, the Hetman asked his nephew, A. Voinarovskiyi to write this letter.

No. 25075

XXXI

February 25, 1708

Fastiv

The Hetman has received the Wojewoda's three letters and now sends a universal guaranteeing the safety of the Bila Tserkva garrison.²⁴

No. 25076

XXXII

February 29, 1708

Fastiv

At the Tsar's behest the **Hetman is sending his resident, Novytskyi, to Sieniawski.**

No. 25077

XXXIII

March 15, 1708²⁵

Fastiv

Mazepa acknowledges receipt of a letter from the Wojewoda and informs him that he is awaiting the Tsar's directives as to reinforcements. The Hetman hopes that his friendship with the Wojewoda will not suffer because of this delay, but in these matters he is dependent on the Tsar. The forces which he is to send to Sieniawski are already gathering.²⁶

No. 25079

XXXIV

March 21, 1708

Fastiv

Regarding Sieniawski's repeated requests for aid and for the return of Right-Bank Ukraine, Mazepa writes that he has already ordered his troops to gather near Pavoloch and is waiting for further instructions. He has also already issued a universal concerning the Polish garrison in Bila Tserkva. As for the return of Right-Bank Ukraine, he can take no action without specific orders from the Tsar. The copy of the ukaz which was sent to him does not agree with the original at his disposal. He has been ordered to prepare the towns and villages to be returned but has no order actually telling him to hand them over.²⁷

No. 25078

XXXV

March, 1708
Fastiv (probably)

Mazepa explains to the Wojewoda why he is keeping his forces in readiness near Pavoloch and why he has not ordered them to march ahead. The reasons given are the exhaustion of the horses and the lack of provisions for them. The Hetman points out that while complaints may be made to the Tsar about the delay he is only following his orders. He adds that any suspicion of him (Mazepa) acting without authorization will cause the Hetman difficulties. The Wojewoda is assured that his and his friends' properties will be safeguarded. The matter of Wolski cannot be resolved without the Tsar's approval.

No. 25045

XXXVI

April 23, 1708
Bila Tserkva

The Hetman writes that the Crown Quartermaster's property is not under his jurisdiction except for 'ahorlyna and about this he has already intervened with the Tsar, but has received no exemption as yet.

No. 25080

XXXVII

April 29, 1708
Bila Tserkva

The receipt of a letter which arrived by the Viennese courier is confirmed. The Tsar's interests, through no fault of the Hetman, will cause difficulties. The Hetman believes that it is best to first put out the fire in one's own home.²⁸ Help is already marching to Sieniawski's aid. Without the Tsar's orders, the Hetman cannot move in the direction of Dubno. He recalls that the Wojewoda is to move into this area and they are to defend themselves together against the enemy. In the P. S. Mazepa states that he does not share the Wojewoda's feeling that there is no danger in the East, and he is most uneasy about the movements of the Tatars.²⁹ The Hetman has been informed that although the Ottoman Porte itself will not be ready for war this year, orders have been sent to the Tatars to prepare for such a possibility. He also passes on information about the internal situation in the Crimea and specifically about the rebellion of the Cherkess.³⁰

No. 25081

XXXVIII

April, 1708
Bila Tserkva

Mazepa informs Sieniawski by special courier about the appearance of a proclamation issued by Menshikov.

No. 25082

XXXIX

April 25, 1708
Bila Tserkva

Mazepa forwards messages which were sent to the Wojewoda by the Tsar. In accordance with the Tsar's orders, Mazepa had sent out 3000 reinforcements but detained them when he found out from the Starosta of Mozyr that the enemy is moving towards Ukraine. The Hetman feels that he will be ordered to march towards Chernihiv but is still awaiting orders. Meanwhile he has sent the Chernihiv and the Starodub regiments to Loiev to observe the movements of the enemy.³¹

No. 25083

XL

April 26, 1708
Bila Tserkva

The Hetman sends a special courier who will personally explain to Sieniawski the problems and difficulties of the current situation.³²

No. 25084

XLI

May 24, 1708
Bila Tserkva

After the courier's return, Mazepa informs Sieniawski that aid is on the way, under the command of the Polkovnyks of Kiev and Bila Tserkva.³³ The resident of Prince Rakoczi has requested that the Wojewoda forward two of his master's letters.³⁴ In the P. S. the Hetman states that the enemy has already built three briges over the Berezina River and is using them for their crossing.³⁵

No. 25085

XLII

May 21, 1708

Bila Tserkva

Mazepa informs Sieniawski that the Tsar's army and that of the enemy are facing each other but no contact has been made.

No. 25086

XLIII

May 21, 1708

Bila Tserkva

The Hetman sends a message which the Tsar addressed to Ukraintsev and which is to be forwarded to the Wojewoda. The Hetman is following the course of Sieniawski's campaign. He has ordered his troops to maintain discipline, and is expecting orders to march to Volhynia with his entire army.

No. 25087

XLIV

May 27, 1708

Bila Tserkva

Mazepa sends news about the victory over the Swedes at Riga, and wishes the Wojewoda success in his military endeavors. Mazepa also informs Sieniawski that the Hetman's courier to the Serasker has just returned. He learned that the Reis Efendi who had recently served as an envoy to the enemy, is being sent to the Serasker to discuss reinforcements for the enemy. As soon as Mazepa learns more about this he will pass on the information.³⁶

No. 25088

XLV

June 20, 1708

Bila Tserkva

The Hetman acknowledges the Wojewoda's expression of gratitude for the aid Mazepa sent him. The Hetman has ordered his commanders to continue marching along the route assigned by Sieniawski. The Hetman is grateful for the information and in these matters refers the Wojewoda to the letters of his resident.

No. 25089

XLVI

June 21, 1708
Bila Tserkva

On the occasion of the Chorąży of Bratslav's departure, Mazepa takes the opportunity to send his greetings and assurances of his willingness to be of service to the Wojewoda.

No. 25090

XLVII

July 21, 1708
Camp near Slamhorodok

Mazepa requests Sieniawski to help Maksym Samoilovych, a citizen of Kiev who was plundered by the Swedes. This man is the Hetman's subject and Mazepa promises to help the Wojewoda in analogous cases.

No. 25091

XLVIII

August 5, 1708
Camp near Perepetykha

In reply to the Wojewoda's complaint that the troops the Hetman sent are moving too slowly and causing damage on the way, Mazepa states that this delay is caused by the threats of the Polish gentry and the hunger of the troops. However, orders have been sent to the troops to cease plundering and to march faster. The enemy is crossing the Dnieper at Mohyliv and Mazepa, on the Tsar's orders, is approaching Kiev which he will reach in a few days.³⁷ For this reason the Hetman and the Wojewoda will not be able to meet. In the P. S. Mazepa adds that not only the gentry but also an important personage belonging to the Tsar's court who has often visited the Wojewoda has warned the Hetman's commanders not to move to Brest because they will perish if not from the enemy then from the gentry or the (Polish) soldiers.³⁸ The Hetman does not wish to name this person, but Sieniawski will learn who it is in due time.

No. 25092

XLIX

August 14, 1708
Camp near Slobidka

The Hetman states that he is slowly moving forward and awaiting a final decision as to what direction to take. The Tsar's troops are still in Horki

and the enemy is near Mohyliv and Shkola. Although the enemy has built several bridges over the Dnieper, they are afraid to cross because of the losses they suffered in a recent action.³⁹

No. 25093

L

August 28, 1708
Camp near Bykov

Mazepa requests Sieniawski not to spread what he knows.⁴⁰ The Wojewoda will be informed about this matter verbally.

No. 25094

LI

August 21, 1708
Camp near Rusaniv

The Hetman regrets that he was not able to cooperate with the Wojewoda although he expressed his willingness, in accordance with the ukaz of the Tsar, several times. Menshikov's letter may already be irrelevant because of the developments of the war. The Tsar has ordered the Hetman to return to Kiev. There he is to strengthen the Pechersk fortress, and then cross the Dnieper. Some of the Hetman's regiments are to move in the direction of Propoisk and others, towards Smolensk to join the Tsar. The Hetman himself is taking up positions in Ukraine, observing the enemy and awaiting new orders. Help is already on the way to Sieniawski.⁴¹ Mazepa expresses his gratitude for the Wojewoda's orders intended to prevent conflicts between gentry and the (Hetman's) troops. If these orders had been issued earlier help would have arrived already.

No. 25095

LII

September 2, 1708
Camp near Baryshivka

Along with a parcel of letters which are being forwarded from the Tsar's court to Dashkov, the Hetman sends his regards to the Wojewoda. He also informs him that the Swedes have crossed the Dnieper and are about six miles from Mohyliv.⁴²

No. 25096

LIII

September 25, 1708
Camp near Bykov

The Hetman sends his greetings to Sieniawski through a messenger from the Tsar to Dashkov.

No. 25097

LIV

October 3, 1708
Camp near Bykov

Mazepa confirms having received a letter with complaints about his reinforcements. He notes that he has just received a letter from the Polkovnyk of Hadiach informing him that he has already crossed the Sluch River and is marching ahead. The Wojewoda should send instructions to this officer. The Hetman does not intend to break off the correspondence. In the P. S. Mazepa states that he is marching to Bila Tserkva.⁴³

No. 25098

GRABIA'S REPORTS TO SIENIAWSKI

February 3, 1708
Baturyn

Lt. Kwasniowski lodged a complaint against the Cossacks or Moldavians. Grabia also demanded that the guilty parties be punished. Mazepa replied that the incident was the fault of the (Polish) troops quartered in the Bratslav wojewodship which now does not belong to the Commonwealth. Cossacks have been ordered not to let anyone across the Murakhva River. Grabia also reports that an envoy to Moldavia who visited the Serasker has returned.⁴⁴ The envoy reported that the Serasker placed the troops on both sides of the Danube on military alert. The Sultan is preparing a large fleet. The Horde is also making preparations but it is difficult to guess what its intentions are. There is also news that since the latest mission, the Sultan has not even sent a private mission to the Swedish king or to his ally (Leszczyński). News arrived that the Tsar left Minsk for Vilno and that his troops are also on the way there. Mazepa

is waiting for orders where to march. Grabia has the impression that Mazepa is not very pleased with the exchange of residents with Sieniawski because the Tsar already has a resident with Sieniawski. In view of this, Grabia is not sure whether he should remain with Mazepa. The Hetman ordered him to write to Sieniawski and request a code for confidential correspondence. The lieutenant will deliver an oral report.

No. 12937

II

April 16, 1708

Bila Tserkva

Grabia confirms that the letter concerning the interception of Sieniawski's mail has reached its destination. He states that all that he received was a torn envelope containing newspapers and copies of the Tsar's and his ministers' letters. The matter is under investigation. Sieniawski should also question the couriers about this. It is clear that Sieniawski's letter of the 29th of the current month had a strong effect on Mazepa. The letters to Tausch have been forwarded. Grabia also states that Mazepa, like Sieniawski, is awaiting the Tsar's decision concerning Right-Bank Ukraine and the reinforcements. The Hetman continues to mobilize his troops. Grabia has not heard any news about the Tsar's recent battle although mail is arriving constantly. Commissioners empowered to take action have been sent to Bratslav to investigate the (Polish) complaints. The Hetman is suffering from pain in his hand. Grabia passes on information about the Starosta of Żmud's military and financial affairs.⁴⁵ There are no indications that the Starosta, who is now with Menshikov, has been joined by Wisniowiecki's troops.⁴⁶ The people at Mazepa's court are upset by the Serasker's slyness. However, the Tsar's resident states that there is nothing to fear because the Horde does not have permission to make a diversionary attack. It has been learned that the Turkish envoy to the Swedish king returned with rich gifts to be used in bribing the Sultan's ministers.⁴⁷ The envoy sides with Leszczynski and was reportedly astonished at the small number of Polish senators who support the Tsar. The Greeks in Constantinople who had secret dealings with the Tsar have been arrested. The same probably happened to one of the Patriarchs. Although the Porte is not inclined to carry on a war on the same scale as it did in Vienna, the Bilhorod Horde is a power to be reckoned with.⁴⁸

Grabia thanked the Hetman for protecting Sieniawski's property and informed Mazepa about Wolski's statement (*eliberacya*).⁴⁹ The advance in the direction of Dubno should be soon. The Cossacks are now near

Nemyriv and from there they could quickly reach the appointed place once orders are given. It is felt that the King (August II) might return (to Poland) but this will not happen soon. The Hetman is awaiting orders in these matters. Polkovnyk Skoropadskyi has returned.⁵⁰ Mazepa had sent him to the Tsar to discuss, among other matters, the problem of the Right-Bank Ukraine and the question of reinforcements. However, he returned without any definite decision in these matters. Skoropadskyi explained that he came upon the Tsar as he was departing for St. Petersburg. Grabia heard that the Crown Warden wrote to the Serasker requesting him to block Mazepa's path when he moved with his troops towards Volhynia. The Crown *Kuchmister* was in lassy and is now hurrying back.⁵¹ The Wojewoda also sent Chomentowski to lassy after the return of the Turkish envoy. The Tsar's troops are stationed in the following order: the cavalry is near Mohyliv where Menshikov himself is in residence, the infantry is stretched out from Vitebsk to Polotsk. The Tsar is said to have gone to St. Petersburg with his entire family. On the 7th of April Mazepa arranged a parade in Bila Tserkva. He invited Golovkin's sons for the holiday. In the P. S. Grabia states that the Hetman regrets that his resident (Novytskyi)⁵² does not have access to Sieniawski and he complains about the Muscovite resident (Dashkov) at Sieniawski's court. Mazepa believes that the Tsar will not voluntarily give up Right-Bank Ukraine and wants to see her include lands up to Lviv, especially if the Hetman will support him in this. Rumour has it that the Hetman is about to return to Baturyn. Grabia feels that all the (Tsar's) troops will be ordered to Moscow rather than uniting forces in Poland. He fears that the Tsar will come to terms with the Swedish king on the basis of status quo despite his treaty with August II and the Habsburg emperor. Mazepa has fortified the Pechersk fortress better than Moscow itself. The Hetman asked Grabia whether he has a code for his correspondence with Sieniawski. He added that such a code will be necessary for matters about which it is difficult to write otherwise. Grabia requests such a code from Sieniawski. As far as Right-Bank Ukraine is concerned, Mazepa told Grabia that it will not be returned without the Tsar's ukaz.

No. 12938

III

July 26, 1708
Camp near Rosishky

Grabia confirms receiving the key to the code. The Hetman has orders to return to Kiev. He is observing August II and awaiting orders to join Sieniawski.⁵³ News has arrived about a battle in which the Muscovites lost one general and about one thousand soldiers and the

Swedes lost two generals.⁵⁴ Mazepa is sending a special messenger in this matter. The Tsar's troops have dug in above the Dnieper. This surprised the Swedes. There is no news whether the Porte will aid the Swedes. One of the Hetman's units destroyed a force of 500 of Bulavin's men.⁵⁵ Grabia reports the sentencing of Kochubei and Iskra. The Tsar's reaction to their accusations against Mazepa was to show even greater confidence in the Hetman. Veliaminov was ordered by the Tsar to supervise the execution (of Kochubei and Iskra). Today the sentence was carried out. Mazepa himself wished for the two to be released or exiled. In the P. S. Grabia, in the greatest secrecy, passes on information he received from Mazepa. The Hetman has news that King August II will not return to Poland. August II dislikes Menshikov and distrusts the Muscovites. Therefore, Mazepa advises Sieniawski to take the crown of Poland like Sobieski did before him. This is especially advisable because the Tsar is well-disposed towards Sieniawski. Mazepa offers him his own support and requests a decision in this matter. He also asks Sieniawski to be discreet. The Swedes know about the situation under discussion. They will move against Moscow. In such a situation Mazepa wants to be ready to act. He will aid Sieniawski in whatever the latter decides is best for the welfare of the Commonwealth. It is impossible to write about everything even though Grabia is serving Sieniawski under oath.

No. 12946

IV

August 23, 1708

Camp near Rusaniv

Grabia confirms receiving a parcel of letters from Sieniawski. He has informed Mazepa of Sieniawski's friendship and of their mutual interests. At the Hetman's request Grabia swore, both in his and Sieniawski's name, to maintain utmost secrecy. The Hetman again warned against relying on the Muscovites because now the Tsar apparently has forgotten the interests of August II and the Poles and is intent only on preserving his own state. The Tsar has deprived Mazepa of his best troops and left Ukraine practically undefended, a fact which does not bode well for Poland.

If August learns of this sad state of affairs he will not want to return to Poland. And if he does he will not be able to withstand the Swedes because the Tsar will be too far away to help him. Also Menshikov is intent on harming August II's interests. Mazepa asks Sieniawski to decide whether he will abandon August II and to inform him of his decision. Should Sienawski abandon August II then Mazepa promises to do

everything he can to aid him. The Hetman is willing to bring all of Ukraine back into the Commonwealth even without the Tsar's orders. He can also find ways of retrieving his troops from the Tsar and promises to bring along the Don Cossacks as well.⁵⁶

Every day Grabia sees evidence of the Hetman's and general discontent with Muscovite protection. The Commonwealth might also suffer and the Hetman feels that if Sieniawski does not take advantage of this opportunity he will have to answer before the Commonwealth and God.

As an indication of his sympathies, the Hetman passes on confidential information which he received from one of the (Russian) ministers. According to this, neither the Tsar nor August II trust Sieniawski because of his attempts, through the Lubomirski, to ingratiate himself with the enemy.⁵⁷ For this reason they are trying to take away part or all of the troops under Sieniawski's command. Grabia advises sending a trusted man to Mazepa to facilitate an understanding but, no one, especially Dashkov, must know about this.

The Tsar has no intention of giving up Ukraine. He would like to keep her up to Lviv and even further. Dashkov has been sent furs and money by the (Tsar's) court for use as bribes. The Tsar has ordered Mazepa to send 3,000 reinforcements to Poland; however, he cannot do this for the reasons mentioned above and because it would harm his country. The Hetman wishes to improve communications with Sieniawski but fears to arouse the suspicions of Dashkov and Korsak. Menshikov ordered an archpriest to announce that soon God will grant peace. This seems to indicate some sort of secret. Mazepa and his troops are seven miles outside of Kiev. They have orders to keep close to the city.

On Mazepa's orders, Golitsyn's letter was read to Grabia. A Polish translation was made and attached, in code, to his report. The Muscovites intend to burn their land and do not plan to offer immediate resistance which, under the circumstances, would be helpful to August II. They are mobilizing the Hadiach regiment. They (the Cossacks) would like to throw off the yoke that is being placed on them. (The Hetman) is counting on Sieniawski. Grabia states that if he does not receive aid he will leave the Hetman.

V

August 29, 1708

Camp near Rusaniv

In accordance with their instructions Grabia and Krainski lodged their complaints (with Mazepa) concerning the reinforcements. The Hetman replied that this letter was written while the enemy was still beyond the Dnieper. On the 23rd of the current month Grabia reported some of the Hetman's views. He repeats them now and asks that they be kept in utmost secrecy since Grabia is under oath. Mazepa warns Sieniawski not to trust the Tsar's promises. Also Menshikov does not want Poland to be united either in spirit or in arms.⁵⁸ Grabia already reported that the Tsar's court writes one thing to Mazepa and something altogether different to Sieniawski. The Tsar has ordered Mazepa to send 3,000 Cossack reinforcements (to Poland). With the few troops which remain the Hetman is to proceed deep into Ukraine. In order to prevent the enemy from getting provisions, the Ukrainian countryside will be burned. Among the starshyna there is dissatisfaction and a desire to rid themselves of the Muscovite slavery. It appears that they (the starshyna) are well disposed to the Poles.⁵⁹ When the Hetman was ordered to send troops to the Tsar the Polkovnyks unanimously declined to lead them, so that replacements had to be put in charge. Mazepa beseeches Sieniawski to trust him and commit himself before Ukraine is turned into ashes and the present opportunities are lost forever. Should Sieniawski agree with these plans Mazepa will re-unite Ukraine with the Commonwealth. Otherwise, the Hetman will remain under the Tsar's protection. News has arrived that the Swedes have crossed the Dnieper without attacking the Tsar. The Muscovites have burned the countryside behind them. Mazepa excuses himself if he did anything to offend Sieniawski but he is presenting matters as he sees them.

No. 12950

VI

September 23, 1708

No place given

Several hours after the special courier was dispatched, an envoy arrived from the Tsar with instructions from Golovkin to Mazepa. The reinforcements which the Hetman sent are to be placed under the command of Pocij. Mazepa has been ordered not to rely on Sieniawski. Through Grabia, Mazepa informs Sieniawski that he has ordered his officers to obey Sieniawski. The Hetman will put Pocij off with diversionary arguments.⁶⁰ Orders (to the Cossacks) must be issued secretly. The

latest news is that Dashkov advised the Tsar to placate Sieniawski. For this purpose Spiegel was dispatched with 700 rubles in cash and 300 worth in furs. Also Mazepa has been ordered not to satisfy Sieniawski's demands for Right-Bank Ukraine and Bila Tserkva. Mazepa also found out that following a battle the Muscovites are retreating in the direction of their own borders and the Swedes are in pursuit.⁶¹

Dashkov secretly informed Novytskyi that those who are trying to reduce Sieniawski's army are also trying to complement it with Cossacks.

No. 12951

VII

(This is a copy of the previous letter with a post script added.) P. S. All the towns in the Don including the capital, Cherkasskaia, have surrendered to the rebel Bulavin. The fortress is well-fortified and provisioned. It can hold 40,000 troops with which (Bulavin) plans to move against Azov. Mazepa warns Sieniawski not to believe everything he hears in these matters because he (Mazepa) received instructions from Ukrainsev to deceive Sieniawski. The letter which Grabia mentioned was open on arrival. Grabia believes that this was done by Ukrainsev. It concerns secret matters and the irritation of the Tsar's clique about this. Kaminski and the Chorąży of Bratslav are awaiting further orders from Sieniawski.

No. 12952

VIII

September 23, 1708

No place given

Although Mazepa knows that Sieniawski has been informed by the Tsar's envoys about this, the Hetman adds his own report about a minor battle between the Muscovites and the Swedes so that the Wojewoda will not be misinformed.⁶² Golitsyn attacked and defeated a unit of Swedes who were detached from the main force. The Swedish king could not come to their aid because a muddy river was in the way. When the main body of the Swedes moved forward, the Muscovites retreated. Two thousand Swedes and about the same number of Muscovites were killed but the latter kept the field. The Swedes lack provisions. Grabia passes on Mazepa's request for a decision of one sort or another. The arrival of Sulmirski is expected. The information which the (Tsar's) court is providing is not true; furthermore, it is trying to take all or part of (Sieniawski's) troops away. The Hetman is trying to find out the names of those who are involved in this. He adds that it is known (to the court) that

Sieniawski has a resident with the Swedish king. Grabia notes that there can be no doubt about the Hetman's sincerity. Mazepa states that Sieniawski has in his hands possibilities which the Commonwealth did not have in the past. Mazepa has again received orders to detain his reinforcements near the Sluch River until further instructions. The Hetman is moving camp. He has celebrated the above-mentioned victory. Three thousand troops have arrived to Mazepa's camp and more are expected. In the P. S. Grabia notes that all the polkovnyks agree with Mazepa and wish to take advantage of this opportunity.⁶³ They are dissatisfied with the Tsar because he does not keep his promises and is only waiting for the moment when he can destroy them all. The Hetman requests that all this be kept secret because his life and fortune depends on it.

No. 12953

NOTES

MAZEPA'S LETTERS TO SIENIAWSKI

I

1. Tomasz Dzialynski (d. 1714), Wojewoda of Chelm since 1702. D. was a supporter of August II assigned by the King to negotiate with the Russians in February 1704. In August of that year D. drew up the so-called "Treaty of Narva" which was unfavorable to Poland in that, among other terms, it allowed the Tsar to bring in and keep Russian troops in Poland.

No. 25046

V

2. In early spring, Mazepa was ordered to move with his troops into Volhynia. In May the Hetman received a second order to advance lightly equipped against Brest and, in June, Mazepa was ordered to send a unit of his forces to Lithuania and move with the rest of his troops to Sandomir. Two units of Cossacks were sent to Lithuania that spring. One numbered 2,000 men and the other, 3,000. Both were commanded by Dmytro Horlenko. It is estimated that Mazepa had a total of 40,000 Cossacks and three Russian regiments under his command. The Cossack forces set out on this campaign on 18 June 1705. *Kostomarov*, p. 269. Also cf. *Kaminski*, p. 239.

No. 25050

VI

3. Once Mazepa entered the Volhynia wojewodship he was met by numerous delegations from the local Polish gentry which requested him to by-pass the wojewodship since all its inhabitants were loyal to August II. The Volhynian gentry pointed out that it would be better for the Cossacks to move into the Ruthenian and Podolian wojewodships where the gentry sided with the Swedes. However, Mazepa did not believe these protestations. In a letter to Golovkin, he wrote: "I find myself here as a lamb among wolves. There is not a man here who is sincerely loyal to King August... the local Orthodox inhabitants who visit my encampment warn me that the szlachta is our age-old enemy." *Kostomarov*, pp. 270-272.

No. 25051

VII

4. At this point, Sieniawski held the office of *Hetman Polny* (Field Hetman). He personally commanded a regiment of 1100 men. *Wimmer*, p. 293.

No. 25052

VIII

5. The Cossack forces were supposed to unite with the troops of August II in Sandomir; however, this union of forces did not take place. On the 23rd of August Mazepa's forces entered the Belz wojewodship where they pillaged the lands of those who supported Leszczynski. *Kostomarov*, p. 273.

No 25053

X

6. This is a reference to a battle which took place between the forces of August II and Charles XII at Warsaw on 31 July 1705. The Saxon, Polish and Lithuanian troops of August II commanded by General Paykul were defeated by the Swedes led by Colonel Nieroth. See *Wimmer*, p. 286. *Feldman*, p. 158 and *Kaminski*, p. 231 for a description of the battle. The troops of August II then retreated to the right bank of the Wisla.
7. Since September, August II had been trying to break through from Saxony in order to join Peter I at Tykocin. Finally, on 23 October, August II, traveling incognito, managed to reach Tykocin and confer with Peter I. *Feldman*, p. 158.

No. 25055

XIII

8. K. Burlai was the commander of a serdiuk regiment in Mazepa's service. In 1704 the Hetman appointed Burlai as commander of the Cossack garrison in Bila Tserkva. *Ohloblyn*, p. 242.

No. 25058

XVII

9. Both Lubomirski and Sieniawski had invited Mazepa to visit them but he did not accept these invitations because of his distrust for the Poles. *Kostomarov*, p. 277.

No. 25062

XIX

10. Mazepa is referring to the month-long meetings which took place in Grodno between August II and Peter I from the end of November to the end of December, 1705. A great number of Polish and Russian dignitaries, among them Sieniawski, were present at these meetings. *Feldman*, p. 170.

No. 25064

XXI

11. In the winter of 1705-1706, Charles XII began a surprise offensive against the forces of August II and Peter I. On the 8th of January 1706, the Swedish troops crossed the Wisla and moved on Grodno. These actions of Charles XII disconcerted his opponents and upset their plans. *Wimmer*, p. 304.

No. 25066

XXII

12. The Tsar sent Mazepa orders on January 29 and February 14, 16, instructing the Hetman to move with his troops to Minsk. *Pisma i Bumagi*, IV, 1, pp. 41, 77.

No. 25067

XXIII

13. In the latter part of 1705, a revolt, directed in part against the reforms of Peter I, broke out in Astrakhan. B. P. Sheremetev and P. I. Khovanskii suppressed the revolt in February and March 1706. Immediately thereafter Sheremetev was ordered to march with his troops to Smolensk. *Soloviev*, VIII, p. 120.
14. For a copy of this order see *Pisma i Bumagi*, IV, 1, p. 82. Mazepa was also ordered to leave a small garrison in Slutsk and organized the storage of provisions there.

No. 25068

XXV

15. Peter I ordered Mazepa to return to Ukraine on 4 May 1706. *Pisma i Bumagi*, IV, 1, p. 238. During the final week of this campaign the Cossacks suffered great losses in Lithuania where a unit led by the Pereiaslav polkovnyk, Ivan Myrovych was decimated by the Swedes and Myrovych himself was captured. *Kostomarov*, p. 290.

No. 25070

XXVI

16. The Pochaiv Monastery was an Orthodox monastery founded in the 16th century. It was located near Brody and was famous as a center of Orthodox learning and culture. In 1713 it was taken over by the Uniates.

No. 25071

XXVII

17. Andrii Voinarovskiyi (born ca. 1689-1690) was Mazepa's nephew. In May 1707, on the Tsar's order, the Hetman sent a unit of 5,000 men commanded by Voinarovskiyi to aid Sieniawski. *Kostomarov*, p. 318. Apparently these troops were involved in pillaging Polish lands. *Pisma i Bumagi*, VI, 2, p. 190.

No. 25072

XXVIII

18. The Kasztelan of Volhynia was Jan Wielohorski. He was a member of a commission appointed by the Poles to deal with the return of the Right-Bank to the Commonwealth. A copy of Mazepa's letter to Wielohorski was also sent to Sieniawski. See *Perdenia*, p. 230.

No. 25073

XXIX

19. This is probably a reference to the troops which Mazepa sent to the aid of Sieniawski in June 1707 under the command of Antin Tanskyi. The overall commander of the Cossack forces which were in Poland at this time was Prince G. S. Volkonskii. *Kostomarov*, p. 318.
20. The Swedish offensive against Russia began on 10 January 1708. For detailed information about Charles XII's line of march see *Wimmer*, p. 224 ff. Peter I was informed of the offensive on 18 January and that same day ordered Mazepa to move with as many troops as he could gather to the aid of Sieniawski. *Pisma i Bumagi*, VII, 1, p. 9.
21. Mazepa's request for Sieniawski's confidence, his reference to the "gossip" about him, and the affirmation of his and the Zaporozhian Host's loyalty to the Tsar are the first indications in this correspondence of his secret contacts with Charles XII and Leszczynski.

No. 25074

XXX

22. The Princess Anna Dolska was the wife, by a first marriage, of Prince Wisniowiecki and the mother of Prince Janusz Wisniowiecki, the Wojewoda of Cracow, and of Prince Michal Wisniowiecki, the Grand Hetman of Lithuania. She was also the aunt of Stańisław Leszczyński and a personal acquaintance of Charles XII. For a study of Dolska's relations with Mazepa see O. Pritsak, "Ivan Mazepa i Kniahynia Anna Dolska," *Mazepa, Zbirnyk*, vol. II in the *Pratsi Ukrainskoho Naukovoho Instytutu*, vol. XLVII, Warsaw, 1939, pp. 102-117. Dolska's personal correspondence, which is located in the Archiwum Główny Akt Dawnych in Warsaw, does not mention her ties with Mazepa.
23. Soon after the time this letter was written, both Sieniawski and Mazepa were informing the Tsar of each other's suspicious behavior. See *Kostomarov*, p. 345. This, incidently, is the only known autograph we have of Voinarovskiyi.

No. 25075

XXXI

24. Sieniawski wrote to Mazepa three times informing him that, because the Swedes have left Poland and are heading towards Lithuania, it will not be necessary for the Ukrainian Hetman to march into Poland with his entire army. However, according to a letter Mazepa wrote to the Tsar on 6 February, Sieniawski did request 6,000 Cossacks as reinforcement, that is, 3,000 more than Mazepa mentions in his letter to Sieniawski, *Kostomarov*, p. 341.

No. 25076

XXXIII

25. Nos. 25079, 25078, 25045 are given according to the order in which they were written rather than according to the archival number.
26. Sieniawski demanded that 10,000 Cossacks be sent as reinforcements. Mazepa tried to persuade the Tsar that this was too many troops to be sent to the untrustworthy Poles and he did his best to delay sending the troops. *Kostomarov*, p. 343, and *Pisma i Bumagi*, VII, 1, p. 125.

No. 25079

XXXIV

27. On 22 August 1707, Mazepa had received a secret order from Peter I not to give up all of the Right-Bank to the Poles under the pretext that such an order was not signed by the Tsar's own hand. This letter

shows that Mazepa was following the Tsar's instructions. *Pisma i Bumagi*, VI, p. 276, and *Perdenia*, p. 229. For Sieniawski's demands that all of Right-Bank Ukraine and not only Bila Tserkva be given back to the Poles see *Pisma i Bumagi*, VII, 1, p. 528.

No. 25078

XXXVII

28. The reference here is to the rebellion of the Don Cossacks led by K. Bulavin. Mazepa felt that the Cossack troops should return to Ukraine to guard against the spread of Bulavin's rebellion and against possible Tatar raids. *Kostomarov*, p. 354.
29. Mazepa was especially interested in the affairs of the Tatars and the Porte. One of the primary sources of information was the Wallachian Hospodar, C. Brancovan with whom the Hetman cultivated good relations. *Pisma i Bumagi*, VII, 2, p. 824. For Leszczynski's ties with the Tatars and the Porte during this time see *Feldman*, p. 23.
30. The Cherkess (Circassians) tribesmen lived in the foothills of the Caucasus Mountains, and they were unusually insubordinate vassals of the Crimean Khanate. Especially during the early part of the 18th century the Cherkess were almost continually in rebellion against the Khans.

No. 25081

XXXIX

31. Mazepa did in fact send a part of his troops, under the command of the Kiev polkovnyk, Konstantin Mokievskyi, to the aid of Sieniawski. However, he did this most unwillingly and continually complained to the Tsar that if more troops were sent to the "undependable" Poles there would be none left to defend Ukraine. At this point Mazepa did not know that Charles XII intended to march into Ukraine and he used the rumour about this possibility as an excuse to keep his troops at his side. Cf. *Pisma i Bumagi*, VII, 1, p. 518, part 2, p. 758, and *Kostomarov*, p. 342.

No. 25083

XL

32. The special courier whom Mazepa sent to Sieniawski was a trusted chancellery official by the name of Ivan Maksymovych. The reason why Maksymovych was sent was to investigate the appearance of a letter

"with an unknown sender and an unknown addressee" which urged Sieniawski to go over to the side of Charles XII since Mazepa had already done so. Maksymovych brought this letter back to Mazepa and the Hetman informed G. Golovkin of these attempts to implicate him unjustly in treason against the Tsar. *Kostomarov*, p. 346. It is also likely that Mazepa used this occasion to feel Sieniawski out about the possibility of going over to the side of Charles XII. Cf. *Ohloblyn*, p. 315.

No. 25084

XLI

33. When Maksymovych brought the letter implicating Mazepa in treason back to Bila Tserkva, the Hetman forwarded it to G. Golovkin with the explanation that this was an attempt of the pro-Swedish faction in Poland to involve him in their cause. Mazepa accompanied this letter with complaints of how much he had to suffer since he became Hetman and how he wished only to die in peace. Golovkin consoled the "good-hearted *staryk*" with assurances that his loyalty would never be questioned. *Kostomarov*, p. 346.
34. The relations of Sieniawski, and especially his wife, Elizbeta, with Ferenc Rakoczi were quite close and the Polish Crown Hetman often aided the leader of the Hungarian rebels. For study of Rakoczi's ties with Sieniawski, see S. Tomashivskyi, "Uhorshchyna i Polshcha na pochatku XVIII st." *ZNTSh*, vols. LXXXIII-LXXXVI, 1908.
35. General Rudolf von Bauer commanded a 16,000 man Russian army in the vicinity of Riga.

No. 25085

XLIV

36. Mazepa was especially well informed, through the Wallachian Hospodar, Brancovan, about the contacts of the Turks and Tatars with Charles XII and Leszczynski. The Ottoman envoy referred to here was sent by the Porte in the fall of 1707 to relay to Charles XII the Porte's offers of friendship and possible cooperation against the Russians. *Pisma i Bumagi*, VII, 2, p. 824, 826, and *Kostomarov*, p. 322, and *Hatton*, p. 239.

No. 25088

XLVIII

37. When news reached Peter I that the Swedes were about to cross the Dnieper, he ordered Mazepa to move to Kiev. From there the Hetman was ordered to send three or four thousand cavalry as reinforcements for Sieniawski's forces. With the remaining troops Mazepa was to stand ready for the Tsar's orders. *Pisma i Bumagi*. VII 2.
38. This is most probably a reference to Dashkov, the Tsar's resident with Sieniawski.

No. 25092

XLIX

39. Mazepa is probably referring to the battle of Holovchyn which was fought on 8 July. The Hetman exaggerates the Swedish losses. Actually they were 267 men killed. *Hatton*, p. 259.

No. 25093

L

40. This request was an attempt on Mazepa's part to delay as long as possible Sieniawski's revelation of his contacts with Charles XII and Leszczynski.

No. 25094

LI

41. Besides the reinforcements which Mazepa sent to Poland, he was also ordered to send reinforcements to Propoisk in Lithuania. These reinforcements amounted to 5,000 men. *Kostomarov*, p. 409.

No. 25095

LII

42. Charles XII crossed the Dnieper between 5 and 9 August, and then he proceeded in a south-easterly direction towards Ukraine. *Wimmer* (p. 329) feels that the Swedish king decided to move towards Ukraine because of Mazepa's insistence that there be Swedish troops in Ukraine before the Hetman declared against Russia. *Hatton* stresses the Swedish hope to find supplies in Ukraine as the primary reason for the incursion into Ukraine (p. 269). Orlyk, however, relates that when Mazepa heard that Charles XII was moving towards Ukraine, he

cried: "The Devil is guiding him here! He will upset all my interests and bring the Great Russian army down on Ukraine, (leading) to its ultimate ruin and to our doom." "Letter of Orlyk to Iavorskyi," *Osnova*, X, 1862, p. 14.

No. 25096

LIV

43. At this point, Peter I was still not sure what Charles XII's destination, was, Smolensk or Ukraine. In the early part of September, it seemed to the Russians that the Swedes were moving towards Smolensk. Mazepa therefore, was, ordered to prepare to advance to Bila Tserkva. However, on 16 September, orders arrived for Mazepa to stay in his place since the enemy was apparently changing the direction of its march. *Pisma i Bumagi*, VIII, 1, pp. 55, 70, and *Kostomarov*, p. 410.

No. 25098

GRABIA'S REPORTS TO SIENIAWSKI

I

44. Yusuf Pasha was the Serasker of Bender. As such, he was one of the chief Ottoman administrative officials in Eastern Europe. It was within his realm of authority that the immediate contacts of the Ottomans with Poland, Russia, and the Hetmanate took place.

No. 12937

II

45. G. A. Oginski (d. 1709) — the Starosta of Zmud since 1684. In 1709 he was appointed Field Hetman of Lithuania. He was a supporter of the pro-Russian orientation among the Lithuanian gentry.
46. M. Wisniowiecki (d. 1744) — the Grand Hetman of Lithuania and a leader, after some vacillation, in the struggle against the Swedes. However, after the Treaty of Altranstadt (1706) he joined Stanislaw and in 1709 he was captured by Peter I.
47. For a time rumour had it that the Porte was about to conclude an offensive and defensive alliance with Charles XII. However, actual

discussions between the Ottoman envoy, Mehmed Aga, and the Swedish Chancellery officials actually touched upon matters of trade rather than politics. However, the mission was important in that it established direct contact between the Porte and the Swedes. *Hatton*, p. 250.

48. The Bilhorod or Bucak Horde could put about 20,000 men into the field.
49. In the fall of 1705 (*Soloviev*, VIII, p. 212) Leszczynski had sent a Polish gentryman, F. Wolski, to Mazepa with a proposition that the Hetman come over to the side of Leszczynski and Charles XII. Mazepa arrested the envoy and informed the Tsar of this incident. Early in 1708, Jan Tarlo and, apparently, Sieniawski made an attempt to free their countryman. However, Mazepa refused to free Wolski, saying that "the man deserves to be hanged." *Kostomarov*, p. 357.
50. Ivan Skoropadskyi (d. 1722) — Polkovnyk of Starodub. One of Mazepa's closer associates, Skoropadskyi remained loyal to the Tsar after Mazepa went over to Charles XII. In 1708 he was elected to succeed Mazepa as Hetman.
51. In April 1708 Leszczynski sent Tarlo to negotiate with Yusuf Pasa about the possibility of the aid of the Tatars. Tarlo was informed that because of internal difficulties the Crimean Khan would not be able to send aid that spring although such aid might be possible a year hence. See Shutoi, "Pozytsia Turtsii v 1700-1709 gg.," *Poltavskaia pobeda*, Moscow, 1959, p. 119.
52. Hryhorii Novytskyi — an alumnus of the Kiev Mohyla Academy. Later, he commanded one of Mazepa's regiments. After serving as the Hetman's resident with Sieniawski, N. was arrested in 1709 and exiled to Siberia. There he met his death proselytizing among the Ostiaks about whom, incidently, he wrote a groundbreaking ethnographic study.

No. 12938

III

53. Konstantyn Mokievskyi (d. 1709?) — a relative of Mazepa, Polkovnyk of Kiev (1691-1708), later Polkovnyk of Chyhyryn (1708-1709). Mokievskyi had a reputation for bravery in battle.
54. This is a reference to the battle of Holovchyn which was fought on 3-4 July. Charles XII's troops forced the retreat of Russian forces under the command of Sheremetev and Reprin. Swedish losses in this hard fought-battle were 267 men killed and about 1,000

wounded. One Swedish general, Wrangel, was killed. Russian losses were 977 killed, 675 wounded. *Wimmer*, p. 328, *Hatton*, p. 259.

55. This unit was commanded by the Polkovnyk of Poltava, Ivan Levenets. The battle referred to occurred in mid-May near Azov fortress. The troops of Levenets and the regular Russian forces led by Prince Dolgorukii defeated Bulavin's forces. Over 420 of Bulavin's men died on the field of battle and about 400 drowned trying to escape. *Kostomarov*, p. 353.

No. 12946

IV

56. Not only Mazepa believed that he could exert control over the Don Cossacks; but his successor in exile, Orlyk, even insisted in a treaty with the Crimean Khante that the Don Cossacks should accept the authority of the Hetman of the Zaporozhian Host. Article XX of this treaty reads: "The Don Cossacks are to join the Ukrainian Cossacks and accept the authority of the Hetman. They are to have equal rights and privileges as to laws and liberties as the descendents of the same people. Such a union will be proposed by the Don Cossacks themselves through their envoys and in writing, so that there will be one shepherd and one flock." See O. Bodianskii, "Perepiska i drugiiia bumagi shvedskago korolia Karla XII...", *Chteniia*, No. 1 (Moscow, 1847), p. 47.
57. Peter I did, in fact, distrust Sieniawski. Not did only Mazepa himself warn the Tsar about the Polish Crown Hetman's unreliability, but the Russian resident with Sieniawski, Dashkov, quoted the Pole as saying: "If the situation will be such that I cannot remain on the Tsar's side, then I will go over to the opposing side." Sieniawski's wife maintained good contacts with Leszczynski just in case Peter I should suffer defeat at the hands of Charles XII. *Kostomarov*, p. 344.

No. 12949

V

58. The relations between Mazepa and Menshikov were bad. The former envied the Tsar's favoritism of Menshikov. Moreover, Menshikov had reneged on a promise he had made to marry off his sister to Mazepa's nephew, Voinarovskiyi. See "Letter of Orlyk to lavorskyi," *Osnova*, p. 6.
59. In his letter to lavorskyi, Orlyk writes that the Cossack starshyna

often gathered to secretly read the text of the treaty of Hadiach (1658), which aimed to unify the Cossacks and Poles against the Muscovites. *Osnova*, p. 17.

No. 12950

VI

60. L. Policij (d. 1730) — Kasztelan of Vilno and later Grand Hetman of Lithuania. He was noted for his loyalty to the cause of Peter I.
61. This is probably a reference to the battle at Holovchyn.

No. 12951

VIII

62. Mazepa is referring to the battle of Walowniki which was fought on August 31. Both sides grossly exaggerated the losses of the other; actually, only 300 Swedes and 700 Russians were killed. *Hatton*, p. 267.
63. Orlyk also reported that before making his final decision, Mazepa consulted with the polkovnyks and his General Staff. All were in favor of joining the Swedes and urged the Hetman to get in touch with Charles XII as soon as possible. See *Osnova*, p. 19.

No. 12953

Asmi Welmożny mści Panie Woiwoda Po Lzki
Mnie wiele mści Panie i Paucie

Tej okazji, ktra mi faust euentu w Adresie Janie Oficiera
na Dzia Janie Mieszy, ktra w m. d. 1708.
Wm' m. Pana Nomine accepit, arripio in
petum, do oddania winny mey Wm' m. Panu ob-
serwacyi, chcy zawsze Lu Oficie J. Oficera, i
mij pominiemy i chcy obliquit, zelom przez umy-
sne Curiera, ten adres na ruce Wm' m. Pana or-
dinował, wiec cokolmi nisz petniye w tym reque-
stie Wm' m. Pana, winisz i obliquit rege szciznia,
ze y musa o taha littra, moze sij do Wm' m. Pana
faust sub penetratio, indiuiduo uicisime fia sse;
ktra mi omylne documenta dabit, tem uis

Wm' m. Pana upozycenie szcizli i ch.

y Stuga unidary
Jan Mieszy
Zygmunt Mieszy
Zygmunt Mieszy

Praty Corleu Chyrlis
1708.

Wasmie Wielmożny Mści Panie Wojewodo
Moy wielec Mści Pame y Kochany Bracie

Dziękuy wielec Wm Wm Panu za przestroż, ale to są jawne
plotki białogłowskie, bądź Wm Wm Pan pewien tego że ja
nie tylko dla Xżny Elż Mści Dolskiej, ale y za cały świat
Summionia mego, Cnoty, poezii wosci, y wiary niezamienione
Ponieważ nie tylko terazniejszemu Najjaśniejszemu Monar-
sze memu, ale iezcze Cyeu Jego Swojey pannici y Bra-
tu, Najjaśniejszym Monarchom, uczynkiem nawiorne pod-
danstwo przysięgę y wniocy tak iezdem statcznym, że chyba
mię grobowa deska od mey uwsłni. Daję to pod wyso-
ki rozgodek Wm Wm Pana, iestli te plotki godne są wiary,
Diedy tak wiele experimentow wiaćniych, iuz pozey (jak
wdaig) z Xżną Siwadbie, znacznym są moiey wierności dodu,
men 65

mentem anię przyjacielskiej ku mnie y całemu Wojsku Regimentu
me'złości, To w Lachowicach gdzie Podkownik Penjański w puł-
ku tygięzney quocie towarzystwa zginął, lubo y na parol się podać
przezniesiony będzie głodem, To w Kleszwiczu gdzie Podkownik Ste-
dubowski ubity, przy którym y kilka set Towarzystwa w niewolę za-
garniono. To pod Kleckiem przegrana batalia z Panem Heplujem
y Podkownikiem Olszchorodzkim z Olszka na Olsiec z Podko-
nikowi Penjańskiemu do Lachowic ode mnie Ordynowa.
Takie to są naszych lubieżnych z Xing zalotow affektów y efektów
Nad to coby mię symulowato y zachycato do in^{ne}kluracy ku nie-
jaielskiej Stronie: iesli Fortuna? to ty z Łaski Boga mego y
Poma zaniec H. Najasmięszc' jara H. msi' peten iestem nacis
lubo krotkie życie moje, y pewnie tam wig'esz y miec' niemogę

Ale to są jedyne Biatogłowski plotki y nie przeciąciót moich wy-
myśli. To donioszsy proszę żebyś W. M. W. Pan takim plot-
kom nie dawał wiary, y stałe o mnie trzymał, że chęć y po-
winieniem Najświetniejszego Monarchy me^o Je^o Jankie^o Włochyżn.
stawa wszytdkie mandata w kordyck Okazyach. wiernie exequi.
Y W. M. W. Pana rozkaz tak w publicznych iako y prywatnych.
Oceuronyach adimplex z duszy pragnę, iako ten który nie od-
miennie do Skonu Żyia me^o iędem.

W. M. W. Pana uprzejmie
Lycelwym Bratem
y Sługy umiark.

Jan Maseja. Hecum

w Datury me 27 Janu^o 1708
a^o 1708

INDEX OF PLACE NAMES

Altranstadt 24.

Astrakhan 58, 119.

Azov 20, 109.

Baryshivka (Baryszowka) 90, 127.

Baturyn 12, 13, 19, 23, 24, 37, 38, 39, **40, 64, 65, 66, 94, 111, 114, 115, 121, 128, 130.**

Belz 12, 18, 118.

Belz, wojewodship of 43, 54.

Berdychiv 17.

Bila Tserkva (Biala Cerkwa) 20, 26, 27, 67, 70, 73, **75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 92, 97, 109, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 134.**

Bog 75.

Borszczakowka 89.

Bratslav (Braclaw) 26, 37, 95, 114, 128, 129.

Bratslav, wojewodship of 93.

Brest (Brzesc) 18, 86, 101, 126.

Bykov (Bykow) 17, 19, 88, 91, 92, 127, **128.**

Carlowitz 26.

Chernihiv (Czernihow) 22, 77, 107, 124.

Cracow (Krakow) 54, 114, 118.

Crimea 123.

Czerkaskaia 109, 134.

Czerkieskie Gory 75.

Danube River 93, 128.

Desna River 20.

Dnieper River (Dniepr) 17, **19, 20, 40, 77, 86, 87, 89, 90, 99, 105, 107, 115, 126, 127, 131, 133.**

Dniester River 75.

Don River 102, 109.

Dubno 18, 22, 54, 55, **56, 57, 74, 79, 91, 96, 118, 119, 123, 129.**

Erestfer 17.

154

Fastiv (Chwastiw) 20, **67-70, 122, 123.**

Gliniany 43, 116.

Grodno 58.

Hadiach 13, 21, 128.

Horky 87, 89.

Horodlo 46, 53, 116, **118.**

Iahorlyk 73, 123.

Iuskovtsi (Juskowce) **61, 120.**

Jaroslav 74.

Jassy 75, 94, 130.

Kiev (Kijow) 19, 20, 29, 40, 62, **64, 86, 87, 89, 98, 99, 120, 121, 124, 126, 127, 130, 132.**

Kholm (Chelm) 18, 54, 118.

Klecko 66.

Ladyzhyn (Ladyżyn) 37, 114.

Liakhovychi (Lachowice) 19, 66.

Livonia 17.

Loiev (Loiow) 77, 124.

Lubar 18, 29, 36, 114.

L'viv (Lwow) 18, 25, 43, 44, 69, 97, 103, 116, 130, 132.

Luck 58.

Miedzybizh (Miedzyboż) 39, 115.

Myklashiv (Miklaszow) 45, 116.

Minsk 14, 58, 66, 93, 119, 128.

Mohyliv (Mohilow) 64, 86, 87, 89, 90, 97, 121, 126, 127.

Morakhva (Morachwa) 93, 128.

Moskwa 98, 101.

Mozyr 124.

Ms'cislaw 110.

Muziakiv (Muziakow) 47, 117.

Narva (Narwa) 17, 26, 28, 36, **114.**

Nastasiw 55.

Nemyriv (Niemirów) **96, 130.**
Nies'wiesz 66.
Nizhyn 20.
Niske 83, 85.
Novgorodek (Nowogrodek) **58, 119.**

Orsza 58.

Pavoloch (Pawolocz) 17, **69, 70, 122, 123.**
Pechersk 127, 130.
Pereiaslav 17, 20.
Perepetychi 86, 126.
Petersburg 96, 97, 130.
Pochaiv, monastery of 61, 120.
Podillia 121.
Podlasie 26, 101.
Podlasie, wojewodship of 44.
Polotsk (Polock) 97, 130.
Poltava 12, 22.
Propoisk (Propousk) 89, 107, 127.
Pryluka 18.
Prypiat River (Prypec) 106.

Rostshivka (Roszczowka) 100, 130.
Ruthenia, wojewodship of 42, 115.
Rusaniv 127, 131, 133.

Sandomir 118.
Stumhorodok 85, 126.
Shkliv (Szkłow) 87, 127.
Siberia 27.
Sich 20.

Ternopil region (Tarnopol) 55, 118.
Tykocin 56, 119.

Ulanov 85.

Verbychiv (**Werbyczow**) **47, 117.**

Vienna (Wieden') 96, 129.
Vilno (Wilno) 19, 93, 128.
Vinnytsia (Winnica) 37, 114.
Vitebsk (Witepsk) 97, 130.
Volhynia 18, 19, 29, 58, 121, **125, 130**.
Volga 13.

Warsaw (Warszawa) 44, 116.
Wisla 18, 56.

Zaloztsi (Zalozci) 60, 120.
Zamosc 18, 19, 22, 49, 50, 52, 117, 118.
Zbarazh (Zbaraż) 41, 42, 115.
Zhovkva (Zolkwa) 19, 59, 120.

INDEX OF PROPER NAMES

Ancrusiak, M., Ukrainian historian, 12.
August 11, King of Poland, 13, 17, 18, 19, 24, 25, 28, 29, 45, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 114, 116, 119, 130, 131.

Bour, Russian general, 82.
Brandt, Saxon general, 28.
Bulavin, K., Don Cossack leader, 20, 100, 109, 131, 134.
Burlai (Burlaj), K., Cossack officer, 48, 49, 64, 117, 121.

Charles XII, King of Sweden, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, **28, 30**.
Chomętowski, S., Wojewoda of Mazovia, 97, 130.
Czartoryski, A. A., Polish magnate, 34.
Czartoryska, Z., 34.
Chetvertynskyi (Czetwertenski), Y., Ukrainian magnate, 47, 49, 117.

Dashkov (Daszkow), A. I., Russian ambassador to Poland, 14, 23, 25, **87, 90, 91**, 103, 104, 108, 127, 128, 130, 132, 134.
Denhoff, S., Field Hetman of Lithuania, 34, 111.
Dolska, Princess Anna, 22, 23, 65, 121.
Dziaun, Murza, Nohai leader, 75.

Feldman, J., Polish historian, 12, 34.

- Gierowski, J., Polish historian, 34.
- Golitsyn (Golicyn), D. M., Russian governor of Kiev, 110, 132, 134.
- Golovkin (Golowkin), G. I., Peter I's chancellor, 97, 108, 130, 133.
- Grabia, F., Sieniawski's resident with Mazepa, 13, 14, 15, 23, 24, 25, 34, 94, 97, 100, 105, 108, 109, 112, 128, 129, 131, 132, 133, 135.
- Horlenko, D., Polkovnyk of Pryluka, 18.
- Iskra, I., Polkovnyk of Poltava, 23, 100, 131.
- Jan Kazimierz, King of Poland, 16.
- Javorskyi, S., Orthodox prelate, 13.
- Jusuf Pasha, Ottoman official, 93.
- Kalga Soltan, Tatar leader, 75.
- Kaminski, A., historian, 30, 110.
- Kaminski, Polish officer, 134.
- Khmelnyskyi, B., Hetman of the Zaporozhian Host, 20-21.
- Khovanskii (Chowanski), P. I., Russian commandant of Kiev, 58, 119.
- Khrushch, P., Ukrainian historian, 12.
- Kochubei (Koczubej), V., Adjutant-general of the Zaporozhian Host, 13, **23, 100**, 131.
- Korsak, B., Russian officer, 104, 132.
- Krainski, Polish officer, 105, 106.
- Karasniowski, Polish officer, 93, 128.
- Leszczynski, Stanislaw, King of Poland, 13, 14, 17, **18, 19, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 128**, 129.
- Lubomirska, E., 17.
- Lubomirski, Polish magnate family, 29, 103, 132.
- Makievskyi (Makiowski), K., Polkovnyk of Chyhyryn, **99, 145**.
- Maksymovych (Maximowicz), D., Mazepa's chancellery official, 81.
- Mazepa, I., Hetman of the Zaporozhian Host, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 93, 94, 103, 104, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135.
- Menshikov (Menżykow, Mężyk), Prince A. D., Russian fieldmarshal, 12, 20, 76, 89, 95, 97, 100, 104-106, 124, 127, 129, 130, 131, 133.
- Myklashevskyi, M., Polkovnyk of Starodub, 17, 19, 66.
- Myrovych, I., Polkovnyk of Pereiaslav, 17, 19, 66.

Nepliuev, L., Russian officer, 66.

Novytskyi (Nowicki), H., Mazepa's resident **with Sieniawski; 12, 23, 24, 68, 109, 122, 130, 134.**

Obidovskyi, I., Polkovnyk of Nizhyn, 17.

Ohloblyn, O., Ukrainian historian, 30, 32.

Orlyk, P., Chancellor of the Zaporozhian Host, 13, 22, **34.**

Palii, S., Polkovnyk of Bila Tserkva, 17, 26, 27, 28, 29.

Peter I, Tsar and later Emperor of Russia, 14, 15, 18, **19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29.**

Pociej (Pocii), J., Lithuanian magnate, 108, 111, 133.

Powidaj, L., Polish historian, 12, 34.

Rakoczi (Rakoczy), F., Leader of the **Hungarian uprising, 79, 124.**

Reiz Efendi, Ottoman official, 82, 125.

Repin, Russian general, 99.

Rybinski, J., Polish official, III.

Samus', S. I., Cossack leader, 26, 114.

Samoilovych (Samuyłowicz), M., 84, 126.

Sawicz, Polish official, 58.

Seraskier, Ottoman official, 75, 82, 93, 96, 97, 125, 128, 129, 130.

Sieniawski, A. M., Wojewoda of Belz, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 28, 29, 34, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135.

Sieniawska, E., 23.

Sieniawska, Z., 34.

Skoropadskyi (Szkoropacki), I., Polkovnyk of **Starodub, 66, 96, 130.**

Sobieski, Jan, King of Poland, 25, 101, 131.

Sulmierski, Polish officer, 11, 134.

Sheremetev, B. P., Russian fieldmarshal, 58, 119.

Spiegel (Szpigiel), J., Saxon diplomat, 88, 103, 108, 111, 134.

Tausch (Tausz), J., Sieniawski's resident with Peter I, 95, 129.

Ukraintsev (Ukraincov), E. I., Russian diplomat, 81, 109, 125, **134.**

Veliaminov, Tsar's official, 100, 131.

Voinarovskyi (Woynarowski), A., **Mazepa's nephew, 19, 34, 62, 120, 121.**

Wisniowiecki (Vyshnevetskyi), J., Polish **magnate**, 22, 96, 129.

Wolski, Polish gentryman, 22, 72, 96.

Zlotolinski, Polish official, 46.

